

фото К. Денесюка

ФОТОПОГЛЯД ХТС КОГО?



Сьогодні в номері:



Влада — це тимчасово найнятий апарат?

стор. 3



Від Бажанського до Кульчицького

стор. 4—5



Нотатки колишнього інспектора КРУ

стор. 7



Я у бізнес не підую...

стор. 9



Гривні, гривень, гривнями

стор. 10



Книги, надіслані до редакції

стор. 12—13



Нас читають у Криму

стор. 14



Земля і небо Антонюка

стор. 15

ВЛАДА НАРЕШТІ, ШУКАТИМЕ «ПРЯМИЙ ВИХІД НА ЛЮДЕЙ»?

15 квітня 2003 року Президент Леонід Кучма виступив перед депутатами Верховної Ради зі щорічним посланням, оприлюднивши точку зору своєї команди на нинішнє внутрішнє і зовнішнє становище України та можливі варіанти подальшого розвитку української політики.

Щойно прозвучала остання фраза виступу Президента, як мене огорнула ціла хмара збурених почуттів. Здається, з кожним словом Гаранта можна беззастережно погодитись: і посилення дієздатності держави, і узгодження дій законодавчої та виконавчої гілок влади, і демократизація всіх сфер громадського життя давно на часі. Я переконана, що всі громадяни схвально сприйняли заявлену нетерпимість Президента до тінізації економіки України, що досягла критичного рівня і реально загрожує національній безпеці та демократичному розвитку держави, — щорічні втрати якої перевищують 12—13 млрд. гривень.

Давно настав час вивести країну з "податкового абсурду", бо, як зазначено в документі, "податкове законодавство не стимулює суб'єктів господарювання інвестувати капітали у легальну економіку. Загальне податкове навантаження в Україні майже вдвічі перевищує цей показник у групі країн, куди вона входить за рівнем ВВП на душу населення".

Ну і звичайно ж, повне схвалення викликають наміри та рішучість Президента дати бій подвійній моралі владців, примусити їх шукати "прямий вихід на людей".

Власне, саме на цьому й хочеться зупинитися, — адже не секрет, що багато говорять про утвердження демократичних принципів громадського суспільства на 12-му році незалежності, влада — від найнижчих до найвищих її щаблів — часто ігнорує життєво важливі потреби і проблеми громадянина. Власне, громадянами нас називають здебільшого лише на передви-

борних марафонах, назавжди припасувавши до кожного назву "маленької людини". Паски цієї "малості" затягуються все тугіше, часом — до втрати дихання і засобів до існування. А тим часом, як зазначив Президент, говорячи про входження до Європейської співдружності, тобто держава має бути здатною забезпечити ці, стандартні для інших народів, норми людського існування і суспільного буття власному народові.

Поки що Україні загрожує доля такої собі "берлінської стіни" між Європою та Євразією...

Можливо, що колись Україна й стане зоною вільної торгівлі, але це трапиться лише тоді, коли вона підніме нинішній рівень торговельних відносин з Російською Федерацією, Польщею, країнами Балтії та Прибалтики і т. ін.

Україна, як відомо, завжди виступає за мирне вирішення будь-яких суперечок, але, як зазначив Л. Д. Кучма, "важко бути скраю, перебуваючи в центрі політики" та забуваючи про те, що "поважають ті народи, які самі себе поважають".

Пропонуючи народним обранцям не зупинятися "у здійсненні глибоких соціальних перетворень", Л. Кучма побоюється нових жорстоких політичних баталій, "які можуть лише зашкодити".

Кожному з нас зрозуміло, що "баталії" здійснюють політичні генерали, а жертвами цих баталій є люди. Страшно подумати, що час, відміряний Україні для можливого

ЗІ ЩОДЕННИКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

виходу з економічної кризи та ще й за "відсутньої нині збалансованості влади як цілісного механізму" буде витрачено тільки на побивання тих конкретно означених опозиційних сил, які претендують не лише на спільну з Президентом формулу "новий президент — нова політична система", але й на власне формулювання і вироблення цієї системи та завоювання посади нового Президента України.

Суспільство не може міцніти і змінюватися, коли занепадають духом і на силі його громадяни.

Громадянин не може бути пішаком на владній шаховій дошці, покірно чекаючи, що хтось змінюватиме існуючі соціальні відносини, паралельно "рихтуючи" Конституцію.

Попри всі негативні процеси, що паралізують громадську ініціативу, нинішні українці здатні мислити конструктивно. І це яскраво засвідчує "Читацьке віче", широко представлене у нинішньому числі тижневика. Ці листи — також своєрідні послання наших читачів — до парламенту і Президента. Отож, шукаючи "прямого виходу до людей", мабуть, не варто нехтувати давнім і випробуваним способом — йти на людські голоси, що лунають у кінці тунелю: чи то влада занадто відірвалася од народу, чи то народ не поспішав за владою. А може, і не варто було заводити народ у темні лабіринти власних пошуків, "що і як будувати", а одразу будувати міцну незалежну державу і громадянське суспільство за існуючими і перевіреними історією законами? Приклади? Вони поруч: Польща, Чехія, Угорщина...

Любов ГОЛОТА



Відомий чернігівський публіцист, член Національної спілки письменників України Володимир Шварчук, працюючи над архівними документами обласного КДБ і партійним архівом, написав уже дві документальні книжки, що вражають читача оголеною болючою правдою, правдою нашої недалекої історії.

І ось на полицях книгарень невеликим накладом з'явилася нова його книжка “На казарменому становищі”, що одразу ж стала раритетом. Вона знайомить широкий загаль читачів із документами “Таємної папки” Чернігівського обласного комітету більшовицької партії довоєнної пори.

Папка, про яку йде мова в оповіді В. Шварчука, — німий свідок ганебної — тотальної, методичної, винищувальної війни держави проти свого народу... Війни, що ховалася за блюзнірськими гаслами про щасливе колгоспне життя і перемогу соціалізму в країні.

Мій товариш, прочитавши ці документальні свідчення з прізвиськами катів і жертв, адресами подій і фактів, з датами, сказав:

— Я вважаю, що колективізація, голодомор, репресії 37-го року та підготовка до війни, зрештою, сама війна завдали нашій нації більше горя, ніж попередні століття царського поневолення. “Совіти” безжалісно витоптали наш цвіт і коріння.

... Перегорнімо й ми сторінки документальної книги.

У чіткому хронологічному порядку (документи — з 1934 року і аж до 15 липня 1941 року) перед нами проходять лики десятків тисяч гнаних і голодних поліс'ян та вгодованих “синів збільшовиченої ери”.

Автор пише: “... У 1939 році всі архіви підпорядкували НКВД. Всі мусили задовольнятися дозвоною, цілеспрямованою препаративною інформацією, дозволеною партією. Цілковито відчужені архіви для простої радянської людини стали непереборним “табу”... Дехто й досі боїться поцікавитися навіть долею своїх найближчих родичів, небезпідставно вважаючи, що будь-яка наполегливість у цьому плані може бути розцінена, як нахабне бунтівне втручання не в свої справи. Нас так привчили, а ми звикли”.

Після морового 1933-го року прийшов 1934 рік — рік масової чистки Чернігівської облпарторганізації. Лише 5 місяців побув на Чернігівщині Ісак Аншелевич Ройзенман — представник ЦК КП(б)У і голова обласної комісії по чистці, “несамовитий мрійник і борець за світле майбутнє”, а вже повсюдно проводилися збори людей, щоб обговорити, чого вартий кожен комуніст. І невдовзі вже витурили сотнями “троцькістів, націоналістів, бундівців, есерів, шпигунів, пристосуванців, аферистів”. Створено районні комісії з чистки. На потреби комісії мобілізували гроші підприємств і організацій. Але один із вождів партії Каганович усе ж вимагав більшого: “Об-



ласть паршива, відсоток буржуазно-націоналістичної засміченості тут вище будь-якої норми, колективізація досягла всього 75 %”.

Тих, хто чистки не пройшов, звільняли з роботи, усували з посади, позбавляли житла, всіляко утищували. Люди обурювалися цією брутальною акцією, віддавали партійні квитки.

Деякі місцеві керівники, голови колгоспів зрозуміли чистку, як осорбисту вседозволеність, били людей, знущалися, грабували. Районна влада гуляла, пилячила в той час, як у колгоспах гинула худоба в голоді й холоді.

Беззаконня, побиття людей, пияцтво, розгул з боку керівництва (бенкет під час чуми!) досягли краю. Один із директорів крохмально-паточного заводу (вказано прізвище) “мав настільки необмежену владу, що гвалтував першу-ліпшу приємну для його ока робітницю, — само собою, безкарно”. Перелік фактів, прізвиськ, адрес — усе це документи. Складається враження, що чистка стала суцільним концентраційним табором. Навіть перший секретар обкому партії Маркіян, аналізуючи становище в районах, вимушений був визнати: “Кожен партсекретар, начальники ГПУ і міліції вважають усе своїм, прийдуть до колгоспу і: “Дай грошей, дай хліба, нагодуй”, а привласнені продукти списують на організацію громадського харчування в колгоспах”.

Районне партначальство, ГПУ, міліція, прокуратура, суд — усе куплено. У районах прикривають самосуди, знущаються з арештантів. За самосуди потрапив у в'язницю колючий дріт 51 сільський активіст, серед них — 29 голів сільрад. “Чистильщик” Ройзенман особисто в цьому переконався: “Ми звикли до пияцтва, але комуністи на місцях п'ють так, що валяються в свинарнику поміж свинями”.

У дитячих будинках — злидні, хвороби, голодна смерть. Тюрми переповнені.

Результати чистки: майже 17-тисячний загін облпарторганізації недорахувався в своїх лавах 4536 осіб (або 27 %), із членів партії в кандидати переведено 1288 осіб (або 11,9 %), із членів партії переведені в співчуваючі 147 осіб... Тобто постраждало так чи інакше 62,2 % — значно більше половини.

Автор пише: “Об'єктивно завершилася чергова внутріпартійна підлість... Сталін комісіями тов. Ройзенмана протверезив своїх надмірно ретельних, нестримних поплічників, руками яких успішно провів на Чернігівщині страшний голодомор 1932-1933 років. Умів кремлівський пахан — кра-

Христюк взялися заганяти до колгоспу вцілілих одноосібників. Погрожуючи пустити голими по світу, вилучили у Циганка Максима з упряжжю, сани, дошки. З Денисенка Андрія стягли чоботи і розкрили йому хату. Зняли дах у Циганка Максима. Заперли в холодну Іванченко Ульяну і Штанько Настю. Бідняка-інваліда Костюка Григорія вигадали на мороз. Що цікаво, до цього Христюк так само тероризував селян у Вишнівці, де теж керував сільрадою”.

Наведених фактів безліч. “У селі Липовому під час збирання колосків з'гальтували 12-річну дівчинку. У Бахмацькому районі пар-

За командами з Москви й Києва обком партії постановив: “Покінчити раз і назавжди з білогвардійською бандою троцькістів-зінов'євців”, застосувавши до всіх організаторів і учасників підлої терористичної змови вищу міру покарання — розстріл. Вказувалося на особливі умови України, які вимагають підвищення революційної пильності. Почався новий злет репресій, вишукування і знищення “ворогів”.

1937-й. Усі в тривозі: у Києві — Каганович!

“Все добре і зле на Україні саме з Києва поширюється. Ось чому, — пояснив Каганович, — для наведен-

А злидні серед людей не зникають. Зростає безсиле обурення: “Хліба немає, а він Німеччину годує”, “Від роботи жодної втіхи, суцільна примусилівка, хліб відбирають майже весь”.

1941 рік. Масові лижні кроси. Військово-тематичні ігри. Всесоюзний перепис худоби й усупільненої птиці. Оргнабір робочої сили для вугільної промисловості Донбасу. Першочергова увага лісозаготівлям. Виробництво товарів власними силами і з місцевої сировини. Озброюватися треба сильніше, ніж усі капіталістичні країни. Нікуди не годиться становитися на залізничному транспорті, якщо оцінювати з точки зору війни. Вкрай низькі врожаї.

Ось неповний перелік акцій і суспільних сентенцій періоду масової підготовки до війни бідної країни.

Останні аркуші “Таємної папки” обкому датовані 15 липня 1941 року. В них — дані про кількість виритих у землі щілин і пристосованих під сховища підвалів, погребів загалом для 158853 жителів області.

“Победивши в одній стране социализм не исключает разом вообще все войны. Наоборот он их предполагает”, — писав Ленін.

Володимир Шварчук, якому не зраджувало почуття гумору протягом усієї невеселої оповіді, закінчує свою книгу власним афоризмом: “Безжалісна історія нагадала: хочеш залізним кулаком ошачливити людство сьогодні — ритимеш щілини і братимеш на облік підвали завтра. В першу чергу — для себе. Tertium non datur — третього не дано.”

Добре було б, якби ця книга дійшла до всеукраїнського масового читача. Вона того варта.

* * *

У нашій родині був культ хліба, а після голодного 1933 року (я народився в найголоднішому червні) до хліба було особливе шанобливе ставлення. Коли ненавродом хліб падав зі столу, батьки завжди говорили: “Підніми, дитино, хліб із долівки і поцілуй його — він святий”.

А ще був випадок. У сільській крамниці кожен покупець додатково до товару повинен був купити “Історію ВКП(б). Короткий курс”, що тільки-но вийшла у світ. Батько пишався тим, що я рано навчився читати, багато читав. Він радий був завжди принести мені якусь книжку. І ось одного разу він приніс “Історію ВКП(б)”. Коли побачив, як жадібно я взяв її до рук, несподівано сказав: “То мамі віддай, розпалювати піч”.

Трагедія людей великої країни зачепила своїм крилом кожну родину, змусила заніміти від жаху. Сьогодні цей жах розтаємничили. Тож не біймося перемогти його!

● **Сергій БОГДАН**, голова міського Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, заслужений лікар України, м. Чернігів

ГОЛА ПРАВДА

КОЛИ ЛАКЕЇ ЙДУТЬ УГОРУ Й МОВЧАТЬ РАБИ...

щий друг радянських дітей, спортсменів, парашутистів, матерів-одиначок, льотчиків, передовиків виробництва, лікарів, танкістів, учителів і чекістів — утримувати в належних межах своїх периферійних “шнірів”.

1935 рік. Розділ має назву: “Під покровом убийства Кірова, або “Жити, товариші, стало краще”. 1 грудня 1934 року вбито Кірова. По всій країні почалося обговорення і вивчення листа ЦК ВКП(б) від 18 січня 1935 року “О злодейском убийстве Кирова”. Відзначалася різноманітність вилазок класового ворога і втрата чи притуплення класової пильності керівних товаришів. Бацилу контрреволюції виявляли в найнесподіваніших місцях.

У “Таємній папці” висловлювання простих людей: “Вони за Кірова півсвіту перестріляють”, “Хвалили Бога, одного вбили, їх усіх переб'ють”, “І що? Тепер таке життя, що смерті радіти треба” і т. д. В Ічнянській школі № 3 діти спалили портрети вождів, а в с. Карпильці якийсь семикласник сказав: “За вбивство Сталіна я б заплатив”.

Збільшується чисельний склад охорони обкому і квартир відповідальних працівників. Надається увага квартирним та правоохоронним органам, хоч дивує фаховий склад їх: освіта слідчих вища — 7 %, середня — 33 %, нижча (?) — 60 %; освіта прокурорів вища — 8 %, середня — 20 %, нижча — 72 %.

У кожному селі — уповноважений працівник райкому, іноді безвиїзної. Вимагають. Загрожують. Їм допомагають знахобні сільські активісти, колгоспні бригадири. Культзбори. М'ясопідатки. Стягуючи з людей грошові й натуральні податки, не стримуючи і від засобів відверто-цинічного насильства, брудної лайки, побиття і роздягання на морозі. Читаємо: “... У селі Гулівці уповноважений РВК, він же директор МТС Скеліцький, голова сільради

торг одного з колгоспів Химченко розстріляв заплідненого в крадіжці чобіт”.

Це іноді доводило людей до самогубства. Масово закриваються церкви. Рішуче проводиться “очищення” районів, “заражених” націоналізмом і антисемітизмом. Задокументовано, що учні Майнівського технікуму співають “Ще не вмерла України і слава, і воля”; у Чернігівській обласній науковій бібліотеці студенти зачитуються творами Винниченка, Дорошкевича, Гермайзе, Єфремова, Ніковського; у Прилуцькій центральній бібліотеці можна вільно отримати твори Петлюри, Донцова, Єфремова, Старицької-Черняхівської; заражені націоналізмом Прилуцька та Бобровицька райгазети.

Чернігівський обком КП(б)У виніс окрему постанову “Про націоналістичні і троцькістські елементи, що окопалися в Чернігівському педінституті, і про гниле ліберальне ставлення до них парткому інституту”. Згустили хмари над головами директора Ройфмана, керівників кафедр і деяких учительських колективів.

Серед працівників редакцій і радянських установ вишукують контрреволюційний елемент, що “затаївся: колишні білогвардійці, синів і дочок попів і куркулів, колишніх просвітян, плужан”. Зростає кількість анонімних листів, доносів. Селян зганяють на догортівали (до першої-другої ночі) колгоспні збори майже щодня. Настроюють вороже колгоспників до одноосібників, зменшують і переносять присадибні ділянки.

Починається масова підготовка населення до війни. Відкриваються аероклуби, районні й обласні табори ОСОВІАХІМУ, хоч обладнання і викладачі в них практично відсутні. Оголошено підписку на державну позичку змичення оборони СРСР. Грізно примушують підписати неймовірно, як на селянські статки, суми.

ня порядку ЦК ВКП(б) обрав Україну”.

Факти, факти... Трагічні, дивні, іноді смішні. Шукають ворогів, іноді “невірних”. Критика на пленумах, партійних зібраннях досягає апогею. На кожному засіданні члени бюро обкому одностайно виключають із партії уже заарештованих або призначених до арешту своїх учорашніх товаришів. Тортурні заарештованих, невимовні знущання.

Судять уже тих, хто вчора ще був сам суддею — аж до вищих ешелонів влади. Знімають їхні портрети, заклеюють чи заґрундзювають їхні лики у шкільних підручниках.

Не хочеться переповідати документів у хронології. Гидко і боляче. Але ж усе це було. Це — незаперечні свідчення. Скільки зламано долів, скільки втрачено віри і світлх надій!

... Повсюдно демонструють фільми, які вселяють у серця і голови людей ідею про переможну блискавичну війну на чужій території.

Автор наводить витяг із доповіді облвійськомісара: “Зараз тисячі бійців, командирів начальницького складу Чернігівщини громлять білофінські банди на полях Фінляндії. Військові комісаріати існують півтора року і за вказівкою товариша Сталіна працюють по 12 годин на добу, за будь-яких умов.

Ось лише з поставкою коней у нас погано — в окремих селах коні доведені до виснаження і підвішуються в конюшнях”.

Країна уже жила за законами воєнного часу: було встановлено 7-денний робочий тиждень і 8-годинний робочий день при повній забороні самовільного переміщення робітників і службовців на підприємствах і установах. За найменше порушення, зокрема за 20-хвилинне запізнення на роботу, — тюрма чи табір.

Тренувальні навчання з протиповітряної та хімічної оборони із затемненням підприємств, установ, будинків.



“Я народилася у 1921 р. На час голодомору ми залишилися сиротами. Тоді жила в селі Степок (суч. Тарашанського р-ну Київської обл.).

Нас у мамі, Марії Іванівни, було п'ятеро дітей. Звали моїх сестер Віра, Федора, Оксана та Жена. Материна сім'я (Колісниченків) була дуже заможною. Її батька Івана вважали куркулем. Він мав близько 500 бджільниць. Що ж це за куркуль, що ночами не спить та лише працює — довбає вулики? Він продавав мед, щоб забезпечити матеріально своїх 11 дітей. Чому його називали куркулем? Що був розумним, хату побудував під залізним дахом? Трудова людина була...

Колгосп наш називався “Перемога”. Дуже цікавий факт — найперші агітатори за колгосп майже всі потім стали членами секти суботників. Під час голоду головою колгоспу був місцевий житель Ткаченко. Не комуніст — комуністів тоді в селі просто не було. Перший з'явився лише у 1938 р. Ткаченко не любив своїх односельчан, був дуже злим і лютим. Пізніше його за це й зняли. Десь із 1935 р. керівником колгоспу став Онищенко — людина з сусіднього села Ківшовата. Його дуже цінували, бо він був добрим і порядним головою.

Десь через рік по смерті батька (він помер у 1930 році), у селі з'явилися люди, що називали себе комсомольцями. Великі бандити були! Оце десь з 31-го року почали вони ходити в Степку по хатах. Така собі бригада, 5-6 душ, іде. Не встигаєш двері зачинити — то вже в хаті. Забирали все.

Дід мій, батько мого батька Андрія, Зінко, був дуже бідним. Дід Іван не дожив до часів розкуркулення, коли його дружину вигнали з хати. Першу дідову хату спалили більшовики у 1918 чи 1919 р. Тоді дід збудував ще й другу хату. То оце що другу хату розвалили, а що було цінне, то забрали. З клуні забрали коней, волів, де що було. Отож з цієї пори комсомольці стали часто бувати в нашій хаті. Усе забирали, бо казали мамі, що вона куркульська дочка. Навіть віск забирали.

У 1931 р. мама вгодували, ледь зводячи кінці з кінцями, маленьке поросятко. Сала з нього — шкірочка ледь з пальчик завтовшки. І чи ж вони його не забрали?! Клумачок був жита чи пшениці — теж забрали. З тих комсомольців, що ходили, одного було прізвище Кабанець. Ще якісь з них були Таран і Безпалько. У тих, кого вони вважали куркулями чи якимись їхніми родичами, то забирали все, що є — рушники, сорочки, рядна. Вони зробили в селі цегляний магазин, провели світло і повикладали те людське, що забрали. Я ще ходила дивитися. Продавали награване. Не пам'ятаю, чи купляв хто. А жінки кричали, плакали, що це у них останнє забрали. Просто банда була! Шниряли, ходили, копали та штрикали штирями землю, — чи часом не ховає хто хліба.



Як побачимо, що бригада йде, то ми маю на піч, а самі тихенько сядемо й сидимо. Тоді вони нічого не чіпали. А то якось не доглядили, що вони прийшли. Знайшли вони, знайшли те сало! Стали його у матері з рук вивирати. Мати кричали, кричали й ми, але вони усе одно його забрали. Маму побили й штовхнули в хату. Стало тихо. Пішли ті комсомольці, а двері з сіней підперли кілком. Мама тоді, отямившись, зняла потроху двері із зав'язів. А ті “букіри” поставили каганця поруч із сіном. Якби вітер подув, то геть усі живцем би в хаті згоріли. Це страшне. Бандити вони були!

Не пам'ятаю, яким був урожай 1932-го року. Є у мене лише спомин про те, що копали ми з мамою восени буряки, то багато зібрали. Буряків у колгоспі було чималенько.

Невдовзі почався й голод. Ті бригади усе ще восени забрали. Ото вже ми стали й пухнути. Мама молила Бога за нас. Бувало взимку, ганчірками вклавши ноги, ходили вночі до скирт. А там тоді ж ловили людей! Забороняли, щоб ні солами не брали, ні полови, ні скубти скирти не можна було. Оце хуртовина, а я з мамою йдемо, ту солому перемолочену ми ключкою скубли. Як упадуть зернятка, то мама, було, згребуть долонями та в торбочку. Таку “затірку” варили

Казали мама: “Діточки, підійть на поле, за цвинтар, там полова гречана лежить. Наберіть у торбинки полови”. Вона з неї ліпила млинці. Оце ми з Вірою й ходили вдвох.

Йшли ми туди через цвинтар. Йдемо, а там яма здорова така викопана. Людей (мерців) привозили. Заглянули ми туди. Оце привезуть, перекинуть воза. Тоді як упав — так і лежали. Жах!

Взимку ж ні полови, нічого вже не було. То мама ходили дроти кору з липи. В печі сушили, рубали сокирою. Вона ліпила теж якісь сьакі-такі млинці і ми їли. Геть тоді майже вмирали.

І кури і коні тоді дошли в колгоспі, то люди

СПОГАДИ ДЛЯ ВНУКІВ

«НЕ ЛЮДИ, А ЖИВІ МЕРЦІ»...

ходили брали (дохлятину). Мама казали — буду вмирати, а дітей не годуватиму тим дохлим. А вже як весна почалася, то ми вже бур'яни рвали. Лободу, кропиву. Саме під весну мама опухли, ми всі теж спухли, ледь ходили. Мама тоді й кажуть: “Діточки, піду я на поле, там де горох був”. Уже геть безсилі пішли. Але пішли, щоб врятувати дітей від смерті. Вони оділи свитинку, взяли ключку. А ті скирти горохові вже геть розтягли, лишень купки були. Що скубну, — каже, — впаде горошина, а я в рот. Голодна. І плачу, молю Бога про діточок. Знайшли вони якусь купку таку більшу, горохову. Скубли, скубли, аж що таке — ключка не лізе. Мама тоді розгребли, а там торбина пудова гороху! Хтось, мабуть, заховав. Мама казали, що вони зразу стали на коліна та помолились Богові, що Він врятував її діточок. Потрошечку вони стали його варити, щоб не з'їсти багато зразу на голодний шлунок. Це було, немов манна небесна. Отак тим горохом до весни й дожили, а тоді вже бур'ян як з'явився, то легше стало. Колосочки молоді жита, пшениці. Ходили ночами на поля та тихенько зривали. Тоді також їздили об'їждчики, не пускали на поля. Рятувались люди, як могли. За один колосочок людину під суд віддавали.

Комсомольці під час голоду вже не ходили. Самі знали, що вже просто немає чого брати. Хіба що мертві тіла. А на весну люди вже мерли, немов мухи. Десь у березні зробили “колгоспну їдальню”. Варили там із насіння буряків. Мололи те насіння й варили. Ходили люди, хто з горнятком, хто з

черепком. Стояли в черзі за цією “чорною юшкою життя”. Багато хто до їдальні просто не доходив — люди вмирали дорогою до неї. Не люди були тоді, а живі мерці. Шкіра висохла, кістки вилазили назовні.

Були в нас сусіди — Чайки. Чоловік, дружина, троє дітей. Бідний був чоловік, жінка також працювати не любила. Неподалік від його оселі була хата, уся сім'я там вимерла — їх вивозили на цвинтар і поховали. Донька ж померла останньою і лишилася в хаті. Цей же Павло якось про те дізнався — пішов, одрізав ногу і давай варить. Їли разом із дружиною. Тут прийшла до них баба Степанида — далека родичка покійної. Привела вона комісію з сілради. Були ті люди з гвинтівками. Підштовхуючи, повели вони Павла та Олену до Тараші — райцентру. А він так кричав! Погнали їх, так і невідомо, де вони скінчили життя.

У мамі був золотий хрест, сережки мені дід Іван подарував. У мамі хустки, спідниці, свитини — усе було. І ми з мамою ходили навесні в Богуслав. Виміняємо там трошки їжі. Оце ще нас врятувало. Весною шукали на полях морожену картоплю, яка залишилася з осені.

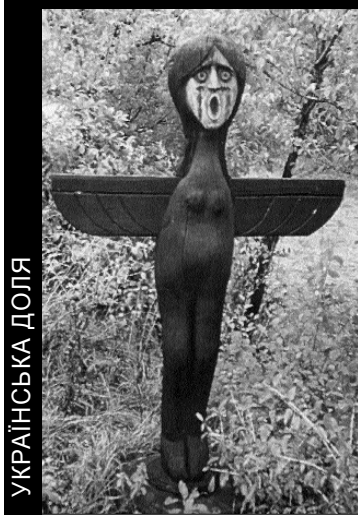
Як мама виходила заміж, то їй у посаг дали дуже дорогі в золотій оправі ікони. Мати Божа і Христос Спаситель. Вкрала їх сусідка, щоб прогодувати сім'ю. Вони й досі зберігаються у нащадків одного з сільських “лихварів”. Була ще й швацька машинка “Зінгер”. Мама обшивали нас, шили й людям. Поміняли взимку ту машинку на миску капусти, буряків кормових кілограмів з 10, трошки жита.

Мало село семирічну нову школу. Там я і семирічну освіту отримала. Хотілося вчитися далі, але часи були складні і довелося йти заробляти на шматок хліба. До голодомору в селі було десь 380 дворів, а після голоду стояло ледь 200, де жили люди. Була у селі сім'я Калеників, то вся вона, окрім молодшого сина Павла, вимерла під час голоду. Павло ж, уже через кілька років після голоду, поставив на братській могилі хреста. Три таких величезних могили тепер на цвинтарі.

У 1938 році я поїхала до Москви, де й прожила основну частину свого життя. Лише у 1992 р. я повернулася в Україну. Живу тепер у Києві на Оболоні. Служила нянькою, домогосподаркою, касиром...Хочеться ще пожити, бо не було у нас життя. Зараз у порівнянні з тими часами — земний рай. Тоді з 10 років дітей брали до колгоспу на роботу. Ходили за жаткою, пололи буряки. Часто пасли людям худобу за обід. Не доведи Боже, щоб подібне лихо повторилося! Це одного такого голоду Україна не витримає!”

ЛІКІНА (Майстренко) Анастасія Андріївна, 1921 р. н.

(записала у листопаді 1997 р. зі слів рідної сестри своєї бабусі студентка І курсу гуманітарного факультету НаУКМА)



УКРАЇНЬСКА ДОЛЯ

ХОЛОД ЗА КОМІРОМ

Такі й подібні страхиття посунули з пам'яті як холодні, темні мхари пізньої осені, та я вилволю лиховісний епізод, що передував цьому. Напередодні горезвісної колективізації, ранньої весни 1929 року батько склав наші пожитки і посадив усю сім'ю на воза та й перевіз усе це з села до Шарівського лісництва (Харківщина). Це лісництво утворилося з лісових маєтностей колишнього землевласника Кеніга і тепер батько отримав там роботу.

Контрора лісництва містилася в красивому будинку з мезоніном. На межі лісу і замково-паркового комплексу Кеніга. У тому будинку, поруч із конторою, поселилася тимчасово наша сім'я. Це був великої щедрості дарунок долі. Декілька років, прожитих там, поруч із замком, де був тоді санаторій, врятували сім'ю від майже неминучої смерті в селі.

Перед 1-им вересня 1932 р. мати примусила помити розстрікані за літо ноги, одягти новенькі штани, сорочину і відвела до Шарівської школи, що була від нашої лісової оселі десь за три кілометри. Там я опанував абетку і читання. Я так приохотився до читання, що не проминав нагоди озвучити все, що потрапляло друкованого на очі.

За вікном віхола, снігу намело високі кучугури, до школи я не пішов. У хаті не розгуляєшся, бо мати нас, малечу, приструнює, і я тихцем пробираюся до контори, де за столом над паперами і рахівницею сидить дід Панас. Він

мені радіє, веде розважливу розмову і слухає вправи в читанні. Та ось мою увагу привернув предмет друкованого слова, що висів на стіні. Дід Панас звернув увагу на мою цікавість і подав його мені для читання. Це був настінний календар за 1930 рік, де до кінця року залишалось декілька листочків.

Кожен календарний листок розпочинався друкованим гаслом: “Пролетарі всіх країн, єдність!” Та натомість я вголос прочитав зовсім інший, писаний від руки текст: “У тридцять першому народ буде їсти лободу, а в тридцять другому — падати на ходу”.

Від почутого дід Панас різко підхопився і став перечитувати почуте від мене. Він був такий стривожений і збуджений, що я розгубився, по-дитячому ще не усвідомлюючи сутність прочитаного страшного повідомлення.

А тим часом моє відкриття стало, — постійною і надовго — темою розмов серед дорослих, а розмови підтвердилися подіями на селі. Лиховісне календарне повідомлення закарбувалось у мій пам'яті на все життя і стало відліковою мітою в формуванні моєї свідомості та проросло тернистим шляхом подальшої моєї долі. У цей же час у житті нашої сім'ї відбулися різні зміни. “Чорний ворон” забрав керівництво лісництва як “ворогів народу”. Нове ж керівництво звільнило батька як посібника тих “ворогів”.

Під осінь 1933 р. ми поверну-

лися в свою хату, в своє село Мурафу. Я пішов до школи. Село було велике і багате на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої

Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої

Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої

Греції”. Та коли настала моя черга отримати дарунок, директор віддав велику і багату на дівчоту. Паралельних молодших класів було по 4, а то й більше. Того року школа була укомплектована молодими вчителями, випускниками дворічних учительських інститутів. Прислали з Харкова і нового директора Надточія. У результаті страшного голоду учнівські ряди дуже поріділи. Наша вчителька-комсомолка повідала нам, що класи будуть об'єднувати, з 2-х, 3-х утворять один. Уникнути розмов про голод було неможливо і дівчина-вчителька спрощено, примітивно, як прийнято було тоді офіційно, пояснювала це явище діями якихось “ворогів народу” та місцевих “шкідників-підкуркульників”. На дітей це подіяло, як сіль на рану. Почувся гомін, репліки, не обійшлося і без сліз. Як новачок у класі, я попросив слова і вихопився зі своїми “відомостями” з календаря. Вчителька розгубилася і полишила клас. Діти принишкли в очікуванні чогось особливого. Нарешті, в коридорі почулися кроки і до класу зайшла вчителька, та не одна, а з самим директором. Вона вказала на мене як винуватця зриву уроку. Директор поставив мене перед класом, довго сварив за шкідництво і під кінець обізвав підкуркульником. Так ми “заприязнилися” з директором і незабаром він “підвищив” оцінку моїх вчинків, публічно назвавши мене петлюрівцем.

Між іншим, я вчився успішно і по закінченні 7-го класу був серед тих, кому вручали цінні дарунки. Знаючи мої вподобання, класний керівник підготувала для мене чудову книжку “Міфи стародавньої



КНИЖКОВІ ОБРІЇ

Незважаючи на скруту, просвітяни намагаються доносити рідне слово до всіх, кому воно болить — книжки усе ж виходять! І якусь частку їх надсилають у редакцію “Слова Просвіти”. От ми й вирішили інформувати Вас, шановний читачу, про ці видання, передаючи їх у просвітянську книгозбірню.

ДУШІ СОБОРИ ЗОЛОТІ

Вибрані поезії Ярослава Дорошенка “Дерев собори золоті” відзначаються глибоким ліризмом, а ще — біографічністю. Доля не була прихильною до поета з Івано-Франківська: 1950 року був заарештований, засуджений на 25 років за участь в ОУН. Але не зневірився, не озлобився. Чуле його серце торкає Поезія. “Калина у вогкій хустині”, “Бузьки в парі — чудова прикмета...” Автор світ бачить свіжо, несподівано — бо ж “дитинними сяє очима Любов...”

ЗНАЙТИ ЛЮБОВІ ЗАПОВІДНИЙ КРАЙ

Збірка віршів киянки Вікторії Івченко “Між світом і питьмою ідемо” — пошуки власної дороги у світі Поезії. Процес самопізнання не буває легким, він, скоріше, драматичний — що і відлунує у багатьох творах. Та авторка знає, яка зоря провідна у житті — зоря Любові. У вірші “Молитва Архангелові Михайлу” це звучить просто і щиро:

*Оружнице! Мені наснаги дай
знайти Любові
Заповідний Край.*

ВІТРАМ НАЗУСТРІЧ...

Збірки віршів львів'янки Ліліани Косановської “Незвідані горизонти”, “В долинах сонця”, “Незабутній вальс” радують розкутістю поетичного мислення. Хоча авторка — лікар-терапевт за фахом, її увага до слова, точніше — чуття слова — вражає. Вірші — мелодійні, живі. Це, мабуть, тому, що поетеса і власні переживання і відчуття краси та гармонії світу вивіряє словом і серцем. Тож і “душа калиново бринить”.

ГІЛКА З ОБРИСОМ КРИЛА

Прагнення краси — безсмертне. Йому вклоняється поет. І хоч на дорогах життя часто січуть чорні вітри, порив до світла, віра у високе не дають згаснути вогнику серця. Лише на рівні серця живе людина.

Книга Вадима Крищенко “Поезії” — повертає у пісенну стихію мови. Її читаєш з радістю — ніби п'єш джерельну воду. “Усе на світі від любові”. Істинно так! З роси й води Вам!

ЛИШ З ПІСНЕЮ Я — СПРАВЖНЯ УКРАЇНКА

Книга дебютантки з Лесинога краю Ніни Талько-Петрук “Барви Ордана” дишає правічною силою нашої землі, авторка пробає поєднати у своїх віршах прадавні вірування і сучасність. Цікаві і образки прози — свіжі, трепетні...

Прислухаймося і ми до “мушлі слова” Ніни Талько-Петрук: “Вірую в Чумацький вічний шлях: Там на кожній зірці — наші скити. Вірую, що Тризуб наш і Стяг — Незнищенності сакральний знак Несемо з собою з Атлантиди.” Отож бо!

ДО СЛОВА ПРАВДИВОГО

Василь Бондар у художній прозі йде шляхом Григора Тютюнника, знаходячи своє. Село і душа селянина (хоча той селянин часто намагається стати міським) — ось матеріал, з яким працює письменник. Матеріал невичерпний, але дається він до рук лише справжньому майстрові. Психологізм “Смарагдових китиць у воді” — другої книги прози В. Бондаря — глибокий і природний.

Це — гарна книга.

- Підготувала **Галина ГАРМАШ**

СОВІСТЬ ПЕРЕМАГАТИМЕ ЗАВ-

Перший відгук на новий роман письменника-просвітянина Василя Захарченка “Довгі присмерки” — лист подружжя Дімарових.

Шановний Василю Івановичу!

Давно-давно такого зі мною не було, щоб я, відклавши свої діла-справи, без відриву, без передиху, прочитала-пропереживала-прогорювала разом із героями 500-сторінковий роман. І це Ваші “Довгі присмерки”! Адже це про нас, народжених у 22—27-му роках, що пережили найлютіші часи XX сторіччя і які, на наше нещастя, знову насунули на нашу, вже старі, голови. Може, й щасливі прототипи Ваших героїв, які упокоїлися після своїх земних страждань, і вони не бачать, не чують наших сьогоднішніх бід. Коли оце тепер, в пору розвитку так званого малого і середнього бізнесу в Україні, кращі колишні учні, потім студенти, інженери, аспіранти і, нарешті, вчені — пішли торгувати дріб'язком на вулиці — мерзнути, а, зрештою, спробувавши розв'язувати проблеми задля “зігрівання” — спиватися. А ще — виїжджати за кордон, щоб працювати там двірниками, аби прогудувати сім'ю тут, у “благодатній” Україні, та бодай трохи підтримати тричі нещасних батьків у селі...

Я це добре знаю, бо, пропрацювавши понад сорок років у Київському політехнічному інституті, — тепер уже пенсіонерка — з сумом і гіркою спостерегаю за долею кращих своїх студентів

“С тоголося” вінницького мистецтва очолює славетна Олена Пчілка, яка залишила Україні не лише перли мистецтва, але й — Лесю Українку. Валер'ян Тарногородський охопив своїм влучним зором теми радощів, історії кохання й батьківщини. Вірш, написаний за два роки до смерті, вражає виразністю: *“На муки Бог Україну не віддасть, І проклянуть сини і внуки Тебе, Москви кривава власть! Геть вражу власть!”*.

У вірші “Дитинство” Володимира Свідзинського читач знайомиться з “коників чеканням томливим”. Світ письменника надто ідеалізований: де ви ще почуєте “незнайомі слова”, як не у поезіях Свідзинського? Василь Стус писав: “У пейзажах Свідзинського подекуди просто геніальний світ, оживлений і одушевлений за настроєм краси і добра”. Одним із найцікавіших персонажів є Клен, витривалості й кмітливості якого у плані стосунків може позаздрити будь-хто: *“Він не тужить по далекій милій — Тільки те, що близько, любить він.”*

Вірші Лавра Миронюка запали Василеві Стусу в душу, — так і лоскоче душу питання: а що ж то за “видорі ночі дрімали”, коли рушило “військо рудих патлачів”?

Цікава постать неокласика Юрія Клена (справжнє прізвище — Освальд Бурггардт). У поемі “Прокляті роки” письменник запитує: “Який співець поему склав про холод, Чи розповів, як то людей в наш вік Крушив і чавив пролетарський молот?”

А от рука Ярослава Івашкевича ніколи не сягне “твоїх бурштинових плечей”, і “світло хворе” для нього, як запевняв сам автор, польський поет і прозаїк, спадщиною якого ми милуємося з перекладів Д. Павличка. Потрібно мати неабиякий естетичний смак, щоб побачити “устонька сірі наче заклеєні листям вербовим”.

“Леонід Мосендз — рідкісна і багата модифікація людського духу”, — так оцінив поета і прозаїка чеський літературознавець Микола Неврлі. “Балада про побратима” стала гімном чоловічої

(та і Ви про це знаєте!). Колись про цей час і наших горе-можновладців теж буде промовлене правдиве слово, таке, як і у Вашому романі про отой страшний для нашого люду час.

Вже багато сказано в публіцистиці і в художніх творах про 30—50-ті роки XX століття, — це так, але настільки жагучого, такого правдивого художнього твору, як “Довгі присмерки”, дуже давно не читала. Я прийшла у цей світ 1924 року і добре знаю: все оте, що Ви написали в романі — свята правда. Життя села в часи колективізації, голодомору, війни і повосенний час — це все роки нашого життя, і я — живий свідок тих подій; саме так складалася доля моя і моїх рідних брата і сестер, моїх батьків і рідних мого чоловіка і всіх знайомих. В романі Ви зуміли все це сконцентрувати, звести в такий болюче-пекучий спомин, що викликає щирі сльози співчуття непростим долям героїв, а заодно примушує згадати трагедію моєї родини і гірку свою юність.

А найбільше я вдячна за те, що Ви з теплотою згадуєте своїх учителів і отих романтиків-комуністів (типу Жернового), які спершу повірили в радянську владу, а потім гірко поплатилися за свою віру. Отака доля і мого батька, який ще під час імпералістичної війни повірив у ленінські гасла, був членом партії, а вже в 34-му році його “вичистили” з партії за те, що роздав людям горох, чечевицю і т. д. (бо був головою колгоспу на Чернігівщині) та опікувався, як і ваш

Поетична антологія Вінниччини “Стоголося”, видана зусиллями “Континент-Прим” 2002 року, упорядкована А. М. Подалинним, знайомить читачів із короткими біографіями і творами поетів XX століття, життя і творчість яких пов'язані з Вінниччиною. Анатолій Подолинний у передмові зазначає: “В антології немає поезії, породженої страхом і відступництвом, приниженням і слугуванням, є лише твори, надихані любов'ю до України, пориванням до волі, справедливості, природними людськими переживаннями, бажаннями та мріями. Володимир Свідзинський, Юрій Клен, Василь Стус, Леонід Мосендз, Євген Гуцало та інші величні поети власним пером, притаманним лише історії української культури, доводять багатозначність цієї точки зору.”

ГОЛОСИ ПОДІЛЛЯ

дружби, яка була у автора з “сином українських хат” серед “таємно-темного бору”.

Художник і поет Василь Хмелюк приваблює читача складністю сприйняття довкілля... Кесар Андрійчук ушанував долю жінки, яка перетнула злам воєнних літ, поезією “Ярина”. Квапливий, але щедрий пейзаж у вірші “Липень”: “А на узліссі красень-дуб Поважно струшує краплини...”

Олекса Гай-Головко — поет, прозаїк, літературознавець. На початку 50-х років емігрував у Канаду. Поезіям притаманна розпука і покута перед Україною:

*Кого шукати в дикій млі,
Коли брати мої учені
Любов до рідної землі
Перегортають у кишені.*

Михайло Стельмах — відомий учасник процесів прози, поезії, драматургії, неодноразово відзначався як “співець радянського ладу!”, про що Євген Гуцало казав: “...гвалтувалася й тероризувалася Україна (...), відтак гвалтувався і тероризувався таланти не одного митця, й Михайло Стельмах був з-поміж них не винятком”. У вірші “Рідня” письменник романтизував будні робітничого класу: “де живуть майстри хороші, чесні Вуглярі, і теслі, й дьогтарі. Серед них мої проходять весні і розмови до зорі”.

“Останній акорд” Кирила Ку-

Жерновий, дитячим патронатом. Щасливий випадок врятував його від сталінських таборів, але надто він рано помер вдома.

Ще тоді, в ліхті 34—39-ті роки, в сільські школи Житомирщини почали приходити міські вчителі — з Ленінграда (вчителька іноземної мови і російської літератури і мови), з Києва, Харкова — вчителі історії, географії, математики. Пам'ятаю вчителя, с-крипалю єврея з Житомира. Чого б ото вони втікали з міст у глухі села? Мабуть, від тієї ж “сталінської мітли”... Але які ж це були вчителі! Отакі, як у Вашій книзі... Все переживали ми, як і Ваші герої — голод 33-го року, бачили опухлих людей, які напівживі сповзалися до церкви в нашому селі, ще коли ми жили на Чернігівщині, де не було такого люто-го людомору, бо не все відбирали до kwasолинки...

А потім, вже на Житомирщині — концентрація військ біля кордону, перші бомбардування, невдала евакуація на Чернігівщину, окупація, кілометрові колони військовополонених, партизани, карателі-мадяри, есесівці, втеча від вивозу до Німеччини, а потім, із приходом наших, мобілізація “чорної піхоти”, отож і нас, дівчат, — у війська. І оте — “зрадники, ви були на окупованій території”...

Усе пережили, вистояли, вивчилися, навіть одержали з ласки Божої Незалежну Україну. І що ж? Може, й справді все ж на решті переможе людська совість (а це і є Бог!) і добро? Будемо на це надіятися разом із Вами: доб-

рим, талановитим, сердечним і щирим автором.

Такі твори, як Ваш роман — жива, правдива історія — житимуть довго-довго. Бо оте, псевдопатріотичне, що й досі засмічує полиці бібліотек, давно треба віддати в макулатуру, аби на тому папері надрукувати багатотисячними тиражами правду про життя, про історію України. Ваш роман — один із небагатьох таких творів.

Зі щирою подякою за пекучий, правдивий твір, а особливо за перший його розділ “Бум” — яка краса, яка мова, які яскраві образи!

• **Євдокія ДІМАРОВА**, пенсіонерка, кандидат фізико-математичних наук, доцент, колишній викладач КПІ

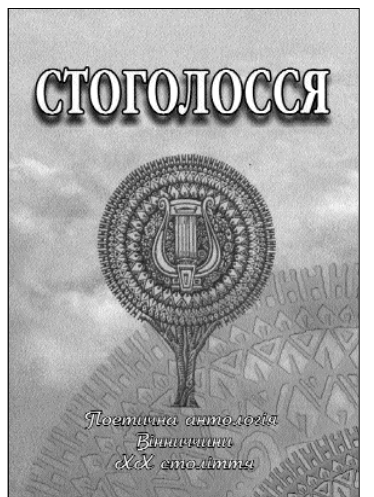
А це вже від мене. “Щоб Вас качка копнула”, — як говорила Вільдиха. Тиждень ходив голодний і злий: дружина як приросла до Вашої книжки, так і не міг відірвати. З чим Вас і сердечно вітаю.

А я поки що ні читати, ні писати, ні навіть телевізора дивитись не можу: вірусний кон'юнктивіт + Чорнобиль. Рік уже ходжу напівсліпий. Так що пробачте.

Зичу добра і творчого неспокою.

Анатолій ДІМАРОВ

P. S. І не давайте дружині читати цікаві книжки. Хай чита “*Kanibal*” Карла-Марла.



Творчий доробок Петра Перейноса характеризується неабиякою любов'ю до рідного краю. В автобіографії “Перед всесвітом слова” письменник зазначає: “Мало сказати, що я люблю свою землю. Я приріс до неї думками і серцем... Моя земля — це рівнинно-горбиста смужка Подільського плато, що простяглась над вузькою, як перецвіла материнська коса, річковою Мурашкою”. Почуттям авторської любові проінфіковані вірші “білий марець”, “парує гречка запашена...”, “Ще Господь листкам зеленоровим...”, “Чую, Україно” та інші.

Поезіям Володимира Рабенчука, Ніни Ткаченко притаманні невідомі ніжність, яку іноді необхідно відчувати. Поезіям фольклориста, прозаїка й поета Миколи Дмитренка притаманне філософське осмислення буття людини: “Моя цигарка догорає, Лиш теплий попіл залиша, Поволі тіло відмирає, Але безсмертніє душа.”

Наталка Поклад, Микола Бондар, Валерій Лазаренко та інші зробили неабиякий внесок у розвиток поетичної культури. Антологія подає лише деякі з-поміж великої кількості яскравих вогників творчих сузір'їв. Але саме сьогочасні паростки мистецького врожаю є надією на майбутнє.

• **Валерія ТКАЧУК**, м. Вінниця

ВИПАДОК

Працювала я колись ревізором КРУ. Одного разу довелося мені перевіряти діяльність підприємства, неподалік від обласного центру. Робочий день скінчився і я вийшла на зупинку просто на трасу. П'ята година пополудні, а палить так, що асфальт плавиться. Ще й як на те, жодна машина не зупиняється. Терпіти не можу оце німе галасування, благальне волення, а інколи і ледь не ридання на трасі з простягнутою рукою: "Підвезить, будь ласка, зупиніться!" Аж ось, нарешті, мерседес, новісінський. Скоро буду вдома, та ще й із комфортом!

Власник мерседесу — досить молодий чоловік мого віку, глянув на мене стомленими очима і посміхнувся.

— Я тоже устал, из самой Москвы еду не отдыхая, — вимовив він із акцентом, притаманним лише москвичам, із таким якимось протяжливо-пихатим "аканьям".

— Із Москви, напевне, в гості на відпочинок?

— Да нет, в церковь вашу. — До церкви?... З Москви?... У вас в Москві що, немає де помолитись? А що ж то за церква така у нас у Херсоні? — Мені стало неабияк цікаво. Церква, що паломники аж із Москви мерседесами їдуть, а я тут живу і, на свій сором, не знаю такого святого місця.

— Да там, в центре города. Нет, не молиться, я за данью еду. Должны они нам...

— Херсонська церква вам щось винна? А кому це, вам?

І тут щось він мені почав пояснювати, вже і не пригадаю, але якщо б перекласти на розумілишу мені фінансову мову, то це має приблизно такий вигляд: херсонські церкви є філіалом, а Головне управління — в Москві. Господарська і фінансова діяльність філіалу жорстко контролюється управлінням, а крім того, на утримання управління філіали сплачують якісь кошти, щось на зразок фіксованого податку, розмір якого залежить від розміру парафії та деяких інших показників. І ось тепер цей молодик їде до Херсона як ревізор-інкасатор у своєрідне відраджання для здійснення перевірки правильності сплати тих коштів до управління. У разі встановлення неповної оплати він донарахує недоїмку і вилучить ті гроші разом із належними відрахуваннями на розвиток Московського управління. Робота, як і у мене, ревізора КРУ! Щоправда, сказав, що порушень, як правило, немає. Отут я вже йому позаздрила, що він не спілкується з порушниками, бо свяще-

ники чесно сплачують все, що потрібно, до Москви, ба, навіть, більше інколи. Мабуть, через те й забула розпитати, чи нараховуються у них штрафні санкції на недоїмку, якщо раптом вона виявиться, та в яких розмірах.

Ось таку мала я розмову зі своїм "колегою", про яку вже зрештою і забула б, якби не трапився один випадок.

Одного разу начальник дав мені завдання здійснити перевірку в райдержадміністрації, у відділі субсидій Управління праці та соціального захисту населення. Перевірка — звісно, про цільове й ефективне витрачання бюджетних коштів для надання населенню субсидій.

... На місці вибираю навмання справи і вивчаю наявність документів, довідок та правильність розрахунків. Це у нас вибірковою перевіркою іменується. Прийшла

мальної, встановленої законодавством, і де все ж таки допологові та післяпологові лікарняні?"

— Так, — кажу вголос, — цікава справа. Піду я у відділ прохати дозволі на здійснення зустрічної перевірки, а ви, будь ласка, зберіть мені інформацію ще про таких священників по всіх селах району, які отримують із бюджету субсидію: чи у всіх заробітна плата по 17 грн. на місяць?

Ідея хороша, плани були цікаві, але вийшло — як завжди. Зустрічна перевірка не дала бажаних результатів, що й не дивно, — церква у нас відокремлена од держави, а тому Закони України, зокрема про бухгалтерський облік, на неї не поширюються. Московський патріархат нічого не платить. Звіти про прибутки, про реалізацію свчок? У нас копії не залишаються. Грошові надходження? Що йде на розвиток, а

Московського патріархату субсидію зі свого куцого бюджету, бо вони є громадянами України. Тільки якщо іншим громадянам субсидія нараховується на нарахований, а не фактично отриманий прибуток, тобто з урахуванням сум, які сім'я використала не на власні потреби, а на сплату податків та відрахувань до пенсійного та інших фондів, то деяким священикам субсидію треба нараховувати, свято вірячи, що можна існувати на 17 гривень на місяць. І розмір такої субсидії у 2—3 рази більший від звичайної — для пенсіонерів чи працюючих громадян. Чи ж не занадто зловживають громадяни-священники довірою своїх парафіян?

Ми на роботу ходимо пішки, а батюшка на іномарці їздить. За що тільки бензин купує?!

Нічим закінчилась перевірка, а роздуми про ситуацію зі священнослужителями мене не полишали. Якщо кожен прихід Московського патріархату виплачує якісь кошти на Москву, то це ж вимивання грошей з фінансового обігу держави! Прийшла б парафіянка до церкви Київського патріархату, пожертвувала б якусь суму, то ці гроші були б витрачені на внутрішньому ринку, фінансувався б наш товаровиробник і збільшувалися б, відповідно, податкові надходження до нашого бюджету. Інша справа — Московський патріархат. З кожного храму по копійці, потім поміняли на тверду валюту і повезли фінансувати московську економіку, а, отже, збагачувати бюджет Росії — за рахунок українських віруючих! Але ж і за державну кишеню душа болить!

Ну що ж, якщо КРУ в Херсонській області не знайшло розв'язання проблеми, то можливо Головне КРУ України мені щось пояснить, зрештою, це його функція здійснювати методичне керівництво ревізійною роботою. Але на мій подив і розчарування Голов. КРУ України не знайшло що сказати і листом від 18.01.2002 р. № 13-14/1-38 переадресувало мою заяву до Міністерства праці та соціальної політики, за належністю... Міністерство праці та соціального захисту населення надало відповідь. У листі від 22.02.2002 р. № ОК-16Є2362/21-1 зазначило, що, оскільки священнослужителі не перебувають у трудових стосунках, то рішення про призначення їм субсидій має приймати комісія виконавчих органів районних або міських рад на підставі акту обстеження матеріально-побутових умов сім'ї, але при цьому **розмір субсидії**, у разі прийняття позитивного рішення визначається з доходів, що мають систематичний характер: **заробітна плата**, стипендії тощо. Ну і як вам таке роз'яснення? Ти пояснюєш, що доходи священників перевірити неможливо, а тобі пишуть, щоб ти розраховував на підставі **заробітної плати**.

Де ж вихід? Де ж усе-таки методичне керівництво ревізійною роботою з даних питань? Де дійовий захист інтересів бюджету? Он священники без міністерських портфелів, без міністерських повноважень, без міністерських доходів служать Богу, проводять ритуальні обряди, служби на 17 грн. заробітної плати на місяць, і примудряються при цьому ремонтувати й розбудовувати церкви, та ще й Москву підтримувати. Одним словом, працюють набагато завзятіше й інтенсивніше, тому, мабуть, і відокремилися від держави та її чиновників, аби платити один **податок на утримання тільки московських церковних ревізорів**. І, дивись, вистачає. А нам не виста-

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЯКБИ ТРАВЕНЬ ПОВЕРНУВСЯ...

Мушу відгукнутись на статтю "Шлях справжнього чоловіка" Андрія Качора, адже сам зараз вважаюся "воїном ППО". Тема порушена ним у 13-му числі газети актуальна, як ніколи. Вважаю, необхідно частіше висвітлювати реальний ганебний стан нашої армії.

Поділюся своїми роздумами про армію безпосередньо з "місця події". От автор запитує: — "Чи зможе така людина сповна боронити суверенітет своєї країни?" Відповідаю: у разі воєнних дій, коли б кожному дали до рук по автомату з набоями, наші вояки перестрілялися б між собою та постріляли б своїх командирів. Така нині реальність у військах. Повернись мені травень — я не пішов би нізачо служити до нашої армії. Проходження військової служби для молодого, освіченого, національно свідомого, моральної людини — це суцільна каторга упродовж півтора року. Це нівеляція гуманних людських цінностей, перетворення особистості у зомбоване, зденаціоналізоване, примітивне і покірне бидло, яким вона потім залишатиметься все подальше життя.

Для мене дуже важливо не скалічитись у фізичному і моральному плані та не втратити людську подобу, бо мною також володіє почуття помсти деяким дебілам, які тут зі мною служили, завдаючи мені тих чи інших прикрощів. Служба в армії справді нагадує якусь тюрму — існування принципів армійських понять, які наближені до тюремних, незадовільне харчування, банне обслуговування, від яких можна дістати цілу купу прихованих хвороб, виконання тяжких фізичних робіт на голодний шлунок та інші численні негативні характеристики армійського життя.

Існує стереотип — це все треба стерпіти (тобто службу 1,5 року). Так це ж можна стати напевне якимось "терпом", який все стерпів у армії і буде терпіти все своє подальше життя свавілья своїх начальників, ніколи не відстоїть своїх прав, буде покірною овечкою і терпітиме, терпітиме, терпітиме. Збройні Сили виконують своє приховане завдання: виховувати зомбованих, покірних "терпів".

Свавілья командирів у нашої в/ч не має меж: звільнення чи "положена" відпустка простому військовослужбовцю — недосяжна мрія, і що прикро — так це те, що всі покірно мовчать.

А я вже понад три місяці не виконую обов'язків військової служби, писав навіть про це заяву, і сиджу у медпункті, пишу конспекти виступів начальнику медичного пункту і дуже-дуже хочу попросити міністра оборони звільнити мене на 6 місяців раніше із цих проклятих Збройних Сил України. Ганьба таким ЗСУ...

БОГ НЕ



ФОТОПОГЛЯД: "ЗБИРАЙ МЕДИ ДУХОВНІ"

фото О. Кутлякметова

начальник відділу субсидій, моя ровесниця, молода, вродлива, і непоганий фахівець. Принесла ще одну справу, а сама нібито хоче щось сказати, але не наважується.

— Ви щось хотіли? — запитую.

— Оксано В'ячеславівно, — врешті зважилася. — Ми ось тут... Справа така... Розумієте, тут у нас батюшка субсидію отримусь.

— А що, батюшка не людина, він не може отримувати субсидію?

— Він людина і громадянин України, працює з матушкою в церкві і надав довідку про прибутки, ось погляньте, заробітна плата і в неї, і в нього по 17 гривень на місяць.

— Як по сімнадцять, адже мінімальна заробітна плата у нас 118 грн.?! Беру довідки. Так і є! Ну, такої чудасії я ще не бачила. Від руки написана довідка про заробітну плату і скріплена російськомовною печаткою "Храм такої-то Московського патріархата". Гор-таю далі. Ось довідка про склад сім'ї, ось свідоцтво про народження дитини. Чекай, але дитина народилась у січні, а в довідці про прибутки матушки пишуть, що і в грудні, і в січні, і в лютому заробітна плата складала 17 грн. А де лікарняні на пологи? Не народила ж вона дитину на роботі?!

"Ну що ж, — думаю, — у мене є право піти на зустрічну перевірку до "храму такого-то Московського патріархату" і перевірити справжність цієї довідки. А запитання є. Чому священнослужителі отримують заробітну плату нижче від міні-

що до вищестоящої парафії. Довідка про прибутки для надання субсидій? Правильна. Громада вирішила батюшці і матушці таку заробітну плату платити. Міні-мальна зарплата 118 грн., а де ж громада таку заробітну плату візьме? Якій там у тій церкві прибуток? Пенсіонерка купить яку свічку — і то добре. Хто обліковує прибутки? Скарбник. Оплата за вінчання, поховання, хрестини? А подивіться, який я ремонт у церкві зробив, бачите?!

Сумно дивлюся під ноги на добротні стильні батюшчині черевики, що хвалькувато зирять з-під ряси блискучими носиками. Нена-роком якось згадую бабцю, що, плачучи, прийшла до держадміністрації в чоботях із попід'язуваними мотузочками підощвами, проси-ти, щоб заборгованість із пенсії виплатили. Дивлюся на попову іномарку і ненавиджу себе і все своє керівництво, з усіма інструкціями та методичними рекомендаціями разом узятими — за безсилля.

Хотіла до обласної церкви Московського патріархату їхати (вищестоящої парафії), там усе з'ясувати — не дозволено. Це вже не мій рівень, це перевищення повноважень. І взагалі, нічого це не дасть. Звісно, не дасть. Так і допустить тебе іноземна недержавна структура до перевірки своєї діяльності. Ніякої, бач, заробітної плати своїм священикам Московський патріархат не виплачує. Призначає їх іменем Господа на служіння — ото і все. Церква відокремлена від держави, тому не зобов'язана виконувати закони держави, а держа-ва хутенько надає священикам

РЕФЛЕКСІЇ

У народі існує прислів'я: "Час рани лікує". Але нашої країни це, певною мірою, не стосується, тому швидше спадає на думку інший, наближений до дійсності, фразеологізм: "Час душу травмує!"

Створити — на радянський копил — все-світній гарем не вдалось, а побудувати власну хатину — не вистачає ані хисту, ані коштів. "Де багато господинь, там хата не метена" — стверджує народна мудрість. А влада в черговий раз демонструє народу смачну дулю, мовляв, свого без бою не віддамо.

Через заподадливість перед сусідньою державою Україна втрачає свою гідність, вла-

ДУША І ЧАС

да, боячись сказати народові правду, затуляє собі рота, ще й повертається спиною...

Тож зневірений народ змушений сам собі торувати стежку до щастя, плутаючись в ідеологіях.

УПА й досі не визнана воюючою стороною; комуністична партія набула статусу великомучениці, замість бути покараною за злочини перед світом; дню пам'яті жертв тоталітарного режиму так і не знайшлися місця в українському календарі пам'ятних дат.

Рабська психологія українських можно-

владців уже не просто дивує, а прикро вражає. На цьому тлі наша незалежність більше схожа на умовну.

До речі, "патріотично налаштована" міська влада м. Маріуполя й досі "не може відшукати коштів" для побудови справжнього пам'ятника "жертвам тоталітарного режиму", адже самі вони — продукт радянської системи виховання.

Отож не достукатися до кабінетів яничарів, що обіймають високі посади. Тому здебільшого й доводиться народові жебракувати: у власній країні — з простягнутою рукою...

• **Ігор ПЕЛИПЕЙКО,**
м. Косів

В. ЖДАНОВ,
м. Маріуполь



НАСТАЛА ЗОЛОТА ЕРА ГЕМАНІЗМУ: ЗЛО І ЗЛОЧИН ПЕРЕТВОРЮЮТЬСЯ У “ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЗАКОН”

Людство пішло навіть далі — кожна людина тепер забезпечена індивідуальним прапором з індивідуальними цінностями... Прийшла золота ера гуманізму. Куди там тому “темному антропоцентризму” античних віків — тоді лише прагнули і домагалися людської досконалості, оспівували красу й можливості людини. Куди тим римлянам із апофеозом військової вдачі і місії людини. Куди там великому гуманісту Шикльгрубера, що прагнув усіх німців бачити найдосконалішими, нордичного типу людьми.

Сьогодні антропоцентризм сягнув вершини. Утверджується і пропагується на найвищому цивілізаційному рівні — законодавчо-адміністративному. І не де-інде, а в “бастіоні світової культури”, на континенті старої панночки Європи.

Логічно, що захищається найвищим законом завжди певна цінність (як от людське право на життя, на працю і відпочинок). Нормативні документи держави, а тим паче — блоку держав, є, таким чином, певною гарантією “безпеки” людських цінностей і прав. Тому узаконення європейськими державами абортів, вживання і продажу наркотиків чи “шлюбів” гомосексуалістів або лесбіянок, очевидно, робить із найнижчих пристрастей, збочень і слабкостей людини незаперечну і гарантовану на найвищому рівні цінність. Попри те, хоче цього хтось (ті ж законодавці) чи ні, йдеться про глобальну і сталу тенденцію перетворення зла та злочину у “демократичний закон”. Європарламент, між тим, у подібній “нормативності” ненормативних речей задніх не пасе. Один із прикладів — резолюція “Жінки і фемінізм” (від 12 березня 2002 року), де стаття 23 закликає не приймати до Євросоюзу держави, де не легалізовані аборти, а стаття 33 закликає папу Римського та православного патріарха змінити ставлення до гомосексуалізму, висловлюючи “підтримку лесбіянкам, які опинились у важкому становищі та страждають від фундаменталізму”... То що це — виклик Церкві та моралі, кинутий владою Європи та світу усім “прогресивним людством”? Чи інакше можна тлумачити й “прогрес” у клонуванні людини, коли людська природа і життя зведені до конвеєрного виробництва?..

ЛЮДИНА НІКОЛИ НЕ СТАНЕ БОГОМ

Очевидно, що ніхто сьогодні не заперечує потребу цивілізаційного прогресу, розвитку виробничої, сервісної та інформаційної технології, гендерної рівності тощо. Йдеться про інше: усе це — лиш засоби вдосконалення людини, засоби гармонізації люд-



ЩО ЗАПРОПОНУЄ «ЦИВІЛІЗАЦІЯ» УКРАЇНА?

ПОГЛЯД

Світ сьогодні переймається накопиченням матеріальних, біологічних, технологічних ресурсів “для розвитку людства”, “для цивілізаційного прогресу”, і, з іншого боку — працює із людиною за методикою лібералізації. Людство підняло прапор із найгуманістичнішою ідеєю — задовольнити усі бажання і потреби кожного.

ських взаємин та постійного духовного та суспільного прогресу. Людина ніколи не стане Богом, — навіть на Землі. І ніколи вона не вирішить проблеми зла, приховуючи його, тікаючи від гріха-злочину чи — тим паче! — сприяючи його легалізації. Толерантність, звичайно — річ необхідна, але там, де виступає схваленням, ігноруванням реалій (м'яко кажучи, загрозливих не лише для Вашої особи чи суспільства, але й для вселенської ієрархії цінностей), розриває “стосунки” людини з Богом, — вона стає ігноруванням самої людини як Божого творіння. Звичайно, вже смішно і безглуздо для “прогресивного”, “гуманістичного” людства чути уже про шлях до “царства Божого”. І попри свою “толеранцію”, “легалізацію”, так звану “любів” до всіх і кожного, воно стає більш атеїстичним, аніж відверті сатаністи, атеїсти, інші “темні” рухи, режими та цивілізації.

НЕ АБСТРАКЦІЯ, А КОНКРЕТНЕ І УСОБЛЕНЕ ДОБРО

Так чи інакше, глобальні тенденції та антитенденції без нашої актуалізації в них — звичайна констатація, протест ні від кого і в ніщо. Але ж Бог — це далеко не абстракція, не туманна і далека ідея містичної, сильної за людину величчя, потрібної людині як міф, такий собі знеособлений покровитель і стримувач агресії. Християнська участь і позиція — це конкретна пропозиція, “виклик” і допомога людству, що називає себе прогресивним.

І перше, що маємо зробити в “українській ситуації” — забути про абстрактність християнських цінностей та “неозначе-

ність” Бога. Добро завжди конкретне (як і зло), уособлене, вимогливе і вдячне. Мало бути “нейтрально-релігійним”, толерантним до Бога, коли даруємо йому право на існування (!), навіть поважаємо (!) — за хороші манери, інтелект та великодушність, інколи вітаючись з ним у храмах чи книгах, відкупляючись “пожертвою”, сувенірчиком чи свічкою (податок Богу)... Очевидно, що в такий спосіб “богоспілкування” не задовольняємо не лише Бога, а й самих себе, ігноруємо уособленість та конкретність добра у житті.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ — ХРИСТІЯНСЬКА

Натомість українська перспектива, як і наше сьогодення — абсолютно реальна. Це не лише наша “особиста” справа виживання індивіда, народу, нації, соціокультурних чи політичних груп, державного чи напівдержавного утворення... Наше чергове історичне та християнське завдання — знайти новий, оптимістичний, правдивий і природний погляд із трагічної ретроспективи на позитивну, виняткову, лише свою перспективу. А “виняткова перспектива” України — її місія в контексті європейського, світового життя. Наші тисячолітні історичні пертурбації і “драми” — не що інше, як нездійснена місія, не реалізоване поклонання Україні від Суцього. Утім, саме поклонання слід усвідомити на абсолютно новому якісному рівні, відкинувши основу попередньо усвідомленого “поклонання” — гординю, расові, національні, культурно-історичні претензії (зовнішні подразники) без внутрішнього наповнення

позитивною якістю. Конкретною ж, згуртовуючою та творчою якістю Україну може наповнити не фантастична якась супероригінальна міфотворча ідея, а — історично виправдане, рідне, життєво необхідне християнство. Україна давно знайшла себе — вона одна з найбільших православних християнських держав, котра після “падіння” Константинополя була життєвим центром першообрядного християнства. То, можливо, настав час награти взяти під свою опіку увесь православний християнський люд, чи принаймні почати готуватися до цієї надзвичайно відповідальної ролі? Адже як би там не було, Москва — уже пройдений етап, етап злиття карально-окупаційної імперської служби із релігійною інституцією. Тим паче, що близько половини “вірних” Російської Православної Церкви (чи УПЦ Московського патріархату) — громадяни України...

Очевидно, ніхто не закликає до ворогування між Православними Церквами (як то відверто практикує РПЦ та її складова УПЦ МП). Абсолютно невинуватим буде шлях гордої “винятковості” — не треба продовжувати чужу практику спадкоємництва статусу єдиної непокінченої людини на Землі, бо можемо мати незабаром трьох чи чотирьох пап... Україна має піти шляхом внутрішнього зміцнення християнських якостей в кожній людині, шляхом згуртування православного християнства. Бо, на жаль, не виправдалися ілюзії, що роль православного центру виконає хтось, тільки не ми. Ці ілюзії і брак відповідальності колись не тільки розхитали нашу духовну вісь, але й

знищили державу, — і це тоді, коли Україна з'явилася на світовій арені як надпотуга, що зруйнувала імперію Річ Посполиту, підірвала міць імперії Туреччини, коли благословляли Україну і Хмельницького як захисників православ'я чотири патріархи (разом із Константинопольським)...

ЩАСТЯ І СПРАВЖНІЙ ПРОГРЕС ЛЮДСТВА

До того ж християнство, на відміну од релігійних абстракцій — конкретна і життєва якість. Це — Христос, любов до ближнього у щоденному прояві, це конкретний спосіб життя, а головне — **відповідальність** за кожну мить життя кожної людини. Це, передусім, не сум, не драма із поганим кінцем для поганих людей, не вимушений, рабський спосіб поведінки, а реальна свобода вибору, відмова від рабства, обмеженості людини у дрібних предметах і подіях життя. Це абсолютне звільнення від узалежнення: стосовно грошей, квартир, машин, погоди, настрою, негативних вчинків інших. Це щаслива мить перемоги над всюдипроникним і всеохопним страхом: забруднити черевки чи вмерти. Настає момент, коли людина перестає ображатися — і тоді вона щаслива... І це — аж ніяк не абстракція, не утопічне ідеалістичне суспільство, не безіменна, стереотипна нудота однакових людей, облич, життів, — це кожна конкретна мить життя, прожита якісно, активно і весело. Адже істинне християнське життя сповнене радості. Радості від справжнього прогресу людства — від вдосконалення самої людини, від набуття нової, вищої якості, від добрих вчинків, думок і подій. Це активна радість, творча. І нудьгувати, на щастя, ніколи не доведеться: по-перше, місце нудьги заповнює робота і радість; по-друге — добро завжди виразне та всебічно розкриває особистість. Особистість, як позбавлену рабського страху індивідуальність, зосереджену на самовдосконаленні та саморозкритті людську винятковість (зі своїм поклонанням, талантами, суспільною роботою, відповідною до поклонання). Тоді рабовласницькі егоїстичні збудники, потяги, нахили і потреби витісняються справжньою людською гідністю та волею до життя. Людина зробила вибір, звільнилася, входить у радість Суцього...

Ось що є справжнім людським прогресом, до якого маємо сміливо йти, ось що має пропагувати власним чином православна християнська Україна. І ми потрібні Європі та світові як ніколи, потрібні як нове, стресове, перехідне явище, що може сформувати нову якість життя — суспільного та особистісного. Наша тисячолітня культура, мова і релігія дасть старій Європі новий шанс для розвитку, нову динаміку та радість... Вибір — за нами.

•Олександр СОЛОНЕЦЬ

ЗНАМЕНО НАШОГО СПАСІННЯ

“І хто не візьме хреста свого і не піде за Мною слідом, той Мене не достойний”. Мф. 10,38.

Згадаймо “Розп'яття” Сальвадора Далі. Над такою маленькою кулею — нашою Землею — хрест із розп'ятим Спасителем світу. Його обличчя не видно — воно звернене до нас, нерозумних, суєтних дітей, яким часто несила і голови своєї підвести до високого Неба, щоб побачити не тільки тінь Його хреста, а і Його Самого.

Хто зробив хрест ганебним місцем кари? Люди. Хто воздвиг того ж, але вже спасительного хреста? Так само люди. Чи змінилися вони? Напевне, що так, бо кожен святий хрест проростає з чийогось серця, випалюючи в ньому все темне і нечисте, готуючи людину до прийняття Бога.

Найголовніший хрест — той, що на Голгофі, в Єрусалимі, — завше дає пагони. І вони проникають не лише простір, з'являючись у всіх куточках землі, а й час. Тому-то найдавніші хрести-знаки з'являються на керамічному посуді трипільських поселень (IV тисячоліття до Різдва Христового) в Середньому Подніпров'ї задовго до втілення Господнього в маленькій Палестині. Чи ж випадково благословили ті хрести нашу святую землю — Україну — від Карпат до Слобожанщини, від Києва до Таврії?

Власне християнський хрест відомий в Україні майже два тисячоліття. Його носять на грудях, увінчують ним церкви, виносять під час хресних ходів, благословляють ним віруючих, ставлять при дорозі та на цвинтарях, прикрашають його зображенням численні церковні й побутові предмети. Словом, хрест був і залишається найпоширенішим священним знаменом Господньої благодаті, сили, добра, краси й любові.

Хрести, створені руками українців, різняться й за формою, і за матеріалом, і за розмірами — залежно від призначення. Ажурний кований надбаний хрест — зовсім не такий, як монументальний камінний, а різьблені барокові пелюстки виносних за престолів хрестів майже дисонують з архаїчною нагрудних архієрейських енкалпівнів (хрестів-мошечників).

Серед цього розмаїття можна б і розгубитися, якби не було в Україні місця, де на невеликій площі зібрані майже всі типи українських сакральних хрестів, притаманних різним історичним регіонам нашої держави. Йдеться про Музей народної архітектури та побуту України в Києві. Тут, у трьох діючих православних храмах, перевезених сюди з Київщини, Черкащини та Поділля можна побачити найрізноманітніші зразки кованих, кам'яних і дерев'яних хрестів. Якщо ж зазирнути до старовинних селянських хат усіх куточках музею, — у віці впадуть майстерно вирізьблені на сволоках, намальовані на стінах — хрести, хрести, хрести.

І якщо в казці на перехресті лише одна дорога веде до бажаної мети, то у хресті всі рамена зводять наші думки й почування до основи, — до істини, дороги і життя — Господа нашого Ісуса Христа.

•Протоієрей Андрій ВЛАСЕНКО



«МАНЛИВА ПОСТАТЬ НА ГОРИЗОНТІ»

— Володимире Яковичу, невже саме юнацькі спогади і враження відіграли вирішальну роль у бажанні написати книжку про Сковороду?

— Звичайно, без вражень дитинства не обійшлося, але все почалося тоді, коли я зрозумів: щоб вистояти у буремному штурмі життя, не впасти на гребені тисячоліть, треба йти, летіти до Сковороди і міцно триматися за його посох, його думку. Передусім мені хотілося дізнатися, якою він був людиною і дізнатися про це не так через його твори, як через відчуття його живого. Тому й вирішив використати журналістський метод, розглядати Сковороду через людей, які своїм життям, творчістю, діяльністю були дотичні до його життя. У тих місцях, де він народився й помер, із давніх-давен кажуть “наш Сковорода”. Можливо, ті люди й зовсім не знають його вчення, але знають, що то була визначна людина, таким чином усе нові і нові покоління продовжують жити під його ауру.

— І як же Ви збирали матеріал для книги?

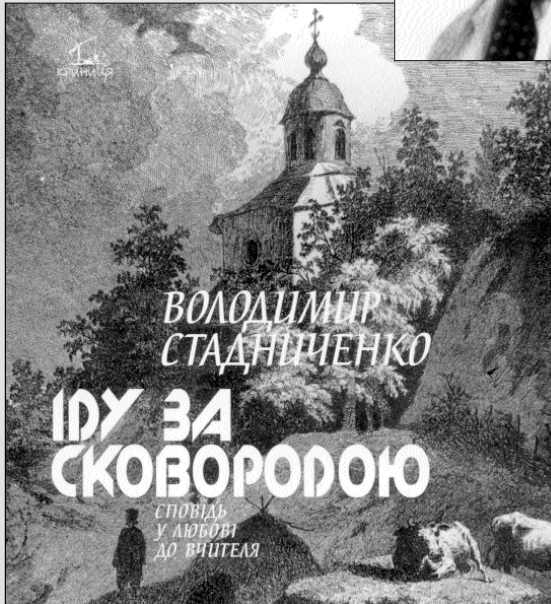
— Мені пощастило спілкуватися з автором багатьох пам’ятників Сковороді скульптором Іваном Кавалерідзе, у моєму записнику — долі багатьох сковородинців, до речі, у книзі вміщено серію світлин людей, які своїм життям і творчістю сягнули духовних висот Сковороди. Спочатку моя праця складалася у нариси, які я мав змогу друкувати у тижневику “Дзеркало тижня”. Потім — зі спілкування з головним редактором Володимиром Мостовим — визріла думка про зведення цих матеріалів і створення книги. Підтримав мене і Фонд сприяння розвитку мистецтв... Отак загальними зусиллями і стала реальністю ця книга.

— Ви прагнули дотримуватися хронології життя і подій, з яких воно складалося у Сковороди?

— Так, моя духовна проща до Сковороди розпочалася в хаті козака Сави Сковороди в Чорнухах, де я перед довгою дорогою

Багато нащадків прагнуть досягнути особистість великого філософа Григорія Сковороди, що постав “...між світлом і пільмою, істиною і неправдою, добрим і злим...”, виборовши право “вибирати істинне, добре, досконале, все це здійснюючи насправді, в будь-якому місці, бутті, становищі, званні, мірі...” і завдяки цьому став “мудрим, праведним” (М. Ковалінський). Як життєвий підсумок звучить відома фраза Сковороди “Світ ловив мене, але не спіймав”, її належить розшифровувати допитливим, тим, які через думки Сковороди прагнуть досягнути власний внутрішній світ, знайти себе, спробувати скоординувати свою особу в світі.

Вирішив помандрувати за “манливою постаттю на горизонті” і письменник Володимир Стадніченко, втілюючи свої думки у новій книзі “Іду за Сковородою. Сповідь у любові до Вчителя”, що побачила світ у видавництві “Криниця”. Можливо тому, що Володимир Стадніченко народився у селі Чорнухи, звідки родом Григорій Сковорода і кожного ранку проходив повз скромний пам’ятник, який стояв перед його школою, запала йому в душу фраза “Світ ловив мене...”, і народилося відчуття, немов той невідомий, але такий рідний філософ завжди поруч і ніби допомагає на непростому життєвому шляху. Тому зовсім природним виявилось бажання здійснити духовну подорож шляхами мандрів Григорія Сковороди.



випив куваль студеної води з криниці, яка пам’ятала мого славного земляка. Потім я вирізав голос студента Григорія у дискусійному залі в конгрегаційній залі Києво-Могилянської Академії, а ще пізніше розшукував альтиста Григорія Сковороду в придвор-

ній капелі в Санкт-Петербурзі. Довелося почути нове слово й викладача поезії Сковороди в Переяславському колегіумі, ходив із молодим учителем і його учнем Василем Томарою на Кравцеву гору в селі Каврай на Черкащині, мандрував із другом-попутни-

ком Григорієм, який їхав із місією генерал-майора Федора Вишневецького в угорський Токай за винами для царського двору, серцем увібрав християнські добронравності зрілого мужа Григорія Савича в Харківському колегіумі при Покровському монастирі і, насамкінець, стрівся й розмовляв зі Сковородою в селі Пан-Іванівка на Слобожанщині, де він упокоївся тілесно і возлетів над часами безсмертним Духом.

— Ви так розповідаєте, ніби прожили його життя...

— У нас уже склався певний стереотипний образ, ніби Сковорода —

такий собі старий, в полотняному одязі, у постолі, який мандрує, спіраючись на палицю. Але ж це дуже спрощене сприйняття. Сковорода був містиком, фігурою загадковою, космічною, з величезними знаннями, власною філософією. Він, можливо, був першим на тій духовній лінії, яку після нього продовжили Котляревський, Шевченко, Франко. Світ його не зловив, але він зловив світ і тим самим всіх нас, хто живе після нього. Ну, а хто здатний скористатися цим надбанням, продовжує досягати сенсу буття.

— Підзаголовок Вашої книги — Сповідь у любові до Вчителя. У чому для вас Григорій Сковорода вчитель?

— Роки роботи над цією книжкою змінили мене... Може, це звучить зависоко, але після духовного спілкування зі Сковородою мені нічого не страшно в житті, до всього я ставлюся з особливим розумінням і всі випробування життєві зможу витримувати достойно. Я вклав усю душу в цю роботу, намагався зробити її не казенно, а зі справжніми почуттями поваги, теплоти, любові й захоплення. Я одержував душевну насолоду од відкриття світу цієї Людини і хотів поділитися радістю з усіма.

Книга — мій подарунок усім, хто шанує Сковороду.

Розмовляла Алла ПІДЛУЖНА

ПОЕЗІЯ З ЛЮБОВІ Й БОЛЮ

Може, комусь видасться дивною назва книжки Надії Кошари “Чом, чом...”. Продовження в пісні, що так починається. Любов до малої батьківщини, зболений тривоги за всю Україну, досягнення душою цілого космосу надихнули авторку на створення поеми про Землю та її людей. На прикладі життя однієї родини, одного села тонко психологічно висвітлюються історичні події в Україні з давніх часів до сьогодення включно. Багато разів руйнували вороги малу батьківщину поетеси. В давнину тут було місто Триножин. Нині — село П’ятигори на Київщині, що виникло як козацька залога на п’ятизгір’ї (на це вказує назва) поселень.

Звісно, не обминула П’ятигори гайдамащина. Авторка своєрідно доповнює викладену Т. Г. Шевченком легенду про Гонту в поемі “Гайдамаки”. Вона знайшла у Михайла Максимовича народну пісню про Гонту, зміст якої передую подіям в Умані. Поетеса вводить у літературу невідому легенду про Гонту після уманської трагедії, записану від селянки Палажки Плахотнюк.

Ліричне й епічне поєдналися в поемі, як це буває і в житті. Лірика дитинства (“Коли я землю полюбила”) — дерева, квіти і навіть комашиний світ (“сміх бджілки”, “мурах покляжу от-таку! тягнув”, “сонце соняхів і маків буйноцвіт” та ін.) описані

так виразно, з безмежною ніжністю до природи. І поряд — епічні події. Голодомори 1932—33 і 1947 років, страхотливий 1937-й, період фашистської окупації і народного опору, тяжкий післявоєнний час... Любов і самої авторки до землі щемно вилилася в образі простого хлібороба (“О дядьку Гришо, дядьку Гришо!”) — сучасного Микули Селяниновича.

Поетеса звертає увагу на такі соціальні проблеми, як виборча система колись і тепер, ставлення до релігії, мови, культури, сучасне збайдужіння чи “хатоскрайність” багатьох людей, замовчування, викривлення історії України. Авторці болять екологічні біди: чорнобильський слід, карпатські повені, забруднення Дніпра, руйнація планети, яка “обплутана ділами злими своїх недомків-дітей”, котрі рубають “єдиний під собою сук”.

Мова твору лаконічна, випукла, мовби вирізьблена. Це не книжечка для читання знічев’я, а пристрасна розмова-звернення до слухачів. Тут і глибока, образна лірика і гостра публіцистика аж до сарказму. Авторка картає тих, що хижко обкрадали і обкрадають Україну. А це “фарбовані лисичі і вовки”, “при владі ті, котрі й були”. Сила її поезії і в афористичності: “якщо з дитинства врісся в дивосвіт, душі твоєї не буде згуби”, “у бистрині думок дарма шукаю броду”, “закон сльоза

не пропече”. І в точно знайдених неоридинарних фразах, словах-образах: “садики вишень червоногубих”, “мораль суспільства у кривавих ранах”, гнівних — “стрясаять сфери стидні словеса не менш ніж ядерні випробів”, “прийди, княжи і нами закуси!”

“З любові й болю зміст” поеми починається і завершується картинною ніччю. У Пролозі — поглядом на Землю з холодного байдужого космосу. У закінченні — образ літньої ночі на Україні, де “срібне Місяця кропило до сну благословило нас”. Але ліричну благодать порушують усе ті самі стрижневі думки: Дніпро — “відстійник радіації, гниляра”, “село лягає рано спати, зате удосвіта встає, щоб цілий світ нагодувати”, “землиці як не дати ладу, занепадає все живе. Земля терпить — не втерпить зраду, ми ж од землі, земляни є”.

Закінчується поема молитвою Подяки — своєрідним моральним кодексом поетеси.

У книжці, якій дала назву поема, вміщено й кілька поезій соціального спрямування. Назву хоча б вельми злободенний вірш “Старий” — живий згусток негараздів у суспільстві...

Гадаю, професійна оцінка творчого доробку Надії Кошари ще попереду.

Олена ЗАВГОРОДНЯ, кандидат психологічних наук

ЗУСТРІЧ

У Червоноградському народному домі “Просвіта” відбулася презентація книги єпископа Андрія Сапеляка “Київська церква на слов’янському Сході”. Ці урочистості організувала червоноградська міська організація Української Республіканської Партії “Собор”. У гості до червоноградців заві-

СЛОВО, ЩО ЗОБОВ’ЯЗУЄ

тав сам автор — єпископ Андрій Сапеляк, який розповів про свою роботу над книгою, про роль і місце релігії, духовності у сучасному суспільстві, звернувся до присутніх у залі з напутнім душпастирським словом.

У зустрічі також взяла участь родичка душпастиря,

львівський науковець, кандидат історичних наук Оксана Сапеляк. А представляв гостей голова місцевого осередку УРП “Собор” Володимир В’язівський.

Тарас ЛЕХМАН, м. Червоноград, Львівська область

НЕСПОДІВНА РАДІСТЬ

ВІДГУК-СПОГАД

Й сам львів’янин, але вже 20 (здається) років живе в Диканьці. Чи то він у книжці, чи не він, але я його таки впізнала. А ще впізнала і секретаря обкому М. — автора безпечного обробітку землі... Запросив мене якось голова Шилівського колгоспу “Дружба” Олексій Сергійович на нараду.

Ось сидимо, слухаємо, як розп’яє секретар голів колгоспів, і раптом:

— А ти, Олексію Сергійовичу, оце знайди парторга — він з трактористами сушить сорока градусами від дощу...

Отаким був і наш кам’янський Єрмолай Якович — полтавський дядько, хоч з іншої планети — Чорнобаїв, може, колись і цю планету відкриють.

Так, Босаківську Диканьку я пам’ятаю ще зі своїх студентських років, — усе тут живе, достеменно... Кожного разу з Григорієм проїжджали її, але зупинилися лише раз, на жаль.

...Тільки подякувати залишається за таку планету. Добре було б, якби книжку завезли в Диканьку. А там через райно — по школах, щоб діти знали свою історію, любили свій край так, як його любить автор, як любили Григорій та Григорій Тютюнники, інші митці, яких зростила благословена Полтавщина.

Олена ЧЕРНЕНКО-ТЮТЮННИК (вдова Григорія Тютюнника), смт. Чорнобаїв на Черкащині



Полтавщина — одна з найбільш моноетнічних областей України. Із 1.621.207 осіб 1.481.167, тобто 91,4 %, визнають себе українцями. Попри всі зусилля і царських, і більшовицьких русифікаторів, 97,1 % із них визнають своєю рідною мовою українську. А на розкладах обласного чи будь-якого районного центру — тотальна перевага російської газети, диска, касети. З Полтави не викисають Кобзони, Моїсєєви, Кіркорови, Расторгуєви, Пенкіни і ще тьма-тьмуща московських гастролерів, які чітко виконують стратегічні завдання свого уряду — не дати українцям вийти з холопської залежності від російсько-советської масової культури. І якщо з мовою місцевої преси більш-менш усе добре (не беручи до уваги об'єктивності інформації), то гастрольна політика місцевої влади є русифікаторською, а отже, руйнівною.

Сьогодні в молодих людей знову сформувався комплекс меншовартості, коли вони соромляться говорити рідною мовою. І це за роки державної незалежності. У кожній чесній людини виникає запитання: хіба це державна незалежність, коли в ній не здійснилися докорінні перетворення на благо віками поневоленої української нації, коли колоніальні російські міфи та стереотипи і далі переважають у суспільному житті українців, а ті українці, які бережуть свою мову, культуру, духовність, є принижуваними, а їхні національні права та почуття постійно потоптуються?!

Це лише одна з проблем, які порушували полтавські просвітяни на своїй IX конференції. В ухвалі конференції записано, що Товариство “Просвіта” наголошує “на негайній потребі переорієнтації полтавських органів державної влади та органів місцевого самоврядування у своїй культурній, інформаційній, релігійній політиці виключно на українські інтереси. В області має бути створено таку мовну, культурну, релігійну атмосферу, яка б сприяла засвоєнню населенням області духовних і культурних надбань українського народу, а українська мова стала потрібною всім соціальним прошаркам і групам населення краю”.

Члени “Просвіти” самовіддано працюють над створенням такої атмосфери: вчать молодь рідних звичаїв, опікуються “Пластом”, видають чудові книжки, ставлять пам'ятники великим українцям, як-от братам Шеметам у Лубнах, у зросійщенному Кременчуці йдуть із лекціями від колективу до колективу, підтримують українську церкву. Щодо церкви, то конференція констатувала, що “60 збудованих за підтримки влади храмів Московського Патріархату, цього рудименту московської політики, духовного поневолення українців, є свідченням повного нерозуміння владою ідеї духовного відродження українців”.

Важко зрозуміти логіку полтавської міської влади, яка вже

не раз зіштовхувала православний люд міста лобами, а тепер хоче ще й православних із католиками зіштовхнути. Річ у тім, що 2003 року минає 10 літ із дня упокоєння і 105 літ із дня народження Патріарха Мстислава. Патріарх (у миру Степан Скрипник) народився в Полтаві. Ще стоїть, хоча й в аварійному стані, його дім на вулиці... Карла Лібкнехта. Колись цю вулицю полтавці називали Трегубівською, бо там мешкав міський голова Трегубов, той, який рівно 100 літ тому на святі з нагоди відкриття пам'ятника Кот-

мовою тільки католики, і Патріарх Мстислав був католик.

Єпископ Полтавський і Кременчуцький УПЦ Київського патріархату Євсєвій, вітаючи просвітян, закликав їх бути сильними і мужніми, мудрими і терпеливими, “своє любити, чуже шанувати”.

На думку владики, брак терпеливості і мудрості є сьогодні найбільшими вадами нашого суспільства. А ще — брак віри. Тієї віри, що здатна силою Божої правди оновлювати світ. “Господи, збільш нашу віру, якщо вона мала”, — нагадав владику слова

АКТУАЛЬНО

НЕ ЗРАДЖУЙТЕ СЕ-



Євангелія. І вручив орден Святого рівноапостольного князя Володимира III ступеня тому, хто ніколи не втрачав віри в рідний народ і незалежну Україну — голові обласної організації Товариства “Просвіта” Миколі Кульчинському — “за заслуги у відродженні духовності, утвердженні православної церкви Київського патріархату”.

1987 року Микола Кульчинський, політ'язень брежнєвських таборів, заснував у Полтаві

клуб “Рідне слово”, з якого почався не лише нинішній етап відродження “Просвіти”, а й взагалі весь національно-визвольний рух нового часу в нашому місті. На жаль, не все, про що мріяли перші хоробрі, здійснилося. Молоде вино української незалежності налили у старі номенклатурні міхи. А на підтримку старим “дубовим” номенклатурникам підросли їхні чужомовні, чужодумні, неосвічені й непросвітлені духовно діти. “Українці не оспівували ні злодіїв, ні вбивць. Нам потрібні християнські цінності, а не московські плачі та голосіння за вбивцями та “кабаками”. Чи потрібна така “широ-чність російської душі” нашій молоді? А вона ж проповідується на всіх телеканалах і FM-радіостанціях”, — говорив у доповіді Микола Кульчинський.

А що ж ви хочете, пане Мико-ло, коли нувориша — власника каналу чи ефеми — тягне до “соціально близьких”?

Просвітяни вимагають од представника Національної Ради України з питань телебачення та радіомовлення в Полтавській області послідовно і твердо вимагати від радіо FM, які працюють на Полтавщині, виконання Закону про телебачення та радіомовлення в частині мовлення українською мовою. “Російська окупація нашого радіопросторуді вслякими “Рускими радіо” має бути припинена. Управління культури обласної філармонії,

Залишається лише руками розвести. Вулиця Марата відома як адреса римо-католицької громади Полтави. Очевидна провокативність такої пропозиції, спрямованої на те, щоб сіяти розбрат між віруючими і дезорієнтувати недостатньо освічених людей: мовляв, моляться українською

гуманітарному управлінню міськвиконкому припинити практику дискримінації українських колективів та виконавців, яких майже не буває в Полтаві і яких так потребують громадяни Полтави та області”.

Просвітяни закликали депутатів Полтавської міської Ради пам'ятати, “чиїх батьків ми діти”, і прийняти нарешті рішення про докорінне перейменування вулиць міста, вшанувавши в їх назвах імена видатних полтавців, що своєю діяльністю зробили надзвичайно вагомий внесок у боротьбу за визволення України, розвиток її культури, творення її духовних цінностей. Зокрема, у рік 135-річчя “Просвіти” вулиця Уютна мусить бути перейменована на вулицю Григорія Коваленка, першого голови Полтавської “Просвіти”, письменника, історика, громадського діяча. Конференція запропонувала обласній державній адміністрації, Полтавському міськвиконкому негайно відновити роботу комісії з виконання Державної програми розвитку української мови; упродовж 2003-2004 років провести переатестацію на знання української мови вихователів дитячих садочків, учителів шкіл, викладачів вузів Полтавщини з обов'язковою присутністю в Полтаві, Кременчуці, Лубнах, Пирятині, Комсомольську членів “Просвіти”. І щоб вони почали теж працювати для рідної культури, мови і держави, як працюють члени полтавської “Просвіти”: старший науковий співробітник Державного архіву Тарас Пустовіт, інженер-геолог Оріс Ковалевич (м. Полтава), лікар Богдан Івасечко (м. Лубни), заслужений працівник культури Микола Козак, пенсіонерка Тамара Гупало, вчитель Дмитро Демидюк (м. Кременчук), заступник директора музею Людмила Россоха (м. Миргород), історик Яким Дубина (м. Кобеляки) та ін.

“Ми звертаємося до громадян нашого славного козацького та хліборобського краю. Не зраджуємо себе і не вчимо зради своїх дітей. Говоримо скрізь українською рідною мовою, купуємо українську пресу, українську книжку. Шануємо у собі нашу українську честь і гідність, тоді інші шануватимуть нас. Пам'ятаймо Шевченківське “хто матір забуває, того Бог карає”. Ми багато настраждалися від усіляких зайд і гнобителів, од своїх перевертнів та лакеїв, окупантів, од вже ніби своїх, але національно і громадянськи мертвої влади, та ми є, і нам є чим гордитися перед усім світом. І нехай ніхто не сподівається, що українців можна знищити духовно й культурно вже у своїй державі. І Божа, й людська правда з нами. Українська держава таки стане державою українського народу, демократичною, багатою і шанованою у всьому світі!” — говорить-ся в ухвалі конференції. Дай Боже, щоб почуло ці слова якомога більше людей.

Ганна ДЕНИСКО, м. Полтава

ПОДІЯ І КОМЕНТАР

ЯК ЗАХИЩАТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Національний університет культури і мистецтв, Всеукраїнське об'єднання суб'єктів авторських і суміжних прав “Оберіг” провели відкритий науково-практичний семінар “Захист інтелектуальної власності у сфері культури. Практичні аспекти”. До семінару ВУТ “Просвіта” видало збірку тематичних документів: “Актуальні аспекти застосування авторського права і суміжних прав у мистецькій галузі”, яку підготувало об'єднання “Оберіг”. Отже, з'явився перший посібник, який дасть змогу практикам у галузі культури з'ясувати й узгодити свої дії відповідно до чинного законодавства України.

Консультант Комітету ВР з питань культури і духовності, Голова “Оберегу” Сергій СТУПАК охоче погодився прокоментувати цю подію.

— **Пане Сергію, чи є ця праця першим кроком у допомозі практикам і чому такою актуальною подією стало проведення тематичних семінарів?**

— Сама брошура розглядається не стільки як теоретичний доробок, скільки як посібник для практичної діяльності. Зараз існує така неправильна точка зору, що, мовляв у нас законодавства немає... Це глибоко помилкове уявлення про реальний стан речей. Законодавства більше ніж достатньо. Для того, щоб запроваджувати свої авторські права, у нас все є. Але законодавству властива така особливість — очікувати на реакцію ринку. Свого часу, коли вийшло Постанова Кабінету Міністрів стосовно продажу піратської продукції, то тижнів зо три на вулиці, особливо в центрі міста, не було жодного лотка. Подивилися, що нічого не робиться, ніхто їх не ганяє і знову вийшли на поверхню. І так у кожному випадку. Тому наше головне завдання полягає у тому, щоб донести до свідомості всіх причетних наявність законодавчої бази. І ця книжечка сконцентрувала більшу частину потрібних для захисту інтелектуальних прав документів.

Посібник ще далекий од доскона-лості, бо робився за дуже короткий термін. Але законодавство удосконалюється й реагує на зміни, що відбуваються у сфері культури, досить оперативно. І використовувати цей шанс потрібно також оперативно, бо може статися, що буде пізно повертатися до певних питань... Життя завжди може підкинути якихось нових проблем.

Отже, фактично, основними винуватцями в тому, що не виконуються авторські й суміжні права, є самі автори і виконавці.

— **Хто брав участь у семінарі?**
— Юристи, викладачі секції шоу-бізнесу та менеджменту, студенти. На жаль, ні виконавців, ні журналістів не було. Мабуть, їм це не цікаво знати. А завдання нашого посібника та семінару полягає у тому, щоб людина могла принципово орієнтуватися у своїх правах та обов'язках і мати той стан освіти, який не дають, приміром, музикантам у консерваторіях та інших вузах. Саме тому найпершими порушниками закону є самі виконавці, які беруть у свої репертуари твори, нікого не питаючи. Композитор пише музику на тексти, не питаючи поета, аранжувальник бере-ється за роботу без згоди композитора і т. д. Повний нігілізм. А коли він панує серед митців, то продукт, який вони народжують, виявляється байстрюком. І очікувати, що цей продукт, вийшовши на ринок, дасть прибуток, не варто. Автори і виконавці навіть не задумуються над тим, що саме вони є порушниками Закону. На часі — судової практика. Один-два випадки, десять-двадцять справ розглянувшись, і все стане на свої місця. Бо коли належні угоди між суб'єктами авторських прав не укладено, то ні прокуратура, ні ми вже нічим допомогти не зможемо. Тому й потрібні такі науково-практичні семінари.

НЕЗАБУТНІ

XIX століття — це доба відродження української нації, її змагання повернутися у “народів вольних коло”. У провіді цих змагань стають такі велетні духа як Т. Шевченко, І. Франко і Леся Українка, 132-у річницю від дня народження якої ми нещодавно відзначили. Її творчість впливає з переконання, що українська людина повинна визволитися з духовної неволі, щоб могла стати вільним громадянином у вільній державі. Тому, коли обласна “Просвіта” оголосила конкурс на краще виконання творів Лесі Українки на честь її народження, немало її шанувальників прийшли в Народний Дім “Просвіти”, щоб від-

ТИТАН ДУХУ І СЛОВА

дати честь титану духу слова в тендітній постаті цієї жінки.

Доцент, член Правління обласної “Просвіти” Петро Арсенич на конкурс представив працю “Леся Українка на Гуцульщині”, де він ширше розповів про її перебування, знайомство з діячами культури Прикарпаття, про її вплив на тогочасну інтелігенцію Галичини і на простих трудівників Гуцульщини.

Конкурсна комісія визнала переможців конкурсу: Петра Арсенича, а також вчителя ЗОШ № 25 м. Івано-Франківська Василя Володимировича Костюка, який продемонстрував високу май-

стерність при виконанні твору Лесі Українки “Що дасть нам силу?”. Переможцем конкурсу також стала Любов Іванівна Симоник, яка, крім творів поетеси, читала і свій власний вірш “У день роковин Лесі Українки”. Всім їм вручено пам'ятні подарунки і грамоти обласної “Просвіти”.

Конкурсна комісія відзначила високу активність у конкурсі студентів Івано-Франківського технікуму статистики Андрія Яремка, Катерини Кизим, Вероніки Хитрої (вчитель Любов Зоріна), учнів із Капуша Інни Луканюк (вчитель Варвара Люканюк) та Оксани Ли-

шинської (вчитель Василь Новицький), ученицю з села Одаї Тисменецького району Тетяну Ус-тименко, яку підготувала на конкурс сільська бібліотекарка Ганна Федорук. Із задоволенням всі слухали й ученицю ЗОШ № 25 Марію Чабан, яка виконала еле-гію “До мого фортепіано” разом із вчителем музики цієї школи Яри-ною Курило. Ці учасники конкурсу заробили призи не тільки для себе, але й для школи, де навчаються.

Михайлина БОДНАР, голова Івано-Франківської обласної “Просвіти”



ВМІТИ І ВЧИТИ

Є на Прикарпатті місто Бурштин. Старовинна легенда доносить нам, що княжна з двору галицьких володарів загубила тут прекрасне бурштинове намисто, яке потім намарно розшукували прислуга та військова дружина. Хтозна, може й справді так було, бо ж зберегли нащадкам мешканці сусідніх з Бурштином сіл Насташине і Чарів пам'ять про улюблену жінку князя Ярослава Осмомисла Настусю Чарівну.

А Віра Сисоївна Доцяк приїхала до Бурштина, щоби знайти тут своє янтарне намисто, аж у грудні 1973 року. На той час за її плечима була вища освіта, а здобуто її в Донецькому Інституті радянської торгівлі, де вона опанувала фах інженера-технолога. До приїзду на Прикарпаття молодий спеціаліст Віра знала технологію приготування страв і професійні тонкощі обслуговування, оскільки мало не щодня об'їжджала, вивчала й контролювала роботу закладів громадського харчування цілої Донеччини.

— То не я просилася на посаду, а люди самі мене знайшли, — загадує Віра Сисоївна про призначення її директором громадського харчування Бурштинської електростанції.

Директор Бурштинського професійно-технічного училища № 20 Степан Михайлович Хованець якраз на той час сформував педагогічний колектив щойноутвореного навчального закладу. Високе педагогічне чуття Степана Михайловича відіграло вирішальну роль у житті уродженки Київщини.

ПРЕМІЯ

ВИШИЛА ДЕСЯТЬ ПОРТРЕТІВ

З альбому дивиться дівчина дивовижної вроди — руське хвилясте волосся спадає нижче пояса. Скільки їй тут років, вісімнадцять чи двадцять? Мабуть, вишивати вона почала саме о цій порі, коли навчалася в Ніжинському педінституті.

Навчила її класти візерунки на полотну мама, — згідно зі звичаями дівчата мали готувати весільний посаг. Але Настя полюбила цю справу після однієї зустрічі. Побачила, як на ринку дідусь вибивав на полотні чудові візерунки. Вона прийшла купити порічок до хліба. Їсти студентці було більше нічого. Голка коштувала стільки ж, як і склянка ягід. І вона вибрала ту голку.

Потім за місяць до війни виїхала заміж, дочекалася з фронту чоловіка, виростила трьох синів, працювала вчителькою рідної мови, директором школи, завучем. Готувалася до уроків, прала, прибирала, полала, варила і кожну вільну хвилину сідала за вишивання: для неї то було і свято, і відпочинок.

Вона вибила 16 килимів, а ще ж скатертини, наволочки, простирадла, картини. Будинок цвіте її дивовижними квітами. Є в неї "щасливі" весільні рушники під хліб і під ноги. Діти і внуки, які ставали на ті рушники, мають хороші сім'ї.

— Я виходила заміж з торбою книжок, — розповідає жінка, — а в чоловіка був планшет. Разом прожили 52 роки.

Нині колишній фронтовик вже покійний.

Настя Гнатівна Івашенко з села Вовчик Лубенського району Полтавської області вишивала куточки природи рідного краю, ікони, портрети. Зокрема, є в неї десять портретів Шевченка у різному віці. "І Тарас" нині у музеях та школах району, три портрети вдома.

Нині вишвальниці 84 роки. Має шість онуків і шість правнуків. Вона й тепер дуже любить поезію Великого Кобзаря. А її дивовижні квіти цвітуть на радість людям.

- **Любов ПОНОМАРЕНКО**, Полтавська область

ІЗ НАТРУДЖЕНИХ РУК, ВІД ДОБРОГО СЕРЦЯ

Коли Віра Сисоївна ознайомилась зі спеціальною літературою, призначеною для навчання вихованців училищ кулінарного профілю, то побачила, що в посібниках є всі: російська, грузинська, азербайджанська кулінарія, тільки немає своєї рідної української кухні. Так, для годиться, основний підручник Анфімова подавав рецепти декількох, вибірково взятих рецептів українських борщів, вареників і киселів. Відтоді, крихту за крихтою, педагог з Бурштина почала відновлювати багатющу скарбницю національної кулінарії.

— Тоді можна вважати, що ваш підручник "Українська кухня" започаткувався з приходом на роботу в училище? — запитує Віру Сисоївну.

— Коли я вирішила відновити найкращі традиції національної кухні, то мені не треба було проникати в якийсь невідомий для себе таємничий світ. Я з дитинства жила в ньому, від мене вимагалось одне — ретельно напружити пам'ять і все до найдрібніших деталей пригадати. Чому, наприклад, на Поліссі до вареників начинку давали із пшоняної каші? Або чому при випіканні хліба під нього клали капустиний листок? Я

ж у дитинстві не задумувалася над тим, чого то матуся кладе ще гарячий буханець на чистий святковий рушник. Загостила, аби знайти там відповіді, до родинного села Вовчків, що на Київщині.

У розмові з Вірою Сисоївною ми несподівано разом спостерегли, що народна кухня на її малій батьківщині — Поліссі — дуже подібна до кулінарії селян мого львівського Побужжя.

— Такі паралелі досить легко пояснити, — каже дослідниця, яка опрацювала кулінарні особливості всіх регіонів України. — Бо і літописні бужани, і мої далекі предки — поляни чи, може, древляни, жили приблизно в однакових природних та господарських умовах. Тому й плекали різноманітні страви зі збіжжя, добутого з різновидів злакових культур. А як збагатили їхній щоденний стіл природні багатства річкових плес, польових та лісових озер, урізноманітнив їхню їжу поліський ліс, багатий численною звіриною, птаством, грибами та ягодами.

— Пригадую свої перші враження від поліських хрестин, — далі ділитися споминами В. С. Доцяк. Баба-повитуха, зваривши у глиняному горщику кашу, уквітчує посу-

дину різноманіттям зелених віток і кольорових стрічок, співає над кашею язичницький гімн, а потім розбиває глечик і ділить страву поміж кумами, а вони за цю гостину обдаровують немовля грішми.

За десять років Віра Сисоївна написала й видрукувала у видавництві "Вища школа" три підручники для учнів професійно-технічних навчальних закладів. Про популярність книг свідчить той факт, що їх не знайдеш на полицях книжкових магазинів, бо вони миттєво розходяться поміж спеціалістами й рядовими поціновувачами кулінарії. Навіть їх безпосередній творець уже в своїй особистій бібліотеці не має другого видання "Української кухні" і найновішого посібника "Страви, закуски, напої, десерти барів і буфетів". Звичайно, що цього наукового успіху могло б не статись, якби на життєвій дорозі вченої-педагога не трапився професор Прикарпатського університету С. С. Шумега, який не представив до дослідниць Б. А. Кримської, якби не подвижництво працівників Міністерства освіти і науки України А. В. Гур'янової та Л. О. Стременко, а за участі останніх — практична допомога майстрів кулінарії справи зі столичного ресторану "Дніпро".

— І все ж, щасливий збіг всіх цих обставин і факторів — тільки дешифрація у порівнянні з талантом та мудрістю мого народу, який за свою багатовікову історію уклав ту велику науку, без якої не обходиться жоден із нас. Саме цей невтомний дослідник витворив чи не найкращу у світі національну кухню, — завершує свою розповідь В. С. Доцяк. — А я просто зафіксувала все те, що тисячоліттями безрешливо, терпляче і богонатхненно народжувалося в кожній українській оселі з натруджених рук безіменних українських берегинь від їхньої сердечної доброти.

- **Ігор КОВАЛЬ**, головний спеціаліст відділу вищої школи і науки Управління освіти і науки Івано-Франківської облдержадміністрації, голова Івано-Франківської "Просвіти"

ПСИХОЛОГІЧНА КАРТИНКА

рейси, заробить кілька тисяч доларів, найме помічників. А там і поміняє машину на потужний "Пітер Білт", який коштує аж дев'яносто тисяч доларів. Віртуальний світ непомітно з'їдає час. Змінюються ландшафти обабіч дороги. Машина мчить від бази до бази, і вже уявний світ заповнює Василя цілком. У цьому світі він має дивовижний успіх і славу першого в заїзді, а на рахунок — сотні тисяч доларів. Якесь непереборна сила відштовхує од реальності, в якій безгрозів'я, докори батька та надочуливість менших сестер. Він тисне "газ", розганяючи машину до зловісно-небезпечної швидкості, збиваючи зустрічні легковики і придорожні покажчики. Машина шаленіє, мчить уперед, і їй передається роздратування душі та незвичне занепокоєння того, хто має полишити гру і зробити перший крок у це непривітне доросле життя. Він знає, що марнує час, але ще не може з собою нічого вдіяти. Подумки їде все далі на своїй новій машині. Аж коли машина вже перестає слухатися керма і починає щораз в'їжджати в придорожні пагорби, поспіхом вимикає комп'ютер і після короткої молитви мерщій пірнає під ковдру. Всі домогачі вже давно поспули. Втома і сон беруть над Василем верх. Хоча хто знає? Може, і всі сні він продовжує свою втечу на уявних колесах, не знаючи, що чекає його завтра.

- **Володимир ФЕРЕНЦ**, м. Івано-Франківськ

“ЗА” І “ПРОТИ”

ТЕМНИЙ БІК СВОБОДИ

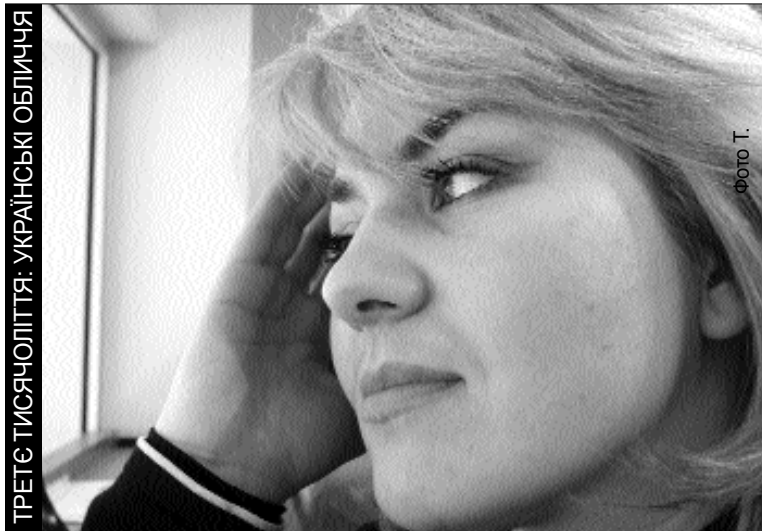
Від початку віків можливість мати свободу вибору бентежила уяву людства. Адам і Єва намагалися ствердити свою волю, порушивши найвищий наказ Бога. І Святе писання говорить, що саме від того моменту і почалися всі людські страждання. То чим же є ця свобода: божественним даром чи диявольською спокусою? Щоразу, коли на теренах певної держави народ здобував свободу, то згодом вона перетворювалася на свавілля: починався безлад, криваві громадянські війни, терор і, врешті-решт, на місце цієї, так званої "свободи", приходила ще жорстокіша тиранія. Найчастіше свободу пов'язують із поваленням традиційного політичного устрою в країні: мовляв, саме з моменту, коли відбудеться цей "акт народної волі", свобода і настане. Проте нічого подібного, зазвичай, не відбувається. Народ, який бореться за свободу, ошукують. Часом він, із власної волі, не знаючи, що робити з цим здобутком, створює режим нової несвободи. Так було після революцій у Франції, після страти короля Карла I в Англії, так сталося і в Росії після жовтневого перевороту 1917 року.

В усі часи знаходяться особистості, що готові боротися за свободу до останньої краплі крові. Ці люди, зазвичай, дуже талановиті, сильні духом. Успіливіми словами, різноманітними обіцянками вони приваблюють до себе громаду (можливо, так колись Змії привабив Адама та Єву), а революцію творить уже сам народ. Звісно ж, не завжди і не всіх революційних ораторів можна порівнювати зі змієм-спокусником. Дехто з них справді бажає добра для співгромадян. Отож, подальша доля народу залежить від того, чи правильних лідерів він собі обрав. Та, на жаль, найчастіше народ помиляється і за цю помилку платить своєю кров'ю, життям, позбавленням не лише свободи, а навіть найприродніших прав.

У 80-ті роки минулого століття в Радянській державі знову ожила тенденція до свободи, придушена у 60-ті; з'явилися потенційні лідери політичних перетворень. Тут доречно згадати фільм за мотивами казки Шварца "Вбити Дракона", який застерігає: свобода, якої так не вистачає в тоталітарній державі, перетворюється в руках неосвіченого, не звиклого до неї народу на суцільне лихо. Тому в традиційно тоталітарних і авторитарних державах свободу шляхом поступових перетворень народів має надавати сам уряд (нагадаю справедливе твердження, що кожен народ має такий уряд, на який заслуговує). А тепер ще раз згадаймо Адама та Єву. Їхній слабкий людський мозок не був здатний сприйняти і осмислити знання про добро та зло.

Старий світ розвивався за такою схемою відносин: рабовласницькі — феодальні — буржуазні — капіталістичні. Рівень свободи поступово збільшувався з кожним новим етапом. Не можна силоміць переривати природний хід розвитку. Свобода — це верхівка історичної еволюції, і поки що невідомо, чи можлива вона у своєму "чистому" вигляді.

- **Катерина ОМЕЛЬЧЕНКО**, м. Київ



«ДАЛЕКОБІЙНИК»

Важковаговик з причепом намагається не зійти з покрученої траси. Швидкість велика, і його час від часу заносить то ліво, то вправо. Головне — не втрапити в придорожнє болото. Тоді на дисплеї комп'ютера з'являється напис: "Ви втратили машину". А ще прикрість — "менти", які штрафують за перевищення швидкості чи за аварію, зіткнення з іншою машиною. Василь пробував утікати від клятих ментів, але то марна справа — стріляють по колесах і можуть пошкодити мотор машини. А от "рекетирів", які дефілюють на чорних джипах і пропонують "поговорити", давити важким тягачем — одне задоволення, і менти за це нічого не кажуть.

Василеві подобається бути в цьому віртуальному світі, де він може непогано вести справу. Вже знає, як краще проїхати від бази до бази. Проклав навіть декілька власних трас. Але найбільша його гордість — власна фірма. Виявляється, що заробивши кілька тисяч "зелених", можна найняти помічників-перевізників, які швидко примножать твій капітал. Щоправда, є видатки на неминучі штрафи, ремонт, бензин, вдосконалення машин. Яке то задоволення, коли з часом переїдаєш зі старенького КамАЗа чи "Урагана" на імпорتنу швидкісну і стійку на трасі машину! Такі машини зазвичай дорогі, але на них і перегони виграти можна, а за це премія така, що варта з десяток втомливих рейсів. Гордість охоплює Василя,

бо майже завжди на дисплеї загоряється табло: "Ви кращі в заїзді". Його аж розпирає від бажання похвалитись батькові, адже він уже контролює 70% перевезень. Його власна фірма процвітає, і він сам її створив, почавши з неприбуткових рейсів на малотоннажний "Газель".

Коли з роботи приходить батько і мовчки ходить по кімнаті за його плечима, Василеві стає якось не по собі. Відчуває на потилиці трижовний батьків погляд, і деесь далеко лунають слова докору. Василеві гірко і совісно, але гра затягує і заспокоює, забувається реальність, повна невизначеності і неприємних речей. Вона лякає Василя невідворотністю важких часів. Душу гризе передчуття невдачі, яка може спіткати його при вступі в університет вже за кілька місяців. А батьки грошей не мають. Комп'ютер — єдину розраду — куплено на позичені в рідні євро.

Машина з розмаху вдаряється в крутий берег, фура перекидається. Доведеться викликати допомогу, а це не дешево навіть у віртуальному світі. Це нерви здають. Особливо, як всі збираються під вечір. Сестра Марія разом із найменшою просить пограти в "пасьянс" чи "плигаючи кульки". Ось і сьогодні батько прийшов з роботи і знову завівав мову про те, що варто було б вирішувати задачі з фізики, адже наближаються екзамени. Не відповів нічого. Батько має рацію, але ж він ще все встигне. От ще два-три



ШЕДЕВРИ МУЗИКИ

Творча інтелігенція сповідує тезу — серед ще суперечливих і вже визначених історичних призначень України беззаперечними є музичні надбання нашого народу, якими не поступаємося іншим європейським країнам. Програмним гаслом вони обрали слова німецького письменника і філософа Гердера, занотовані ним 1769 року: “Україна стане колись новою Грецією: прекрасне підсоння цього краю, весела вдача народу, його музикальний талант, плодovitа земля колись прокинуться... і повстане велика культурна нація, її межі простягнуться до Чорного моря, а звідтіля, ген, у далекий світ”.

Тож мета і завдання міського науковотворчого товариства, якому мінає три роки, за словами його засновників — голови, музиканта і родича композитора — Богдана Безкоровайного та заслуженої артистки України, лауреата премії АРК, солістки Кримської державної філармонії Наталії Безкоровайної: “Духовне відродження”.

Вони самовіддано і наполегливо повертають нам вартісні та призабуті твори земляка, прізвище якого після довгої заборони вперше згадали в Україні два роки тому під час вшанування 120-ліття композитора. Наші земляки нарешті дізналися, якого непересічного митця від них приховували колишні ідеологи: автора понад 350 творів різноманітних жанрів — пісень для мішаних та чоловічих хорів, солоспівів, численних композицій для фортепіано, скрипки, віолончелі, церковних пісень, обробок народного мелосу. Серед творів, написаних для симфонічного оркестру, — “Різдвяна увертюра”, “Думка-шумка”, один з останніх закінчених значних творів композитора — дитяча казка-опера на три дії “Червона Шапочка”...

— Народився композитор у Тернополі 12 січня 1880 року, вивчав у Львові математику й фізику, вдосконалював музичну освіту в консерваторії, де й написав свій перший твір “Гей, хто на світі!” для баритону і чоловічого хору на вірші Івана Франка. Опісля поглиблював музичну освіту у Відні, Парижі, Лондоні. Повернувшись додому, викладав у Станіславі (Івано-Франківську), Тернополі, Золочеві, був заступником диригента хору “Боян”, співпрацював із театром, яким керував Мар’ян Крушельницький. Одружився з учасницею аматорських вистав, співачкою Стефанією Стебницькою. Став не лише відомим у Галичині українським композитором, а й організатором національного культурного життя, художніх колективів і музичних шкіл.

Під час Другої світової війни В. Безкоровайний разом із сім’єю виїхав на еміграцію, спочатку до Австрії, а невдовзі до США в місто Буффало, де активно продовжував свою композиторську діяльність. Пан Богдан має підшивки публікацій — свідчень того, яким великим успіхом користувалися концерти з творів Василя Безкоровайного на сценах багатьох концертних зал американо-континенту, Канади і Австралії.

Коли Богдан знайшов у бібліотеці перші поживкі партитури Василя Безкоровайного, подумав: однофамілець. Потім, коли вступив у Тернопільське музичилище, педагог Роман Теленко поцікавився, чи не родич він, бува, тому композитору, який був колись педагогом його батька. Пізніше почув від свого тата, що в їх роду був композитор, — дідуси були двоюрідними братами. Може, від нього у хлопця музичні здібності, віртуозне володіння відразу кількома інструментами? Тоді контак-



фото Т. Карпінської

ЗАТРЕМТИЛИ СТРУНИ — СЕРЦЕ ОБІЗВА-

У Сімферополі відбулася презентація першого випущеного в Україні компакт-диску самобутнього композитора Василя Безкоровайного “Затремтіли струни”. На думку багатьох музикознавців і музикантів, музика українсько-американського композитора стає у нас все відомішою. Сприяє цьому створенню в столиці Криму науково-творче товариство його імені.

ти з емігрантами не схвалювалися, зв’язків сім’ї не підтримували, тож про долю Василя Безкоровайного не знали. Та й інтерес був продиктований не стільки родинними почуттями, як професійною зацікавленістю, прагненням подарувати друге життя його незаслужено забутій творчості. По-справжньому оцінити його творчість і сподвижницьку діяльність зміг у студентські роки у Львівській консерваторії. А в Сімферополі почав викладати і повертати творчість далекого родича Україні. Ще й дружину зустрів рідну по духу — багатогранно обдаровану, творчу. Хто ж не знає в Криму сопрано Наталії Безкоровайної?

Так побачив світ ліцензійний компакт-диск “Затремтіли струни”, робота над яким тривала шість років. Усі записи було здійснено у великій студії Національної радіокомпанії України, за сприяння її президента Віктора Набруска. У роботі брали участь заслужена артистка України, лауреат премії АРК, солістка Кримської держфілармонії Наталія Безкоровайна, заслужений артист України, соліст Національної радіокомпанії України Василь Бокач, лауреат міжнародних конкурсів сопілкар Олесь Журавчак, соліст Оркестру народних інструментів Національної радіокомпанії України, скрипаль Володимир Гонтар, заслужена артистка України, солістка Національної філармонії України та Національного Будинку органної і камерної музики, солістка камерного ансамблю “Київ”, віолончелістка Ганна Нужа, викладач Національ-

ної музичної академії України ім. П. Чайковського, піаністка Людмила Скірко, а також оркестр народних інструментів Національної радіокомпанії України (художній керівник і головний диригент — народний артист України, професор Святослав Литвиненко).

Наступне завдання товариства — відшукати, відтворити і дати нове життя ще понад 250 рукописам Василя Безкоровайного, який видав за свій кошт лише близько ста своїх творів. Вони збереглися завдяки зусиллям Стефанії Стебницької — дружини композитора та дочки Неонілі. Деякі ноти є в науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка у Львові, в закритих фондах наукової бібліотеки Національної академії наук України, частину спадщини було передано в Тернопільський краєзнавчий музей, в Музей ім. М. Лисенка в Києві, Сімферопольському науково-творчому товариству. Пошук колись забороненої на рідній землі спадщини композитора триває.

— Ще до виходу компакт-диску за сприяння товариства Василя Безкоровайного та Національної радіокомпанії України було зроблено записи, котрі увійшли до “Золотого фонду” нашої національної культури. З оркестром народних інструментів українського радіо я записала цілу низку романсів на слова Р. Купчинського, Б. Лепкого, О. Олеса, М. Філянського, які включила до своїх концертів у Криму, в інших регіонах України, за кордоном. Адже компакт-диск — це на віки.

ЕКОЛОГІЯ

ЛЮБОВ, ЯКА ЧЕКАЄ НА РОЗГADКУ

Лише через 20 років після повної заборони вилову наших морських братів, з’явилася надія на відновлення їхньої популяції. Але допомогти у цьому можуть тільки люди, які працюють за програмою “Дельфін”. Так співробітники науководослідного підприємства “Лабораторія БРЕМА (Біотехнічні розробки в екології, медицині і аквакультури)” та лівадійського, євпаторійського, карадазького й севастопольського дельфінаріїв — ініціатори й виконавці наукових проектів і програм збереження чорноморських дельфінів. Вони збирають інформацію про генетичні особливості чорноморських ссавців, вивчають спосіб їх життя й ареали розповсюдження, лікують і реабілітують постраждалих тасмничих “людей моря” у створеній національній мережі “швидкої стаціонарної допомоги” дельфінам. Учасники програми, яка заслуговує найважливішого ставлення, вважають необхідним створити спеціальний Національний морський заповідник від мису Сарич до мису Фіолент, де дельфіни збираються у пустотливій зграї, закохуються і народжують дітей. Заказник державного значення має стати центром їх надійної охорони з особливими умовами, де б ці чутливі й беззахисні морські тварини відчували себе у безпеці. Адже саме вони — найкращі біоіндикатори чистоти акваторії.

Необхідно зберегти ще далеко не повністю розгаданий людсьми загадковий і таємничий світ розумних, артистичних, елегантних і дружельюбних дельфінів, які споконвіку виявляють до нас приязнь, неодмінно надають допомогу тим, хто потрапив у морі в біду, лікують людей з різними захворюваннями і психічними розладами, сприймають нас як подібних собі істот.

Адже вчені й досі не можуть пояснити дію унікального механізму економії сил, дивної гідроакустичної системи, коли дельфіни здатні в повній темряві, завдяки своєму надчутливому локатору з широким діапазоном частот і потужності посилює та прийняття звукових сигналів, віднаходити найрізноманітніші об’єкти від затонулих кораблів до найдрібніших монет. Дивом залишається і їхній вестибулярний апарат, на порядок вище пристосований до перепадів тиску і температур, ніж людський.

Людство лише наближається до розгадки цієї, однієї з численних, таємниць природи — може справді своїх морських братів по розуму, про яких ще в античні часи, коли дельфінам поклонялися, називали “ангелами моря”, складали про них легенди і міфи), мудрий грек Плутарх писав: “Вони — єдині тварини, які люблять людей заради них самих”. Тим трепетніше і бережливіше треба ставитися нам до цього дива довкілля, допомагати братам нашим меншим за правом і обов’язком мудрого і сильного. Між тим, давнє питання — “Чи є майбутнє у чорноморських дельфінів?”, залишається відкритим. Навіть незважаючи на те, що лише впродовж останніх 3,5 року учасники програми “Дельфін” здійснили 20 науководослідних і природоохоронних проєк-

АКТУАЛЬНО

У Таврійському національному університеті створено центр дослідження історії і культури кримських караїмів і кримчаків, яких за останнім переписом населення нарахували на півострові відповідно — 671 і 204. Серед першочергових завдань — видання підручників і словників, введення квот для молоді, що вступає у вузи автономії України. У направлених в Кабмін додаткових пропозиціях уряду Криму говориться про заходи з благоустрою пам’ятників і культових споруд. Зокрема, заплановано провести реставраційні роботи на місцях масового знищення кримчаків у роки II світової війни в Білогірську, Керчі, Феодосії, створити меморіальну зону “Пам’яті кримчаків Криму”. Адже нині єдиним місцем, де кримчаки і караїми можуть зібратися, створювати свої музеї, май-

НАЙМЕНШИМ НАРОДАМ — ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ

стерні національних ремесел, є невеличкі кімнатки аварійних офісів їх національно-культурних товариств.

На своєму останньому зібранні представники малих народів півострова заявили, що однією з їхніх найгостріших проблем залишається процес передачі культових приміщень у власність національних товариств, зокрема, караїмській общині мають передати сім. Основні культові приміщення, на які претендують караїми, розташовані в Євпаторії, Бахчисарай та Сімферополі. Однак, якщо в перших двох містах вони можуть проводити в них богослужіння, то в Сімферополі такої можливості позбавлені. У їхній кенасі, яка охороняється законом і рішенням уряду передана караїмам ще понад 10 років тому, розташувалася

редакція кримського державного радіо. Торік, після настійних вимог Києва, влада автономії доручила Фонду майна підшукати нове приміщення для редакції радіомовлення. Але багаторічне затягування розв’язування проблеми призвело до того, що вже самі караїми відмовляються приймати приміщення в його нинішньому жалюгідному й аварійному стані. (За попередніми оцінками на ремонт потрібно понад 2 млн. грн.).

Караїми відстоюють свою позицію: урядові Криму і міському керівництву Сімферополя потрібно врешті передати кенасу караїмській релігійній общині, а на себе взяти повне бюджетне утримання цієї унікальної історико-культурної пам’ятки народу. Оскільки без підтримки держави відродження будь-

якої нації неможливе, представники трьох корінних народів півострова — кримськотатарського, кримчакського і караїмського — вперше за 10 років за участю уряду автономії провели розширену нараду з питань збереження і відновлення свого культурного спадку. Лейтмотивом стало повернення культурних цінностей національних общин колишнім їх володарям — кримським музеям, які після депортації цих народів втратили половину своїх фондів. Найактивніше і послідовніше виступили за повернення своїх національних оберегів кримські татари — найбільша мусульманська група в Україні. Ці ж проблеми хвилюють і представників інших нечисленних народів півострова.

Створення національних музеїв і повернення культурного спадку

народів — давніх жителів кримського півострова повністю залежить від держави, — вважають представники общин. Лише на дипломатичному рівні може вирішитися питання про повернення понад тисячі безцінних експонатів, які опинилися в сусідніх країнах. Сформована у процесі наради робоча комісія з культурного спадку корінних народів Криму займатиметься пошуком і поверненням предметів культури. Хоча, за словами спеціалістів, до моменту, коли всі цінності вдасться повернути в Україну, спливе чимало років, цю справедливую і благородну справу вони беззадійною не вважають.

• Сторінку підготував **Віктор ХОМЕНКО**, Крим



ВАШЕ ЗАПИТАННЯ —
НАША ВІДПОВІДЬ

ПАЙОВИКИ ПРОСЯТЬ ДОПОМОГИ

Глибокошановна редакціє газети “Слово Просвіти”!

Я, вчителька-пенсіонерка, з 42-річним педагогічним стажем у сільській школі, звертаюся до Вас як до своєї надії-захисниці. І ось з якого приводу. Я, колишня сільська вчителька, маю право на отримання у власність земельного паю, площею 0,74 га. За оформлення документів на нього слід сплачувати, як роз'яснював Голова Державного комітету з земельних ресурсів А. С. Даниленко, — вісімдесят п'ять гривень з кожного пайовика (п'ять неоподаткованих мінімумів); але відділ земельних ресурсів Корсунь--Шевченківської райадміністрації (Корсунь-Шевченківський район Черкаська обл.), допомогти захиститися від цього здирницького свавілля п. Фурмана — надрукувати цього листа (такі здирництво, гадаю, коїться по всій Україні): відрядити сюди, до нас, Вашого кореспондента, а також через Вашу газету зробити відповідний запит Генеральному прокурору, в Держкомзем, в Антимонопольний комітет, у Верховну Раду, Кабмін, в Адміністрацію Президента. Захистіть нас і, можливо, тисячі інших, окрадених дармоїдами-чиновниками.

З повагою **Ольга ЮРИК**, 69 років; с. Дацьки, Корсунь-Шевченківський район, Черкаська область

ВІД РЕДАКЦІЇ: *Звернувшись із листом Ольги Юрик до Управління справами Держкомзему України, кореспондент газети “Слово Просвіти” отримав пораду написати офіційного листа на ім'я першого заступника Голови цієї установи Володимира Кулініча. Відповідь повинна надійти протягом місяця, і редакція її обов'язково опублікує.*

Сьогодні ми оприлюднюємо лист Ольги Юрик. Хоча начальник відділу охорони землі Держкомзему, який представився Олександром Миколайовичем, радив поки що цього листа не друкувати. Аргументи прості: дочекаймося офіційної перевірки й відповіді; серед багатьох подібних звернень трапляються недостовірні й суперечливі. Він додає, що відповідний Указ Президента за № 1529 датований груднем 1999 р.

Редакція газети “Слово Просвіти” також пропонує всім громадянам, у яких під час оформлення документів виникли подібні проблеми, повідомити нам про це. Дізнаймося правду разом!

Тарас КОВАЛЬСЬКИЙ,

ЧИ ВТОПИТЬСЯ ГОРЕ В МОРІ ГНІВУ...

Були часи і гірші в Україні, але підліших ще не було. А все тому, що ми перебуваємо під владою ідіотів та злодіїв.

Щоб відвести від себе гнів за сказане, я відразу зазначу, що перше визначення належить нашому Президентові Леоніду Даниловичу Кучмі, а друге — письменнику Павлу Загребельному.

І в ці часи я все роздумую: чи вміститься диявол горя в нашому морі гніву, чи втопиться? Бо, може, це море йому по колінця, — море-горе...

А все тому, що “дядькам отечества чужого” байдужа державність України. Їх турбує один клопіт — посада і гаман.

Послухаймо, як оберігають своє слово брати-росіяни. Цитата з “Литературной газеты”: “Народ і род жив, пока бережно хранит язык свой, данный ему изначальню. Слово. Лишь оно сохраняет историю Рода, Культуру, Обычай, сохраняет Нацию. Только Слово”.

А в нас? На запитання поета і посла Хорватії п. Відмаровича — чому в серці України, в Києві, в Печерській Лаврі слуги Божі розмовляють виключно російською мовою, верховний наставник відповів: “Потому, что украинский язык не угоден Богу!”

Воистину: своєю мовою і помолитись не дають. Питається, а де ж той Бог сидить: у Московському Кремлі чи в Києві на Банковій? А може в Сумах?

Під'їжджаю до Сум, водій увімкнув приймач і враз забувоніло “Русское радио”, а за ним і сумське “Топ-Радіо”. Звісно, чужою мовою. А розтоп-перетоп твою радіохвилю!, — кажу. Та невже і в Сумах керують дядьки отечества чужого?

Підлість часу полягає ще й у то-

му, що чим переконливіше запевняють нас у зростанні BeBePe, тим більше в державі число старців. Тисячі людей змушені жити зі смітників, а одиниці жириють і казяться від ожиріння, з людського нещастя.

Прикладів — безліч. В Лебедині (райцентр) маслозавод доведений до банкрутства і зданий в металобрухт. Сотні людей стали безробітними. Зате у директора за цей час виросли три двоповерхові палаци. Те саме сталося з м'ясокомбінатом. Так само виросли директорські палаци. Уже зданий в брухт цегельний завод, фабрика пластмасової фурнітури.

Хитрі круті-можновладці свій злочин валять на незалежність, на невмілих керівників. Ні, у тих ков-

басних, у тих банках, у тих комбінатах, які захопили властимуші у свою власність, справи ідуть добре, прибутки загібаються обіруч. А те, що в районі третина землі пустує і плодить бур'яни та чагарі, що земля роками не бачить добрив і слабе її сила — їм і діла мало. Невже ми дійшли аж до повного здичавіння?

На знаменитій фермі двічі Героя соціалістичної праці Марії Харитонівни Савченко в Токарях — жодної корівчини. Повна руїна. У день моїх відвідін я застав там на попасі лиш одну козу на припоні під сторожуванням господарки. Кажу: “Коза ж припнута, навіщо вам тут сидіти!” А вона: “Так украдуть же, гади. Вчора індика вкрали, сьогодні — козу. Зовсім старцем буду”.



ФОТОПОГЛЯД: “ЦАП — ВІДБУВАЙЛО”

Фото Т. Карпінської

«ЦЕ ВАШІ ПРОБЛЕМИ», або ВІЙНУ БЮРОКРАТАМ!

фінансування. Я розумію й те, що на наше совкове мислення накладається нужда і наплювательське ставлення до всіх і вся. Кажуть, рівень мислення (а відповідно й організації праці) залежить від фінансування. І навпаки. Зачароване коло, з якого немає виходу?

Більші і менші начальники сьогодні потужними темами відгороджуються од народу пропускними системами, вертушками, охоронцями з широкими потилицями і вузькими лобами (чим яскравіше виражені ці параметри охоронця, тим вищий начальник, бо іншому вартовому ще заманеться когось пожаліти чи вчинити по-людськи, що ж тоді робитиме пан-начальник, який морально не готовий до зустрічі з представником народу?!). Отож, все о'кей, прийом у начальниці раз на тиждень. І без його підпису — ні туди, ні сюди. Причому сам він нічого не перевіряє і не звіряє, за нього це роблять десятки підлеглих, до яких теж, до речі, треба вистояти чергу, підготувати купи документів. Нарешті все зроблено, залишилося лише поставити підпис “самого”. Поки ви все це робили, прийом закінчився, треба чекати тиждень. А справа нагальна, від якої для вас щось залежить. Але ніякі вмовляння охоронця не проймають. “Смотрі на стенку!” — вкотре повторює він, показуючи на графік прийому. А що ж робити?

Це ваші проблеми! Рівень бюрократизму останнім часом, особливо в контрольно-охоронних, дійшов до такої межі, що навіть і не дивує повідомлення про те, що якийсь підприємець підпалив податкову інспекцію (такий випадок з півроку тому стався в Одесі). Як же народ викручується? Та як може. І з допомогою хабарів у тому числі. А ви кажете: не давайте хабарів, тоді їх не будуть брати. Можна не давати. Але шанси потрапити в психіатричну лікарню збільшуються для вас у геомет-

ричний прогресії.

І тут уже справа не у відсутності фінансування (фраза, якою у нас заліплюють кожну дірку), а у відсутності елементарного співчуття, людяності, відчуття, що і начальник, і прохач — то один народ, і сьогодні проблема в одного, а завтра може з'явиться в іншого, і так само буде потреба, щоб її хтось допоміг вирішити.

І це проблема не лише моральна, хоча і в цьому випадку про неї варто було б говорити. Це проблема нормального існування держави. Чи будуть люди відгукуватися на майже агонізуючі заклики того ж водоканалу вчасно заплатити за послуги? Це ваші проблеми, викручитесь, як можете, так, як ми викручуємося. Взагалі, як буде ставитися громадянин до держави, яка не забезпечує йому достойного рівня життя, але скрізь і всюди вимагає: плати, плати, плати! І з кожним роком усе більше. А ставитиметься так, як він сьогодні ї ставиться. З обох боків одна позиція — це ваші проблеми!

Добре, якщо люди при цьому розуміють під державою лише тимчасово найнятий апарат, систему, які треба просто помінати, але біда, коли настає розчарування і відторгнення найсвятіших і найважливіших понять — Вітчизни, рідної землі, рідної мови, цілісності національного світу.

Буквально в останні місяці соціологічні дослідження почали показувати дивні результати: виявляється, більшість українців турбує, навіть більше, ніж власне матеріальне становище (що кілька років поспіль було на першому місці), корупція в країні і приниження гідності. І людської, і національної (не в культурологічному, а в політичному значенні слова!).

Це, справді, наша найбільша проблема.

Світлана ОРЕЛ,
Кіровоград

ГАРЯЧА ТЕМА

Час здичавіння. Уже люди не тримають у господарстві півнів, щоб ті співом не виказували, що в господаря є кури. Уже в брухт здають надмогильні плити і хрести. А дядьки отечества чужого все набивають і набивають гаман.

У Лебедині чортова дюжина фермерів, а половина з них навіть не знають, де їхнє поле. Проте прибутки гребуть справно. Дочка районного президента, медсестра за освітою, живе в Петербурзі, а “фермерує” на Лебединщині. Бо за вказівкою керівного батечка і нивку засіють, і змолотять, і “виручку” в Петербург перешлють. “Чорт вовком орав та хліба не мав”, — отак і ми при таких фермерах.

Де відомості про кількість народжень і смертей, про кількість кинутих дворич, кількість безробітних і тих, хто, почепивши торбу жебрака, входить у таємні пакти стратегічного партнерства з НАТО? Невже у нашій наскрізь “незалежній” пресі?

Найстрашніше лихо — Україною бредє духовний Чорнобиль. Включаєш телевизор і жахаєшся: ти в Україні живеш чи де? Довкола тебе люди чи самі вбивці? Замість мудрого слова нам стріляють в очі вилощені гузиці, перетяті сумнівною мотузкою.

Я не знаю, чому мені на сніданок, і на обід-вечерю, і на сон грядущий замість мудрої науки, замість земної правди і порядності, замість житейських порад і цікавинок нав'язують чортівню з ангельськими крильцями. Одне слово: гуляй, Ванька, Бозя спить. О, Боже Небесний, Київський і Сумський, доки ж тобі спати у такій байдужості?

Борис ТКАЧЕНКО,
голова Лебединського райоб'єднання “Просвіта”,
член НСПУ, краєзнавець

СЛОВА І ФАКТИ

ТО Ж ХТО КОГО «ССЕ»?

Бідна Росія... З неї ось уже 12-й рік тягне соки Україна, яка ще до того “ссе” й другу матку — Захід...

Автор статті у газеті “Русская правда” Сергій Макаров називає Україну “нашей молодой страной”, вбачає зростання її добробуту в співпраці з Росією і жалкує, що навіть після Року України в Росії вони “ни на метр” не наблизилась одна до одної.

А чи не навпаки все? Чи не тягне соки з України Росія, яка вже настільки “наблизилася” до України, що володіє близько 90 % її національних надбань? Вона майже повністю контролює енергетичний потенціал нашої держави. За даними московського журналу “Деньги”, з шести нафтопереробних заводів України чотири — Одеський, Лисичанський, Кременчуцький та Херсонський — належать бізнес-групам “Лукойл”, “ТНК”, “Укрнафта”, “Альфа”...

Подібні приклади приватизації стратегічних галузей української економіки можна продовжувати. Те саме і в гуманітарній сфері. Наприклад, аж 98 % (!) книжкової продукції, що продається в Україні, виходить російською мовою.

Отже, питома вага російського капіталу в українській економіці дуже висока. А сума російських інвестицій, які Україна одержує, невелика — всього \$ 4,5 млрд. за всі роки її незалежності. Це сума, яку щорічно одержує Польща, менша за територію і населенням.

І не тільки в цьому трагедія України: вся експансія російського капіталу має глибоко політичну природу. Вище українське керівництво легко й не задумуючись здає українські інтереси за підтримку Кремлем режиму Кучми. Але це вже інша тема.

Анастасія КОБІКОВА,



ЄВГЕН СВЕРСТЮК У РОЛІ “КОНТРАБАНДИ”

— *Олександр Михайловичу, як, врешті, трапилось, що інженер-системотехнік перекаваліфіковується у політика, а потім — в магістра державного управління?*

— 1988-го в газеті “Літературна Україна” вийшла малесенька замітка-звернення прихильників товариства шанувальників рідної мови, які закликали творити на місцях осередки організації. На підприємстві “Електронмаш”, де тоді працював, я зібрав своїх однодумців і в тому ж році ми створили таке товариство. У лютому 1989 року в Будинку кіно вже відбулася установча конференція всеукраїнської організації, котра отримала назву “Товариство української мови імені Тараса Шевченка”. З’явився проект програми Народного руху України за перебудову. У той час ми почали підготовку до святкування 175-ї річниці з дня народження Тараса Шевченка, розробили програму концерту на підприємстві, самі шукали і вчили напам’ять заборонені владою твори Тараса Шевченка... До останнього моменту я приховував від парткому, що із вступним словом виступить щойно випущений із ув’язнення Євген Сверстюк. Підозрюючи, що політв’язня все ж не пропустять на територію заводу (а на прохідні справді чергували представники Комітету держбезпеки, щоб затримати його), я завіз пана Євгена в автобусі межі дітьми одного дитячого самодіяльного колективу. А відразу після концерту ми зібралися й прийняли рішення створити осередок Народного Руху України. Мене обрали головою осередку.

У червні 1989 року ми вже брали участь в установчому з’їзді столичного Народного Руху, а 8—10 вересня відбувся установчий з’їзд на республіканському рівні в палаці культури КПІ, по закінченні якого Брест-Литовським проспектом (безглуздо перейменованим у 1985 році на проспект Перемоги) йшла наша велика колона до пам’ятника Шевченку під пильною “охороною” великої кількості міліції.

Якось мене викликали повісткою до військомату, і, зайшовши в кабінет військового комісара, я побачив поряд із полковником людину в цивільному. Той наказав полковнику вийти, і на мою вимогу показав посвідчення: майор КДБ. Попри шалений тиск, я відмовився припинити громадську діяльність, і мене почали готувати до відправки в Чорнобиль на ліквідацію наслідків аварії ЧАЕС (нагадаю, це був 1989 рік). Але дав Бог, що в обласній медичній комісії була хірург, котра уже перед тим вийшла на пенсію і не боялася бути звільненою чи інакше покараною. Варикозне розширення вен тоді мене врятувало.

У жовтні того ж року я привіз до Спілки письменників України понад 1200 підписів за прийняття закону про мову і вручив їх Дмитру Павличку. “Як там Львів?” — спитав він, сплутавши наш “Електронмаш” зі львів-

ДОСЬЕ РЕДАКЦІЇ

Олександр Кулик — начальник Управління у справах сім’ї та молоді Київської міськдержадміністрації. Олександр Михайлович, окрім того — своєрідний, але рідкісний типаж українця-патріота, християнина, який працює у системі влади, активний у громадсько-політичних рухах... Родинна земля — Чернігівщина, з 15 років, тобто з 1973-го — самостійне життя у Києві. Освіта — вища: КПІ (1981—87 рр., спеціальність — інженер-системотехнік) та Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України (1993—94 рр., — магістр державного управління). Член Народного Руху з моменту створення (з 1989 р.), депутат Київської ради чотирьох скликань (з 1990-го), у грудні 2002 року стає головою Київського крайового об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка.



ським “Електроном”. Ми — київське підприємство, відповів я, і тоді, по миті здивування, пан Дмитро почав плакати і радісно обіймати мене. Ця хвилина запам’яталася мені назавжди.

У грудні ж мене колектив цеху висунув кандидатом у депутати міської ради, на противагу нашому голові парткому, і у 1990 році я став депутатом столичної міськради першого демократичного скликання. Там нами було створено комісію з національних та мовних питань, я був обраний заступником голови цієї комісії. Почали системно переводити київські школи на українську мову навчання, адже рідною мовою тоді навчалося лише 14 % столичних учнів. Завдяки нашій роботі вже в 1991 році українською навчалося 30 % учнів... Зрештою, у 1994 році я закінчив Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів (сьогоднішня Академія держуправління при Президентові України), отримав фах магістра державного управління, пройшов практику державного службовця в урядових установах Канади. Це відкидає будь-які закиди, що нібито я — інженер — працюю не за фахом.

МАСЯНЯ СТАЄ ХОРОШОЮ

— **Ви вже понад 6 років очолюєте Управління у справах сім’ї та молоді Київської міськдержадміністрації. Чи відбулися істотні зміни у молодіжній політиці міської влади?**

— Якщо на початку створення ми лише організовували заходи на День молоді та День студента, відповідали на звернення громадян і певною мірою проводили соціальну роботу, то зараз у складі управління є два повноцінні відділи — відділ молодіжної політики та відділ сімейної і гендерної політики, як ок-

ремі юридичні особи функціонують Київський молодіжний центр праці, (а в його складі молодіжна біржа праці), Центр соціального розвитку підлітків та молоді “Зміна”. У “Зміні”, до речі, оздоровлюються та виховуються не тільки столичні діти — позаминого року приїжджали учні Української гімназії Ялти... Цього року почав працювати Центр сім’ї “Родинний дім”. Підтримуємо ряд газет, маємо власну програму соціального спрямування “Молодіжна телевізійна служба”, яка виходить на трьох каналах телебачення. Спрацює наша соціальна реклама, що пропагує здоровий спосіб життя і висить у кожному вагоні метрополітену (використаний популярний серед молоді мультфільм про Масяню)... Якщо дітей ми оздоровлюємо у різних областях України із самого початку, то з кожним роком все більше оздоровлюємо студентів стаціонару столичних вузів, з 2001 року — залучаємо студентські сім’ї з дітьми, реалізуємо низку програм зі студентською профспілковою асоціацією. Також підтримуємо програму молодіжного житлового будівництва, сприяємо працевлаштуванню молоді, розвитку молодіжного підприємництва. Загалом реалізуємо затверджену у 2001 році Київською програму “Молодь міста Києва на 2001 — 2005 роки”. Підтримуємо також проекти молодіжних та дитячих громадських організацій міста.

— **Чому не реалізується програма національно-патріотичного виховання молоді?**

— Немає бюджетних асигнувань. Але позитивним є вже те, що прийнято програму “Українська мова в українській столиці”, хоча вона поки що і не виконується в повному обсязі. Уже є підстави вимагати від чиновників реалізації цієї програми, і комісії Київської

з гуманітарних питань, з питань самоврядування та інформаційної політики (в яку вхожу і я) будуть відігравати основну роль у втіленні як мовної програми, так і програми національно-патріотичного виховання молоді.

РОЗМОВА НЕ “ПО-ЧЕЛОВЕЧЕСКИ” — 21 ДЕНЬ ГАУПТВАХТИ

— **Чи підтримує управління столичних призовників та військовослужбовців? Як оцінюєте нашу сучасну армію?**

— Дисципліна і матеріально-технічне забезпечення сучасної армії, звичайно, значно поступаються тій, де служив я. Але виховні методи, які застосовувались тоді, мали на меті зомбування людей, творення рабів тоталітарної машини — “радянського народу”.

Як показ — мій досвід

молодіжної політики входить у склад міської призовної комісії, є програма шефської підтримки призовників столиці.

Ще військовим частинам допомагаємо парафіан каплиці Введення в храм Пресвятої Богородиці (Українська православна Церква Київського патріархату), яку за мого особистого сприяння збудовано у Святошинському районі та освячено самим Святійшим патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом. Велика кількість парафіан (вказує на потребу будувати церкву) — особливо на такі свята як Великдень, Покрова, Трійця, Різдво Христове, Водохреща — приносять пожертви, пироги, на Великдень — паски, писанки, крашанки... І з отцем Сергієм ми возили пожертвані святкові наїдки у дитячі будинки Києва та у військові частини. Між іншим були

сльозоточивим газом... Після Києва пішла ланцюгова реакція на підняття прапора у всій Центральній-Східній Україні: Харків, Суми тощо.

УСЕ ПОЧИНАЄ СМЕРДІТИ З ГОЛОВИ

— **Масова національно-патріотична хвиля спала, і столична молодь, здається, виростає російськомовною і далеко від усього національного...**

— На це, передусім, спрацюють ЗМІ — столичні видання, FM-станції, телевізійні проекти. Відповідати повинна Національна рада з питань телебачення та радіомовлення, яка не контролює російськомовний продукт. Далі — наш кіно- та відеопрокат. Стрічки в кінотеатрах та відеофілми практично всі запускаються російською мовою. А

21 ДЕНЬ ГАУПТВАХТИ СФОРМУВАВ ПАТРІОТА

Ця розмова — невелика історія “немалої” людини.

шоковані бібліотеками для військовослужбовців — скрізь радянщина...

До речі, рішення “Про військовий призов киян”, мною ініційоване у Київській у 1990 році, вперше передбачало принцип добровільності проходження служби киян за межами України.

— **У тому ж році Ви ініціювали рішення міськради “Про використання української національної символіки на території міста Києва”...**

— Проект рішення, між іншим, забороняли друкувати у Київській, і ми зробили це без дозволу керівництва на Музейному провулку, там, де міститься сьогодня “Просвіта”, а тоді розташований Народний Рух України. Уже коли ми 24 липня мали приймати рішення остаточно, у президії виступив перший секретар міськомкому партії товариш Корнієнко, заявивши, що ми маємо припинити засідання президії і їхати усім складом в тролейбусне депо, бо там розпочався загальний страйк працівників. Народний депутат Сергій Головатий (мав дорадчий голос у президії), на щастя, наполіг на продовженні роботи, а сам з групою інших поїхав у депо. За кілька годин вони повернулися із головою страйкового комітету, який повідомив про те, що їх на страйк спровокували, не випустивши в нілію. Тут же він додав: якщо ви не приймете рішення про символіку, ми оголошимо справжній страйк.

Зривався кворум, комуністи виходили із зали — по суті, втікали... Але десь о 18-й годині після довгоочікуваного рішення заступник голови міськради Олександр Мусіюк урочисто піднімав національний прапор перед сотнями тисячами громадян, у той час як у дворі міськвиконкому були зосереджені тисячі працівників міліції у шоломах, бронежилетах, з кийками і

ні проводимо культурно-мистецькі акції для молоді в річницю подвигу героїв Крут, організуємо традиційний похід студентської молоді “Стежками УПА”...

З іншого боку, молодь треба повертати в лоно Української православної Церкви, виховуючи чесних, шляхетних і патріотичних людей. Можливо, вдасться Київській ухвалити рішення про введення в навчально-освітню програму киян відповідного курсу християнських основ. Але пріоритетний голос — за Міністерством освіти та науки.

— **Ваші хобі досить активні: гірські лижі, волейбол, плавання... Де зазвичай відпочиваєте?**

— Найбільше я люблю відпочивати влітку в Криму — плаваю в Чорному морі, а взимку — на лижах у Карпатах. Неперевершене задоволення отримуєш, коли лешиш по стрімкій горі із швидкістю десь шістьдесят кілометрів на годину. Зазвичай зупиняюся на турбазі “Трембіта”, що в селі Кобилицька Поляна Рахівського району Закарпатської області. Туди ж ми вже кілька років поспіль відправляємо дітей та студентів на оздоровлення, і зараз, до речі, на березневі канікули 103 дитини мого виборчого округу відпочивали там протягом 10 днів.

На завершення скажу: моя робота мені подобається! Стосовно виконання депутатських повноважень, то це, звичайно, додаткове навантаження, яке потребує багато часу і багато зусиль, але я не можу від цього відмовитися, бо за всіма цими проблемами стоять конкретні люди — мої виборці, які мені довіряють, я не можу їх зрадити і покинути напризволяще — не маю на це права. Я і надалі робитиму все, щоб наші люди жили краще, а Київ справді став столицею цивілізованої європейської держави з високим рівнем економіки, культури і духовності

● Підготував



ІНІЦІАТИВА

ПОШУК ЮНИХ ТАЛАНТІВ

Із досвіду роботи Червоноградської централізованої бібліотечної системи

Дитина, образно кажучи, — це зернинка, яка потенційно є колоском. Але щоб ця зернинка стала золотим колосом, потрібний сприятливий ґрунт. Кожна дитина має потенційний талант, закладені природою здібності. Щоб цей талант розвинувся, потрібно створити всі умови для його прояву, зростання, а згодом і вдосконалення творчої майстерності. Бо талант — природне обдаровання, але його потрібно розвивати. Одним з найефективніших шляхів пошуку талантів є конкурс. Саме це — головна мета традиційного конкурсу “Мій перший вірш”, який щорічно проводить Червоноградська централізована бібліотечна система. Під час підготовчої роботи до проведення конкурсу бібліотечним працівникам доводиться знайомитись із багатьма юними обдарованнями, створювати своєрідну платформу для прояву творчої особистості. Тут визначальним у роботі бібліотекарів є пошук і підтримка творчих дітей, юних талантів, наділених фантазією, глибокою уявою, умінням сприймати та переосмислювати дійсність у всіх її проявах.

Вже відбулося шість конкурсів “Мій перший вірш” (з 1999 по 2002 рр.) з участю ста тридцяти дітей. Перші п’ять проводились серед школярів Червонограда; під час шостого до червоноградців приєднались школярі з Сокальського та Радеківського районів.

Кушова організація конкурсу виправдала себе: кількість учасників збільшилася до 50 осіб; вдалося вибрати більшу кількість літературно вдалих, змістовних віршів; запрошення сільський дітей дає їм можливість сповна розкрити свої здібності, контактувати з ровесниками, яких також цікавить література.

Прерогатива у проведенні конкурсу належала Червоноградській центральній міській бібліотеці. Та все ж практика показала, що доцільніше його проводити в центральній дитячій бібліотеці, адже її працівники більше контактують із дитячою аудиторією. Тут уже відбулося три таких конкурси. Серед ініціаторів — центр соціальних служб для молоді м. Червонограда.

Такий захід потребує великої підготовчої роботи. За два місяці до проведення конкурсу ця подія анонсується через місцеві засоби масової інформації, про неї індивідуально повідомляється у школах. До складу журі запрошуються поети — члени Червоноградського літературного об’єднання імені Василя Бобинського, представники місцевої влади, викладачі вузів, працівники бібліотек. Оцінюється кожний із трьох творів учасника окремо за п’ятибальною системою, і виводиться середній бал.

Важливо, що кожний учасник конкурсу отримує збірку “Першого вірша мерехтливо”, у якій обов’язково надруковано хоча б один із його творів. Літературне редагування збірок здійснюють працівники редакції місцевих газет “Новини Прибужжя” та “Вісник”. Спонсорську допомогу у виданні надає Червоноградська міська друкарня. Призерів відзначають цінними подарунками. Їхні вірші друкують місцеві часописи й альманахи-річник “Провесін” (сторінка “Молоде крило”) літературного об’єднання ім. Василя Бобинського. Поезії юних також звучать в ефірі телестудії “Бужани”, радіостудії “Новий двір”. Добрі відгуки про конкурс знаходимо у “Літературній Україні”, “Освіті України” (м. Київ), “Голосе Донбасса” (м. Луганськ), “Франковій криниці” (м. Трускавець).

Не є визначальним для організаторів конкурсу, щоб усі його учасники стали поетами, працювали в літературному цеху. Головне — щоб вони стали духовно багатими людьми, небайдужими до рідного слова.

• **Надія ПОКОТИЛО**, директор Червоноградської централізованої бібліотечної системи;

Тарас ЛЕХМАН, викладач кафедри гуманітарних дисциплін Львівської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом

ЧИ НЕ ДОСИТЬ «РУБати»?

Повноцінні громадяни України називають свої гроші, які належить, гривнями, а ті, що їй досі не усвідомили, де вони живуть, — рублями. “РУБають” у всіх регіонах держави. Коли мені доводиться щось купувати, і продавець називає ціну в рублях, я уточнюю: “Які давати вам рублі — радянські чи російські?” У відповідь — образи. В інших випадках говорю делікатніше: “Вибачте, будь ласка, у мене рублі закінчилися, залишилися лише гривні”.

На Охтирському продовольчому ринку восени минулого року один статечний дядечко із недалекого села Хухри продавав два кошики картоплі, називаючи ціну за неї в рублях. На моє резонне зауваження, що рубль — це грошова одиниця Російської Федерації, а правильно буде казати гривня, із піною на устах доводив мені свою неправильну правоту: “Рубль був, є і буде! А ти, Бандюра, катись у свій Львів со своєї гривнею...” Підійшовши до вкрай знервованого дядька, я міцно потис його руку й промовив: “Дякую, дорогий земляче, за такий високий комплімент. Степан Бандера — символ нації і мій ідеал. На жаль, я поки що до нього не доріс, хоча щодень рівняюсь на провідника нації”. У його опонента щелепа відвисла од подиву. Очевидно, він не чекав такої реакції. А наостанок я додав: “І все-таки, добродію, наша валюта — гривня. Гривня, гривня! Ніхто ж не каже, що ви — жінка, коли ви — чоловік. Називаймо речі своїми іменами!”

Якщо національну валюту неправильно називають закомплексовані недавньою збанкрутілою комуно-більшовицькою ідеологією люди літнього і се-

реднього віку, то це ще якось можна зрозуміти. Але ж і діти перехоплюють приклад дорослих і теж “РУБають”. А вони ж — майбутнє України! Виховання патріотизму починається з поваги до атрибутів держави, якими, зпоміж іншого, є і гроші.

Часто-густо провідниками неправильного, як це не дивно-предивно, є вчителі. Пригадується мені семінар учителів української мови та літератури на тему: “Особливості викладання мови в середніх та старших класах за новими програмами”, який відбувся 22 жовтня 1999 року в одній із середніх шкіл Охтирського району Сумської області (з етичних міркувань не подаю навчального закладу й ім’я рек особи, про яку мова піде нижче). Після відвідання двох чудових уроків і обговорення їх, учителів-україністів з усієї Охтирщини господарі запросили подивитися виховний захід патріотичної спрямованості. У ході вікторини вчителька сама неправильно називала купюру номіналом 1 гривня — один гривень. Дивно й смішно було таке чути. Гривня — іменник м’якої групи першої відміни жіночого роду, а не чоловічого. До речі, з уст багатьох державних службовців, народних депутатів України у виступах неправильно звучать кількісні дані в гривневому еквіваленті в множині: “...надали допомогу на 100 гривнів”, “...прибутку склав 8300 гривнів”, “премія в сумі 1000 гривнів” тощо. Погляньмо на відмінювання гривні у відмінках:

Називний (скільки?) п’ять гривень,
Родовий (скільки?) п’яти

ПРОЧИТАЙ І ПАМ’ЯТАЙ

гривень, (скільких?) п’ятьох гривень,
Давальний (скільких?) п’яти, п’ятьом гривням,
Знахідний (скільких?) п’ять гривень,
Орудний (скільких?) п’ятьма (п’ятьома) гривнями,
Місцевий (наскільких?) на п’яти, п’ятьох гривнях.

Якщо важко досягнути відмінювання — частіше читайте, що написано на купюрах номіналом 5, 10, 20, 50, 100, 200 гривень. ГРИВЕНЬ, а не гривнів!

Російськомовні громадяни, яких немало в Україні, плутають поняття “гривня” і “гривна”. Ці помилки подибуємо і в передачах FM-радіостанцій “Довіра”, “Наше радіо”, “Шансон”, “Гала-радіо”, “Русское радио”. Грошова одиниця незалежної держави України зветься ГРИВНЯ. А ГРИВНА — це металева шийна прикраса у вигляді обруча. Назва валюти українською й російською мовами пишеться однаково — гривня.

Українська грошова одиниця була запроваджена 2 вересня 1996 року. Часу достатньо, аби запам’ятати її назву. Словна, між іншим, готують виступати в цирку три місяці. То чому ж ми майже за сім років ніяк не засвоїмо простої істини? Відповідь може бути лише одна: брак або дуже низький рівень національної свідомості.

• **Михайло ПОПІЛЬНЮХ**, член правління Охтирської міської крайньої організації ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

БОЙОВІ МИСТЕЦТВА

Багато доброго про книгу та її автора сказали в своїх виступах інші промовці. Зиновій Суходуб, редактор літературних передач Львівського радіо, відзначив важливий принцип самоповаги українського народу як концептуальний у цій книзі, а поета Ігоря Калинця захопило оригінальне і на перший погляд дивне поєднання малюнків та історичних епох.

Заключне слово ведучий Орест Бокайчук надав відомому популяризатору ідей та мистецтва школи козацького бойового гопака Володимирі Пилату, який нагородив почесними грамотами автора Тараса Каляндрука та видавця книги, генерального директора видавництва “Літературна агенція “Піраміда” Василя Гутковського. Після чого він запросив гурт молодих хлопців продемонструвати прийоми бойового гопака для публіки.

• **Богдан ГОРДАСЕВИЧ**, м. Львів

ПОГЛЯД

раїні завжди були, вони є сьогодні, їх треба знати і залучити до справи. **Потрібні колосальні фінансування.** Вони теж є. Але вони мільярдами сумами розкрадаються. Віктор Андрійович Ющенко, дійсно видатний і професійно-спроможний економіст і фінансист, мусить повернути ті кошти... Звісно, наші владні казнокради добровільно такого фінансування не дадуть. Потрібні зацікавлені, допитливі кадри, котрі вирішуватимуть усе. **Потрібна потужна багатосторінкова, багатоінформаційна газета-енциклопедія — “Слово Просвіти”.** Потрібні професіонали й науковці-дописувачі цієї газети. Потрібна фахово-достовірна освітня інформація.

• **Г. БІЛИЙ**,

РУШІЙНА СИЛА

Унікальність книги Тараса Каляндрука “Таємниці бойових мистецтв України”, виданої львівським видавництвом “Літературна агенція “Піраміда”, підтвердили промовці під час представлення книги у Львівському Палаці мистецтв. Зокрема відомий історик Валентин Мороз відзначив, що відсутність фахової історичної освіти дозволила автору винайти свою оригінальну концепцію відстеження історії героїчного бійцівського духу українського народу протягом тисячоліть.

Сам автор — економіст за фахом — розповів, що до роботи над книгою його надихав і пошук рушійної сили в розвитку української економіки. “Працюючи над своєю кандидатською роботою з економіки, — оповідав Тарас Каляндрук, — я ніяк не міг зрозуміти, чому стільки дуже добрих програм і проектів не змогли реалізувати в Україні, аж несподівано дійшов

висновку, що вся біда у нашому постколониальному синдромі російської безініціативності, зневіри у власних силах, слабкодухості. Чому природно убога Японія є сильною світовою державою, а Україна пасе задніх? Виключно завдяки збереженню духовних традицій воїнів-самураїв та їх відтворенню в сучасних реаліях...”

Вітаючи автора і видавництво від імені Управління культури Львівської облдержадміністрації, Ярослав Гудзій водночас висловився стосовно малих тиражів гарних українських видань. Книга “Таємниці бойових мистецтв України” конче необхідна в усіх кутках України, особливо для теперішнього молодого покоління. У керівника Львівської телерадіокомпанії Ярослава Климовича виник задум зробити за мотивами книги Тараса Каляндрука цикл фільмів виховного спрямування для поширення українського патріотичного духу.

ЛЮДИ ЦЬОГО НЕ ЗНАЮТЬ...

“Той, хто не розуміє уроків (своїх і чужих) історії, той ризикує на собі відчуті її нищівні повтори”.

Наші громадяни, затуркані побрехеньками російської історіографії, збиті з пантелику пропагандистсько-дезінформаційною демагогією, дезорієнтовані інформаційною блокадою, — потребують потужного потоку достовірної, неспотвореної інформації. Зараз вони нічого не знають про те, що християнство в Україні (Київській Русі) було демократично запроваджено ще за княгині Ольги.

— Не знають, що автокефалія і автентичність української православної церкви були в Україні ще до прийняття справжнього християнства в Росії.

— Не знають про поступову окупацію, грабунки і геноцид проти українського етносу. Як і про грабіжницьку й аморальну політику нині діючого кланово-олігархічного режиму.

Ми нічого не знаємо про справді видатних учених і патріотів-україністів. Ми не знаємо про “окремешністі” та неповторність нашого індоєвропейського розвитку. А треба знати! Ми не знаємо про величезні потенціали своєї етнокультури, що замовчувались і припинувались “імперією зла”. А знати треба!

Для цього потрібна надпотужна організація “Просвіти”; потрібні молоді, освічені, зацікавлені, закохані у справу кадри. Такі кадри в Ук-

РОЗДУМИ

КАЗАТИ ПРАВДУ ЗАВЖДИ ВАЖКО

Я вже другий рік не розлучаюся з газетою “Слово Просвіти”, яка для мене — одна з найкращих.

...Стереотип минулого знайшов своє відображення в майбутньому. Добре, коли взірцями є генії, в яких і в новій ері свідомі люди черпають сили духу. Бо лише завдяки стабілізованим ініціативам і вдається вийти нагору. Але оскільки в народі своє світобачення, то для нього важливі комунікабельність і ораторські здібності чесного лідера. Казати правду завжди важко, бо ж вона спричиняє бунт брехунів, які прагнуть маніпулювати людською свідомістю. Але правда має своїх шанувальників. Боротьба слів і думок не припиняється, бо апогей і сенс у добрій справі — добробут нації.

Є і в нас свій пророк — Тарас Григорович Шевченко. Йому судилося стати духовним батьком для багатьох поколінь, провідником-правдоборцем нашої незнищено-волелюбної нації.

Життя Тараса було обмежене тюрмами, заборонами, а могло б бути особисте щастя, квітуче майбутнє...

Але він був ідейний і довів, що українці — непереможні.

Я не сумніваюся, що є серед нас гідні учні Кобзаря. Вони і надалі служитимуть ідеям невимрущеного генія, народу, який так спрагло чекає. І Україна належатиме українцям.

• **Назарія ВЕСНЯНКО**, м. Долина на Івано-Франківщині

ВІДПУННЯ ТЕМИ

ПРЕМІЯ ЧИ ПОДАЧКА?

Я прочитала дискусію на тему: “Національна премія імені Т. Г. Шевченка” у “Слові Просвіти”, № 6 2003 р. Що мене неприємно вразило? Всі учасники (Бриних, Скорик, Цибулько) одностайно вважають: якщо ми матеріально бідні, то премії треба брати з будь-яких рук. А може, ми бідні не матеріально, а духовно? Кучма за час свого президентства понагороджував преміями, високими званнями та іншими відзнаками багатьох героїв України, не лише літературних, митців, але і вчених. І всі беруть і дякують, хоча ж усім відомо, що Кучму звинувачують у кримінальних злочинах.

А тепер уявімо собі, що де-хто з цих достойників відмовляється від своїх нагород і не бере їх із рук Президента. Адже ж наші герої — люди заслужені і не дуже молоді. Чого їм боятися?

Але — жоден не відмовився. Цибулько цитує професора Квіта: “Українці повинні витискати з цієї держави все, що можуть”. Це безсовісний цинізм... Що ж вони можуть витиснути, ці інтелігенти? Лише якісь гроші в свої кишені. І заради цього ганьблять себе і всю Україну своєю нерозбірливістю, жадібністю, байдужістю до високої духовності, непорядністю. І стають фактично співниками верховної влади, що цими подачками затуляє їм роти. Жоден лауреат і слова не скаже проти того, хто його нагородив.

Про це варто поміркувати лауреатам усіх премій в Україні. Рівняймося на високі духовні зразки.

• **Т. М. ПАНЧЕНКО**, м. Житомир



ВІДЛУННЯ ТЕМИ

Мовби вщухла хвиля почуттів, викликана “Молитвою за гетьмана Мазепу” українського режисера Юрія Іллєнка. Та знов читаю на сторінках “Слова Просвіти” відгук глядачки з Одеси: “Який сором! І біля... Я вийшла з кінотеатру приголомшена. У фільмі й натяку нема на всебічний показ постаті Мазепи. У залі були присутні 20 глядачів на одному сеансі. Після перегляду перед моїми очима примарно мерехтіли голі сідниці Л. Єфименко... Ніколи не погоджуся, що фільм геніальний. Поки що я порадила друзям не марнувати на нього час і гроші” (“Слово Просвіти”, ч. 9 за 2003 р.).

Я відношу й себе до таких пересічних глядачів, і хочу з'ясувати: чи варта гра, затіяна з “Молитвою”, витрачених грошей. Адже ходять чутки, що на зйомку фільму був витрачений майже весь бюджет Міністерства культури, очолюваного тоді головним актором кінострічки Б. Ступкою. З іншого боку, я сама пробую щось писати, читаю журнал “Кіно-театр”. Саме тому впевнена: простий пересічний ГЛЯДАЧ і є головною постаттю будь-якого мистецтва, зокрема кіно. Оскільки всі твори пишуться не для купки фахівців і можуть дорого коштувати платникам податків — тим самим ГЛЯДАЧАМ.

Безперечно: цей фільм важкий для сприйняття не лише загалу, а й фахівцям. Навіть рідний брат режисера — Вадим Іллєнко, відомий оператор, скаржиться в інтерв'ю журналу “Кіно-театр” (№ 3 від 2002 р.): “Під час зйомок у мене виявили мікроінфаркт, більш я не повернувся у групу. Це тому, що ми з Юрою молимося різним богам. Мене цікавить кіно, звернене до глядача, його душевних струн, де в центрі людина та її почуття. Юра любить експериментувати з формою, звідси — неодмінна відстань між фільмом і глядачем”. Мені здається, мають бути фільми різні за складністю сприйняття: наближені до глядача й відсторонені, але в останньому випадку виникають труднощі: окремо для ГЛЯДАЧА і для МИТЦЯ. Спробуємо розібратися, в чому вони полягають?

Шановна дописувачка дорожає, що їй показали не те, що треба, Мазепа виглядає не так, як нале-



ЮРІЙ ІЛЛЄНКО — ПОГАНІЙ РЕЖИСЕР, БО ПРИМУШУЄ ДУМАТИ

жити, а красуня, котра весь фільм ганяється за ним у вигляді то смерті, то жінки Кочубея, нарешті спіймала та показала блискучі сідниці. Вибачте, кого в наш час можна залякати показом голих сідниць? А в Маріуполі, де в залі було 20 глядачів, дехто покидав показ, не дочекавшись обіцяної “полунічки” (адже фільм був “для дорослих”).

Порада друзям не дивитися фільм лише свідчить про низький культурний рівень радника. Мені не подобається “Ностальгія” Тарковського, викликає огиду “День буржуя” Куркова, та я сперечаюся зі своїми знайомими, але не даю поради.

Труднощі митця набагато глибинніші й полягають у загальному ставленні до кінострічки. Цікаво: чому доволі “Мазепи” здійнялася така буча, якщо це пересічний фільм? Чому Європа поставилася до нього байдуже, Росія вороже, а Україна пересварилася?

“На Міжнародному кінофестивалі “Берлінале-2002” — пише Ольга Брюховецька (“Кіно-театр” № 3, 2002) — європейський глядач не зрозумів... навіщо “класику” Ю. Іллєнку впадати в релігійно-національний символізм, повертатися у 60-ті роки до засобів “поетичного кіно”?” Адже Європу, як завжди, турбують сексуально-збочені питання та віднедавна — Уса-

ма бен Ладен. Безумовним авторитетом в Європі вважається Ежи Гофман, а я в його “Вогнем і мечем” не побачила для себе нічого нового.

Чому ж Росія піднялася на диби від “Мазепи”? Бо замахнувся на її “бога” — Петра І. Ось як пише про Петра І Олександр Пушкін: “Війни, які проводив Петро Великий, були благодіючими і плідними. Успіх народного перетворення став наслідком Полтавської битви, і європейське просвітництво прибилося до берегів завойованої Неві”. Тому коли росіянам показали наслідки їхніх переможних війн для іншої сторони, котру називали меншим братом, це їм не сподобалося. Справжнє обурення митців “старшого брата” викликав показ національного героя у вигляді шаленого ґвалтівника, гіркого п'яниці та менш здібного політика, ніж Мазепа. У фільмі про це говориться метафорично: Мазепа в іпостасі угодника-танцюриста знімає із себе чоботи, віддає Петру, й тому (при його зрості!) чоботи виявляються завеликими. Тому російські митці одностайно вирішили: “Мазепу” до теренів власної країни не допускати. Ось така російська “демократія”!

Щодо терміну “демократія” — влада народу (лат.), то, мабуть, немає у світі слова, яким би спекулювали більше. Зацитую Святослава

Караванського — радянського політ'язня, який мешкає в Америці та знає західну демократію на дотик (“Літературна Україна”, 9.01.03): “Міфи супроводжують історію людства від колиски. Міфи становлять чи не головне підґрунтя світських ідеологій, як, наприклад, міф про безкласове суспільство, міф про рівність громадян перед законом та рівність рас і націй у деяких демократичних країнах, також міф про свободу преси. Названі міфи їх верств з користю іні “демок-льно роб-

зепу” невдалою кінострічкою. Мені — росіяни за паспортом — соромно за відверто несправедливий підхід до українських творів.

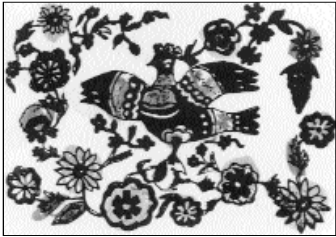
А за що чубляться поміж себе українці?

По-перше, в Україні проживає майже 20 мільйонів неукраїнців, половина з них — росіяни, яким бачити Петра І у негативному вигляді образливо.

По-друге, ті неукраїнці здобували освіту в радянські часи, тому історії України практично не знають. Отже, тонкі натяки Іллєнка та його метафори для них видаються незрозумілим нагромадженням заcodeваних фактів невідомо про кого. І якщо сам режисер зізнається (“Кіно-театр” № 2, 2001 р.): “Лише останнім часом доступними стали всі першоджерела. Далі починаються трактування. Більш затрактованої особи в українській історії немає”. То чи можна дорікати людям, котрі вперше у житті побачили численні заплутані трактування у зашифрованому вигляді? Це великий труд МИТЦЯ — викладати вищу математику кіномистецтва загалу.

Можливо, є сенс зняти ще один фільм про гетьмана Мазепу, де у простій формі показати послідовну зміну подій? Хай цей фільм буде підручником пізнання постаті гетьмана.

• **Ірина МОЛЧАНОВА**, голова міського Союзу українок м. Маріуполь



КОЛІР І МУЗИКА, СЛОВО І ПІСНЯ

СТУДІЯ “ОРАНТА” — СОНЯЧНІ МАЛЮНКИ,

Скільки дерзновення,
вигадки в дітей!
...Океан любові
до життя, до мови,
У малюнках барви,
рідні, не чужі!
Диво калинове,
слово кольорове
Сяятиме вічно
у людській душі.
Дмитро Білоус

Студія народного мистецтва “ОРАНТА”-КПІ — “українська родина” при Картинній галереї імені Григорія Синиці запрошує дітей віком від 5 до 10 років долучитися до навчання!

Студію “ОРАНТА”-КПІ було створено в 1992 році при Картинній галереї КПІ з благословіння її фундатора, геніального українського художника-монументаліста Григорія Синиці, лауреата Національної Шевченківської премії. Студія працює за проектом відомого мистецтвознавця Григорія Местечкіна, давнього соратника і першовідкривача живопису Григорія Синиці.

Метою студії є сприяння батькам у духовно-естетичному вихованні дітей засобами українського народного православного мистецтва. Батьки дітей беруть безпосередню участь у художньо-педагогічній роботі студії. Діти “ОРАНТИ” вчать мистецтву народного декоративного розпису та музики (гра на сопілках). Обов'язковим для юних студійців є вивчення напам'ять — щодня! — кількох рядків із Шевченкового “Кобзаря” та народної пісні. Девіз “ОРАНТИ”-КПІ — жодного дня без поезій Тараса Шевченка, жодного дня без народної пісні! Така методика разом із малюванням та музикою сприяє пробудженню у дітей художньо-духовної пам'яті, вихованню творчої уяви та фантазії, які необхідні в діяльності, справжнього інженера, вченого, практика, художника, поета. Долучайтеся, любі діти! Батьки, шукайте талантів у рідній дитині!

**СТУДІЯ “ОРАНТА”- КПІ
ЧЕКАЄ ВСІХ БАЖАЮЧИХ
19 КВІТНЯ О 15.00.**

Наша адреса:
пр. Перемоги, 37,
Центр культури і мистецтв
НТУУ “КПІ”,
Картинна галерея
(2 поверх),
Контактні телефони:
441-19-72 з 10.00 до 17.00;
238-07-13 до 21.00.

• **Станіслав ТИМЧЕНКО**, директор художньої галереї НТУ України “КПІ”, заслужений працівник культури

Малюнок
Г. Міхеєвої “Голуб миру”

РЕПЛІКА

Боже ж ти мій! І як це ми досі жили, темні, затуркані, майже безграмотні й геть упосліджені в аспекті знання рідної мови та справдешньо-питомих значень її багатющої лексичної скарбниці? А жили ж!.. Мимоволі пригадується репліка одного з персонажів п'єси Миколи Куліша “97”: “На тобі руб, купи собі кулю й застрелся...” І якщо в мене була та куля — що ж, довелося б її пустити собі в темну голову за власну безпросвітність. І, може, за моїм прикладом те саме вчинили б і народний депутат (він же не менш відомий поет), і працівники українського радіо, і працівники газет “Рух” та “Слово Просвіти”, і автори передачі “Школяда”, і журналісти з журналу “Київ”. Бо теж не відали до цьогорічного вересня, які вони “дрімучі” невігласи. Але, хвала небесам, не всі в нас такі безнадійно пропащі. Є, є пророки в нашій вітчизні! Вони і мізки наші готові промити від каламуті, і шлях до істини показати. Хто ж вони і де вони? Та тут же, поруч із нами і біля нас. От хоч би взяти пана Олександра Сопронюка з його цілющою силою статтю “Наша дрімучість” в одному з вересневих чисел тижневика “Київ сьогодні” (до речі, передрукованою ще кількома періодичними виданнями).

Ми ж поки що обмежимося тільки цитуванням мовного трактату пана Сопронюка “Наша дрімучість”. Отже:

...наразі підється про речі до певної міри незугарні, які так чи так, але притлумлюють національний поступ і посутні здобутки. Те ж таки українське радіо вже тривалий час засилає в ефір авторську програму поета-парламентаря, лауреата національної премії ім. Тараса Шевченка Павла Мовчана “Витоки”. Подують кусники з цієї праці на своїх шпальтах і часописи “Рух” та “Слово Просвіти”. Розпочав друкувати “Витоки” і столичний часопис Спілки письменників “Київ” у 7—8 числах... От лишень нині

ЛІКАРЮ, ЗЦІЛИСЯ,НАРЕШТІ, САМ! або ПРО МЕНТОРСТВО ДЕКОТРИХ ПОВЧАЛЬНИКІВ

модне слівце “витоки” (закальковане з російської “истоки”) замулило справжні українські джерела. А українські витоки, значну принагідно, — це той запас, що його ховрах збирає на зиму. Те знають у кожному селі, селищі чи райцентрі”. Погодьмося: тут що не слово — то святий перст указуючий; що не речення — то істина в останній інстанції; що не знак — то остаточне розставлені крапки над “і”. У самісіньку серцевину суті поціляє пан Сопронюк. Ну, може, за окремими незначними винятками. Звернімося до “Словаря української мови” Бориса Грінченка (якого більшого авторитету ще треба!) і в першому томі на стор.193 знайдемо слово “витока” з таким тлумаченням: “Купа горіхів, зібраних лісовою мишею”. У цьому словесному ряді центрального є, безперечно, лексема “купа”: просторово-зорове уявлення про неї якраз і передає слово “витока”. Ховрашний же “запас” витокую аж ніяк не може бути.

А як же з “Витоками” Павла Мовчана? Загляньмо знову ж таки у Грінченків словник, стор. 192 першого тому: тут знаходимо слово “витікати”, а також речення, що ілюструє його значення: “З озера витікає річка”. Тепер поставмо перед паном Сопронюком (і перед собою так само) запитання: якщо місце, де сходить сонце, називаємо сходом, а де воно заходить — заходом, то як маємо називати місце, звідки щось витікає? Невже затокою чи протокою? Таки ж витокую! Тоді в чому полягає “дрімучість” автора “Витоків” і всіх, хто їх “засилає в ефір” та в інформаційний простір взагалі? До чого тут “закалькування”? Дехто наївно вважає, що коли якесь слово є в російській мові, то в нашій, українській його бути не повинно. На цій

підставі нас довго відучували, наприклад, від “ждати”, заміняючи його на “чекати”, хоч як же бути з питомо українською ідіомою “прождати всі жданники”: що, вдається до “чекаників”?

Та повернімося до наведеної цитати зі статті пана Сопронюка. У ній на кожному кроці — неточність або й невідання предмета, про який ідеться. У природі не існує “столичний часопис Спілки письменників “Київ”, є журнал письменників України; і який колектив редакції написав у ревізітах свого видання часопис письменників, то міг би вже й справді згадати мудру настанову героя з Кулішевої п'єси. Далі: вже років із п'ять немає й такої назви, як Спілка письменників: є Національна спілка письменників України. Так само й вища державна премія, якою відзначено зокрема й творчість Павла Мовчана, зветься Національна премія України імені Т. Г. Шевченка. І в назві згаданій паном Сопронюком газети “Слово Просвіти” друге слово не береться в лапки. І той же таки “Київ” розпочав друкувати Мовчанові “Витоки” не в 7-8 числах”, а в № 6-му. І про все те “знають у кожному селі, селищі чи райцентрі”, не відає тільки автор “Нашої дрімучості”.

Але що ті дрібниці, коли йдеться про речі, які так чи так, але притлумлюють свідомий національний поступ і посутні здобутки”? От як, скажімо, те коїться в радіоефірі (чи етирі — це вже як кому миліше для вуха). Знову ж таки — цитата з матеріалу пана Сопронюка: “...не так давно в передачі “Школяда” довелися почути речі просто-таки несусвітні: “Живчик” на взірєць московських “Стелаші” і “Хрюши”, заговорив. Хай, як то кажуть, і гречка була, б, який не об'єд і значиме “але”. Український “Живчик” — це

поширений у світі біологічно-термінологічний сперматозоїд, до речі, єдиний, що дістався своїм мети, себто лишився живий і дає життя новій істоті...”

Отже, за новоявленим нашим мовним месією, живчик — то сперматозоїд. А що на це каже Б. Грінченко? Читаємо у т. 1-му його словника на стор. 483-ій: “1) Ум. от живець. 2) Резвый мальченок. Веселый (або стрибкий) як живчик”. І жодного натяку про того, “що дістався своїм мети...”

Наостанок — про дрімучість. І такого слова у значенні, яким наділяє його пан Сопронюк, не знаходимо в давніших словниках української мови. Є воно в так званому “Білодідовському” російсько-українському словникові-тримоніку, переповненому грубо-нахабними кальками з російського лексему та фразеологічних зворотів, але ж ми знаємо, яку ідеологічну мету сповідував автор теорії “двох рідних мов”. У словнику Б.Грінченка (т. 1. стор. 445) знаходимо: “Дрімливий, а. е. Наводящий сон. Ой сні, дитя, без сповиття, поки мати з поля приїде та принесе три квіточки: одна буде дрімливая, друга буде сонливая, а третя щасливая”. З наведеного, як мовиться, видно й і сові у ясний день, що російське дрімучий і українське дрімливий за своєю семантикою схожі одне на одне, як свиня на коня. Отож ментор-повчальник в особі пана Сопронюка, звинувачуючи когось у “дрімучості” й “закалькуванні”, сам утратив у сильце власного НЕВІГЛАСТВА (ось де питоме українське слово, що передає російську ДРЕМУЧЕСТЬ!). І вже геть останнє.

Удруге перечитавши в газеті “Київ сьогодні” статтю “Наша дрімучість”, я подумав: відколи це наші повчальні почали казати на себе у множині?..



ЛЮДИНА – СОВІСТЬ ДОВКІЛЛЯ

Як наша Сонячна система з планетою, котру називаємо Земля, невіддільна від решти Космосу, так само й людина — істота суто космічна — єдина у видимих і невидимих тілесних і духовних взаємозв'язках зі всім сущим у Світобудові. Що людина усвідомлювала свою перворідну єдність із Космосом з давніх давен, свідчень чимало: засвоївши вчення великих попередників, зокрема Григорія Сковороди з його єдністю людського, природно-космічного й трансцендентного, божественного світів, і Володимира Вернадського — про ноосферу як наслідок осмисленої життєвої діяльності людства, справді органічного елементу буття Всесвіту, Микола Чмихов зумів переконливо показати нерозривну єдність еволюції Космосу й людства.

Це тим більш важливо, бо 21 березня ц. р. ми перейшли в нову космічну епоху — епоху Водолія. Зрештою, йдеться, шановний читачу, не стільки про знання минулого нашої планети й України, скільки про усвідомлення особистої відповідальності кожного з нас за долю своєї держави, нації, родини на порозі нових випробувань. Відповідальність, яку напрочуд гостро відчував український педагог Костянтин Ушинський, кажучи про гармонійний зв'язок людини і довкілля, національно-історичного краєвиду, що формує особу, характерні мовні особливості: “Мова народу — найкращий квіт усього його духовного життя, що починається далеко за межами історії. Цей квіт ніколи не в'яне й розвивається вічно. У мові одухотворюється весь народ і вся його батьківщина”, — підкреслював учений, наголошуючи на невідділь-



фото О. Кутляк-Мельникова

«СПАСЕННА ПЛАНЕТА» - МЕТА МІЖНАРОДЖНОЇ АКЦІЇ

ності творчої сили народу та навіть атмосферно-природних явищ від суто людських почувань і стану краєвидів — коліски генотипу нації.

Недуга одного народу послідовно відбивається на станові духовного здоров'я людства, хвороба планети — на всій Світобудові. Та чи вміємо ми, сьогоднішні, спостерігати, відчувати, осмислювати власні переживання, враження, викликані втратою дорогої людини, наближенням суспільної трагедії, обов'язково пов'язані зі станом довкілля, емоційним резонансом внутрішнього світу? А що вже казати про феноменальні, надзвичайні випадки, що, проте, запам'ятовуються назавжди.

ЗАРАДИ СЕБЕ — ОТЖЕ ЗАДЛЯ БЛИЖНЬОГО

Збагнімо, що коли древні пропонували людині пізнати саму себе, то передусім турбувалися про належний розвиток спостережливості. Нічого незвичайного в цьому немає — просто потрібно стати уважнішим до себе та до ближніх, повсякчас пам'ятаючи, що саме ми відповідалі за стан довкілля — передусім — якість своїх психічних проявів. Недарма ж один із великих мислителів не втомлювався повторювати: “Друже, звикай, відходячи до сну й прокидаючись до праці, мовити зцілюще слово блага — воно відкриває браму обох світів”.

Частенько трапляється, що саме Ваш нервовий зрив, шановний друже, мав значно важливіші наслідки, ніж т. зв. “світові події”. Лишень націленість на спільне благо й визначає результативність наслідків і наших ду-

шевних порухів, і щоденної праці. Якщо усвідомлювати працю як категорію духовну.

Саме знання про діалектичну спільність матеріального й духовного світів забороняло лихословити на адресу небіжчиків. Уявімо собі, що близька нам людина зайнята важливою справою за сусідньою стіною. Хіба ми не постараємося оберегти її спокій? Ми подбаємо навіть про всілякі засоби, котрі допоможуть їй швидше завершити дуже потрібну працю. Ми думатимемо про успішне її завершення і намагатимемося, аби наші помисли сприяли праці. Правда ж, цей стан і думки відрізнятимуться від буденних? Адже ми знаємо, що близька нам людина осьдечки, по сусідству. І нам навіть дуже хочеться бачити наслідки тієї праці, але хіба ж можна

дозволити собі порушити зосередженість друга, коханої, брата? Тож і запасемося терпінням, знаючи, що зустрінемося, коли прийде урочний час.

Багато що хотілося б розповісти, застерігають Учителі Живої Етики, але ж не забудемо про обережність. Ми вчинимо так, бо любимо ближнього свого. Жодного кривослів'я не допустимо, щоби хвилі дисгармонії не зашкодили успішній праці. Ми не сумуватимемо за ілюзорною втратою, бо твердо знаємо, що друг перебуває поряд. Не наполягатимемо й на тому, щоб дорога нам людина проявила-

шувальство. Якщо ж період завершується важлива праця, ми не повинні сваритися чи бешкетувати. Навіть у земному пощоденні люди намагаються зробити щось радісне в ім'я відсутнього. Наприклад, зберегти речі, що ними дорожив ближній... Якщо ми подбаємо про те, щоб сув'язь, котра єднає нас, не рвалася, чітко усвідомлюючи, що людина, яка відійшла у кращий світ, просто закінчила термін свого земного відрядження, ми вчинимо правильно. Бо в кожного з нас єдина мета, проте строки й шляхи — різні.

ПОРЯТУНОК — У ГАРМОНІЇ

Впритул наблизилися до цієї очевидної, але досить-таки призабутої істини, послідовно відстоюваної першим президентом Української академії наук, світової величі вченим В. І. Вернадським, переселенці з міста-супутника ЧАЕС Прип'яті, запропонувавши

всім, кому не байдуже майбуття Землі, зважити на останнє застереження людства, що ним став Чорнобильський катаклізм, і віддавати щорічно 10 хвилин спільній молитві за кращу долю планети (див. “СП” № 14 за 2002 р.). Благословенне владикою Філаретом у 1998 році, це послання клубу “Земляки” землянам, що започаткувало Міжнародну акцію “Спасенна планета”, (див. сайт in World Wide Web — <http://www.wsn.edn:8080/~brians>) вкотре вже знову гуртує людей доброї волі на спільні помисли про красу любові, спроможної на акт очищення ноосфери від озлоби й заздрості, лихослів'я й цинізму, що стали справжнім бичем цивілізації, спричинюючи пошесті, землетруси й погодні аномалії.

Так вчення про ноосферу починає працювати на майбутнє: люди планети спільно стають 26 квітня з 20.00 до 20.10 за київським часом (17.00—17.10 за Гринвічем) до вкрай потрібної роботи — моделювання майбутнього (див. “СП” № 17—18 за 2002 р. та інтернет-сайт <http://lib.userlib.ru/samizdat/10025>). І чим якіснішою, відповідальнішою буде робота наших душ, тим чіткішими, ближчими стануть її наслідки.

...Катаклізми в житті людства були й будуть, але в наших силах — протистояти їм усією потугою серця, спраглою істинної гармонії між Космосом і планетою, зовнішнім і внутрішнім світами кожного з нас. І якщо будь-яке земне свято чи поминальний день ми відбуватимемо так, як до цього закликають “Земляки”, Земля наша удостоїться ліпшої долі.

Аспірант університету штату Вайомінг (США) Кім Генрі, яка теж свого часу знайшла інформацію про “Спасенну планету” в інтернеті на сторінках професора Поля Брайнса, надіслала свій вірш “Життя”. А колега Поля Брайнса професор Вашингтонського університету Бірґітта Інґемансон, розповідаючи, як щиро відгукнулися на заклик про спільну молитву мешканці міст Moscow та Pulman, наводить фрагмент із листа отця Девіда Е. Розиджа: “Дорога Бірґітто! Дякую за пропозицію приєднатися до Вас у День Пам'яті та Надії. Я буду щасливий стати до молитви 26 квітня, починаючи з 9-ї години (за місцевим часом — **ред.**). Це благородна справа. Як нагадував наш поет Тенісон: “Що більше справ, то більше молитов — і мрії світ ми вирвемо з байдужості заков...”

“DIO VEDE — DIO PROVEDE” (“Бог бачить — Бог забезпечить”) зазначив, одним із перших відгукнувшись на акцію “Спасенна планета”, професор Уго Персі з університету м. Берґамо, який переклав “Звернення до землян” на італійську і передав його в екологічну асоціацію LE-GAMBIENTE (Ліга Середовища), що має свої осередки в 15 містах Італії.

Щороку 26 квітня в церкві Св. Павла міста Понтиклун Об'єднаного Королівства Великої Британії (UK) відбувається недільна служба, під час якої вікарій церкви Глін Аустін або молодий священник Джонатан Левисом урочисто зачитують “Звернення...” зі спеціально видрукуваного до цієї події цер-

У США хвиля масового протесту проти війни, що потрібна лиш тим, кому вона “мати рідна”, все наростає. І зовсім не дивно, що серед учасників військових маніфестацій — активісти “Спасенної планети”. Американський літератор Дуглас Лемб у своєму листі зазначає: “Я так сильно хочу, щоб життя у цьому світі стало краще! І мене завжди дивувала думка, що насправді це зовсім не важко зробити — потрібно лише, щоб усі люди поважали життя, поважали одне одного та, зневажаючи божевілля війни, цінували цю прекрасну планету!”. Він, до

речі, зробив копії з матеріалів про акцію і відправив їх різним суспільним та релігійним громадам (перш за все — Українській православної та Українській католицькій церквам Бостона), а також у редакції газет, назвавши акцію “Спасенна планета” Днем Всепланетної Молитви.



СЛОВО ЛІКУЄ СВІТ

ковного буклету, розданого кожному прихожанину з тим, щоб мешканці міста могли 26 квітня о 17.00 за Гринвічем приєднатися до всіх, хто молиться в цей час за спасіння й краще майбуття планети. Організатори акції “Спасенна планета” в UK — доктор технічних наук Джон Гріффітс та його дружина Гленис.

Такі ж молебни відбуваються й у Німеччині. Це сталося завдяки тому, що свого часу одна з перших пропагандистів “Спасенної планети” викладач німецької мови Київського політехнічного універ-

ситету Ольга Сергіївна Омельчук залучила до цього проекту колишнього міністра культури НДР Освальда Вуцке, фрау Тетяну Ігнатович-Ніч, яка опікує Червоний Хрест у Кельні, пастора Маріану Квакборнер із Франкфурта-на-Майні, Манфрета Боерле, який координує зусилля об'єднання “Людина і довкілля”, відповідальну особу з Брауншвайга Мар'яну Островську, котра, як з'ясувалося, має родичів у Боярці, що під Києвом... Мар'яна Островська повідомила, що прихожанам Браун-

швайга Звернення чорнобильців зачитує особисто пастор Йоган Кон. До того ж у Німеччині й Австрії щороку поширюється коло релігійних, екологічних та суспільних громад, які підтримують акцію “Спасенна планета”, повідомляють екологи Йоханна Шумайер й Сюзанна Хеннінг. Особливо активні мюнхенське об'єднання “Матері проти ядерної енергетики” й тамтешня українська громада.

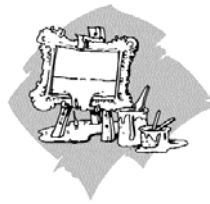
Ольга Сергіївна Омельчук залучає до акції й своїх студентів, — як і професор Київського держав-

ного університету ім.Т.Г.Шевченка, доктор філології Анатолій Ткаченко та доктор психології з Московського університету Адольф Хараш. Позаминулого року до них приєдналися студенти й викладачі з Києво-Могилянської Академії.

В Азії акцію підтримали Всесвітній Духовний Університет Брахма Кумаріс (Індія), “Центральноазиатський Толстий журнал” (м. Бішкек, головний редактор М. Узмитель) та товариство жертв ядерного бомбування Хіросіми “Джуно” (Японія). Надійшла й звістка з Таїланду: Натчаттон Манакіша запевняє прип'ятчан, що вони не самотні у своєму прагненні допомогти планеті — він зі своїми друзями теж приєднується до Всепланетної молитви.

Акцію опікується ЮНЕСКО, Грінвіч, Українська Рада миру (Мадридська) та Фонд ім. Олійника, Союз нічна громада Руху, “К”, чималий гурт народних депутатів і науковців (серед яких — академік Д.М.Гродзинський), представники духовенства України та інших країн, слушно вважаючи її однією з форм духовного єднання людства. Проте чи стане Акція справді повноцінною, чи матиме значний практичний ефект — залежить від кожного з нас. **Бо тільки від серця до серця передається шире бажання бачити Природу справжнім Храмом, заповіданим Спасителем.**

На фото: Джон Гріффітс із дружиною й дітьми м. Понтиклун.



Блискавичні зміни стилів і моди, енергійний наступ епатажного (чи навіть потворного) мистецтва — в таких умовах до класики ставляться хоч і шанобливо, але часто як до чогось консервативного і вже застигло, як до “монументу самому собі”. Насправді ж класика залишається невичерпним джерелом ідей і натхненницею для нових мистецьких відкриттів (недарма ж кажуть, що “нове — це добре забуте старе”). Підтвердженням того, що класичність може бути цілком сучасною, є виставка київського художника Олексія Желтоногова “Подих класики”, що відбулася в галереї “Грифон”.

ЖІНКА НА ВСІ ЧАСИ

Зовні картини скидаються на твори майстрів минулого — здається, що живописна поверхня вкрита зморшками і тріщинами років, слідами невимовного часу. Перше враження — відчуття духу старовини, зустріч із цілою гамою класичних живописних стилів: з італійським живописом венеціанської школи, символістами тощо. Але це не копіювання вже створеного і не наслідування кращих зразків минулого. Це, радше, своєрідна “цитатність”, навіть переплетення “непрямих цитат” із класики. Сприйняття, “впізнання” цих цитат відбувається, скоріше, підсвідомо — адже в картинах не повторюється якийсь конкретний напрямок, просто на думку спадають певні аналогії, часом несподівані. І при цьому твори мають цілком сучасний і своєрідний стиль. Оригінальність притаманна не тільки картинам у цілому, але й техніці виконання. Дивовижний візуальний ефект досягається завдяки унікальній авторській техніці — живопису олійною пастеллю на папері (складна техніка, нові можливості якої були відкриті художником), а також насиченості кольорів, їхній багатшаровості.

У якому ж образі класичність може втілюватися найкраще? Мабуть, найулюбленіший у художників багатьох поколінь, від давніх майстрів до сучасних — образ жінки. Сам автор вважає, що будь-яка жінка — завше красива. Тож, опинившись на виставці, одразу потрапляємо в товариство неординарних пань, які зачаровують своєю парадоксальністю, подвійністю і невловимістю їхньої сутності. На перший погляд жінки здаються статичними, та водночас у їхніх пластичних фігурах присутня ледь відчутна динаміка. Цей внутрішній рух образів викликає асоціацію з плином думок — ось нібито вони щойно з’явилися, та наступної миті, коли спробуєш їх схопити, зафіксувати, вони вислизують, хоча й залишають по собі слід. Кожна з жінок — збірний образ кількох особистостей (але багато хто з глядачів раптом “упізнає” в ній конкретну людину). Їм притаманна “неправильна” краса (або ж приваблива некрасивість) — та, що її спочатку не помічаєш, до того ж важко визначити їхній вік, рід діяльності, час і місце проживання, але вони не можуть не звернути на себе увагу своєю



екстравагантністю. І взагалі, ці жінки цілком самодостатні. Вони задумливі й заглиблені в себе, блукаючи думками десь далеко звідси, невідомо де у просторі і часі. Вони займають усю площу картин, і, мабуть, їм ніхто і не потрібен поруч, навіть їхній погляд спрямований куди завгодно, але не на вас. Втім, це лишень додає жінкам ще більшої загадковості. І всі спроби зрозуміти їхню сутність — лише гіпотези. Навряд чи вони так просто розкриють свою таємницю. Та своєю недосказаністю вони дають можливість глядачеві завершити їхній образ своєю уявою, дати свою версію розгадки найтаємничішої істоти — жінки.

• Катерина ТАРЧЕВСЬКА

АНДРІЙ АНТОНЮК: ПОЄДНАННЯ НЕБА І ЗЕМЛІ

Творчість Андрія Антонюка закорінена на топіс Богопілля. Це надійний місткий ландшафт складного образного плетива, притаманного митцеві — ґрунт, із якого все виростає і куди все повертається, тому в Антонюковому метафоричному письмі радше вчувається струм органіки, ніж потуги інтелекту. Власне, саме Богопілля для Андрія Антонюка має конкретний географічний і біографічний вимір: це місцевість поблизу Первомайська, що на південному Бузі (колись — Бог-ріка, звідси й назва місцини), де він народився.

У трьох експонованих на виставці циклах художник постає як той, хто бачить і свідчить: “Покрова на Богопіллі”, “Містерія на Богопіллі”, “Шолом Алейхем на Богопіллі”. Відчуття причетності до глибинних пластів пам’яті, міфу, традиції, культури, певне, й витікає така настійлива для майстра потреба вислову.

Тернова гілка на однойменній картині — наче сузір’я над бурхливим морем. До нього з молитовною надією звертається жінка, чоло якої охоплене німбом. Кого увінчає розквітлий терен? І кого омине ця чаша?

Пломінчик запаленої свічки витягується кудись у безвість, витоншуючись до невидимості. Назустріч жінці, яка стоїть на молитві, проривається потік світла, в якому виникає інша жіноча постать, увінчана чимось схожим на митру. Та, що прийшла зі Світла, однією ногою дуже реально торкнулася поцяткованої квітами землі — стилізовано заокругленої, метафізично стійкої й водночас — пливкої та динамічної. Торкнулася, засвітившись зсередини своїм зоряно-срібним колоритом брунатну кулясту масу. Це — “Почута молитва” (із циклу “Покрова на Богопіллі”). Про

Для Національного художнього музею України не новина — масштабні імпрези: концептуальні чи ретроспективні. Персональна виставка “Боже поле Андрія Антонюка” належить до явищ, які важко обійти увагою.

Тут приваблює і стиль виконання, і монументальність представлення, і тематична несподіваність. Захоплює ж виставка, передусім, обсягом вислову. Художник упевнено йде на розгорнуту наративність сюжетів, не переймаючись тим, що це буцімто не актуально в теперішньому мистецькому просторі. Він воліє не включатися в усталені контексти, а самому створювати їх.



те, що життя є священним поєднанням (шлюбом?) неба і землі, води й вогню, духу й матерії здогадується, либонь, кожна чутлива душа, хоча майже ніхто не має достеменного уявлення, як це відбувається. Антонюк із тих, хто наважується подивитися і уявити ці речі та зробити їх головним предметом власної творчості. Так розростається його образний світ. Із запитань, молитов і звитяг, посіяних на Божому полі.

Так, окрім спільного терену химерне буяння Антонюкових візій (сплєтених із ремінісцен-

цій народних обрядів, казок, сучасних побутових деталей) споріднює оце саме воління зросту. Постаті, які заселяють простір його картин схожі на гудзівате коріння, покручені стовбури дерев — іноді з відтятим гіллям. Щось притлумлює вегетацію у створеному художником світі, але під зморшкуватою корою облич нуртують свіжі соки життя. Ясніє блакиттю і бірюзою далечину — колір весняного степу і широких річкових розливів. Теплими медовими барвами таємничо мерехтять щільники пам’яті. Тягнуться крізь по-

лотна довгі грона зір. У творах Маєстро із Богопілля багато небесного світла. Складається враження, що бурштинове намисто традиції, історичної пам’яті він намагається розглядати чи то проти зоряного неба, чи проти тонких космічних вогнів — але не на тлі теплої, та ба — глухої — землі.

“Росте Антонич і росте трава / і зеленіють кучеряві вільхи”, — майже так можна сказати і про Антонюка. Він також тягнє до нових обширів світочуття. Росте та розпросторюється в нього й саме Богопілля, захоплюючи в свою орбіту сюжети та персоналії європейської (і не лише) класики: Езопа, Діогена, Дон Кіхота, Шолом Алейхе-ма.

Про останній цикл слід було б сказати окремо. Тяжіння до універсальних вимірів культури у Антонюка загострено особистісне. Коли художник уже не знаходить собі гідного співрозмовника, скажімо, в сучасному Миколаєві, він залюбки відвідує Париж, щоправда, це відбувається 1534 року, але вже року Божого 2000-го митець чемно повертається додому (“Вояж” із циклу “Містерія Богопілля”), хитруватю сяючи щасливим обличчям — у багатьох роботах Антонюка закомпоновано його автопортрети.

Як і кожен автентичний мистецький організм, полотна Андрія Антонюка неоднорідні в своїй естетичній якості: трапляються і недозрілі, і перестиглі художні виплоди. Це, зокрема, стосується циклу “Містерія на Богопіллі” — “Покрова на Богопіллі” видається максимально збалансованою. Але саме із несподіваних комбінацій і схрещень народжуються найжиттєздатніші твори.

• Микола СКИБА

ТВОРЧА ВИСТАВКА НАТАЛІ ЛИТОВЧЕНКО

Нещодавно відкрилася експозиція заслуженої художниці України Наталі Литовченко в творчій галереї Українського гуманітарного ліцею Київського університету ім. Тараса Шевченка. На цій виставці представлені відносно невеликі гобелени в порівнянні з такими масштабними її роботами, як “Ранок”, “Людина і природа”, “Квіти кобзареві”. Але і в “малих” експонатах для відвідувачів відкривається дивовижний світ цієї жінки-мисткині, що гармонійно поєднала в собі сучасний дизайн і стародавню технологію.



“Писанка”



“Ніч на Івана Купала”

Наталія Литовченко — це довершений мистецький симбіоз таланту, натхнення та дивовижного генетичного спадку пращурів. Вона ввібрала в себе все найкраще, що їй змогли передати батьки — Іван та Марія Литовченки. Батько дав дитині дивовижну здатність оригінально, пластично мислити, тонко відчувати ритм. Мати ж нагородила дочку даром лірико-поетичного сприйняття світу та вмінням створювати надзвичайну палітру, завдяки рідкісному колористичному баченню.

Мистецтво гобелену — це народна техніка ткацтва, такий собі різновид килимарства, що зароджується в Україні у XVIII столітті. Передавалося це ремесло з діда-прадіда. Завжди невеликі гобелени-килими мали місце в оселях. Їх стелили на підлогу, вішали на стіни, ними застеляли столи (про це навіть є згадки у фольклорі — це всім відома колядка “Застеляйте столи та все килимами...”). Проводжаючи в останню дорогу покійного, труну також ставили на килим.

Наталія Литовченко у своїх витворах поєднує національні традиції та абстрактно-геометричні форми сьогодення. У гостро сучасну динамічну композицію своїх гобеленів вона вплітає історичні образи, які де-що суголосні з мистецтвом барокових графіків та граверів.

Талановиті твори української художниці добре знані у світі. Виставки гобеленів та малярських робіт протягом 1993-1996 років успішно пройшли у Франції, США, Канаді. Неодноразово її твори виставлялися й на теренах України.

• Анна МАЗІТОВА